

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ENDÜSTRİYEL TARIM ÜRETİMİNE KARŞI ÇEVRECİ BİR
ÇÖZÜM: AGROEKOLOJİ TEMALİ BELGESEL FİLMLER
ÜZERİNDEN BİR ANALİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TAMER AÇIKGÖZ

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Vacit Ertan Yılmaz

BOLU, OCAK - 2024

KABUL VE ONAY SAYFASI

Tamer AÇIKGÖZ tarafından hazırlanan “**ENDÜSTRİYEL TARIM ÜRETİMİNE KARŞI ÇEVRECİ BİR ÇÖZÜM: AGROEKOLOJİ TEMALİ BELGESEL FİMLER ÜZERİNDEN BİR ANALİZ**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından İletişim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oybirliği ile kabul edilmiştir. 03/01/2024

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Vacit Ertan Yılmaz
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Prof. Dr. Mithat Yılmaz
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. Tülin Sepetçi
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin 04/12/2023 tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

.....
TAMER AÇIKGÖZ

ÖZET

ENDÜSTRİYEL TARIM ÜRETİMİNE KARŞI ÇEVRECİ BİR ÇÖZÜM: AGROEKOLOJİ TEMALİ BELGESEL FİMLER ÜZERİNDEN BİR ANALİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TAMER AÇIKGÖZ

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI: DR. ÖGR. ÜYESİ VACİT ERTAN YILMAZ

BOLU, OCAK – 2024

XI+86 Sayfa

Ekolojik sorunlar tüm canlıların yaşamlarını tehdit edecek boyutlara kadar gelmiştir. Bu sorunların çözümü için insan ve doğa ilişkilerinde yapıcı bir ilişkiye şüphesiz ihtiyaç vardır. İnsanlık yaşamsal faaliyetleri içinde sürekli doğa ile etkileşim halindedir. Bu faaliyetlerden biri olan tarımsal üretim, insan ve ekosistemin tüm unsurları ile yoğun etkileşim içinde olduğu bir faaliyettir. Endüstriyel tarım ve gıda sistemi, üretimde yoğun kimyasal kullanımına dayanan başta ekolojik ve birçok başkaca sorunları olan bir üretim modelidir. Tam da bu noktada agroekoloji tarım ve gıda sistemi ekolojik açıdan duyarlı, sosyal açıdan adil, ekonomik açıdan sürdürülebilir, gıda güvenliği ve egemenliği gibi pek çok yıkıcı sorunlara karşı çözümler sunar. Agroekoloji kavram olarak yeni sayılabilecek bir kavramdır. Dolayısıyla gelişimi için farklı disiplinlerin katkılarına ihtiyacı vardır. Belgesel sinema doğası gereği toplumsal sorunları dile getiren ve çözüm üretilmesi için sorumluluk üstlenen bir sanattır. Agroekoloji düşünce ve pratiğine toplumsal bellek ve katılım oluşturmak için belgesel filmlerin rolünü ortaya koymak oldukça önemlidir. Bu doğrultuda agroekoloji ilke ve esaslarını daha fazla yer verildiği düşünülen; “Zehirsiz Sofralar”, “Kötü Tohum”, “Goca Yörügün Tohumları”, “Toprağın Uyanışı”, “Yeni Köylü” belgeselleri incelenmiştir. Örneklem filmler üzerinden belgesel sinema sanatının agroekoloji bilim ve politikasına karşı yaklaşımını ortaya koymak ve üstelenebileceği olası sorumluluklar gösterilmeye çalışılmıştır. Çalışmada yöntem olarak ekoeleştirik bir çerçevede hermenötik bir analiz yapılmıştır. Analiz sonucunda örneklem filmlerin mevcut tarım ve gıda sisteminin başta ekolojik olmak üzere sosyal, ekonomik, demografik, gıda sağlığı ve güvenliği gibi sorunlar üzerine yoğunlaşan söylemler barındırdığı görülmüştür. Ayrıca özgür yapım özelliğine sahip filmlerin mevcut tarım ve gıda rejiminin hegemonik ve tahakküm yapıları film içeriklerinde irdelenmiştir. Sonuç olarak belgesel sinema agroekoloji bilim ve politikasına karşı toplumsal bellek ve katılım oluşturmada müttefik bir faktör olabileceğini, görece daha fazla niceliksel ve niteliksel filmlere ihtiyaç duyulduğu sonucuna varılmıştır.

ANAHTAR KELİMELE: Ekoloji, Agroekoloji, Ekoeleştirici, Belgesel Sinema, Ekobelgesel

ABSTRACT

AN ENVIRONMENTALLY FRIENDLY SOLUTION TO INDUSTRIAL AGRICULTURAL PRODUCTION: AN ANALYSIS THROUGH DOCUMENTARY FILMS ON THE THEME OF AGROECOLOGY

MSC THESIS

TAMER AÇIKGÖZ

BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF COMMUNICATION SCIENCES

THESIS SUPERVISOR: ASST. PROF. DR. VACİT ERTAN YILMAZ

BOLU, JANUARY 2024

XI+86 PAGES

Ecological problems have reached such a level that they threaten the lives of all living things. There is undoubtedly a need for a range of human and natural developers to solve this solution. Humanity is constantly interacting with the circuit in vital activities. Agrofood, one of these activities, is an activity in which all elements of humans and the ecosystem are intensively active. Industrial agriculture and food system is a production model where intensive use of chemicals in production naturally causes ecological and many other problems. At this point, the agricultural agriculture and food system offers solutions to many destructive problems such as ecologically sensitive, socially fair, economically sustainable, food security and products. Agroecology is a relatively new concept. Therefore, the contribution of different disciplines is needed for development. It is an art form that assumes responsibility for expressing and resolving the social problems of the symptoms of documentary. The role of documentary films is very important in creating social memory and participation in the idea and practice of agroecology. In this regard, it is thought that agroecology principles and principles are included more; The documentaries “Poison-Free Tables”, “Bad Seed”, “Seeds of Goca Yoruk”, “Awakening of the Soil”, “New Villager” were examined. Through sample films, it has been tried to reveal the approach of documentary cinema art towards agroecology science and policy and to show the possible responsibilities it can undertake. As a method in the study, a hermeneutic analysis was conducted within an ecocritical framework. As a result of the analysis, it was seen that the sample films contained discourses focusing on the problems of the current agriculture and food system, especially ecological, social, economic, demographic, food health and safety. In addition, the hegemonic and domination structures of the current agricultural and food regime were examined in the film contents of films with free production features. As a result, it has been concluded that documentary cinema can be an allied factor in creating social memory and participation towards agroecology science and policy, and that relatively more quantitative and qualitative films are needed

KEYWORDS: Ecology, Agroecology, Ecocriticism, Documentary Cinema, Ecodocumentary

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLO LİSTESİ	ix
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	x
TEŞEKKÜR	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	6
1. AGROEKOLOJİ TARIM VE GIDA SİSTEMİ.....	6
1.1 Agroekoloji Tarihçesi	6
1.2 Agroekoloji Tanımı	8
1.3 Agroekolojik Çiftçi, Tüketici ve Gıda Güvenliği	9
1.4 Agroekoloji Gelişimi ve Yaygınlaştırma Faktörleri.....	11
1.5 Endüstriyel Tarım ve Gıda Sisteminin Agroekolojik Eleştirisi.....	13
İKİNCİ BÖLÜM	17
2. EKOLOJİK DÜŞÜNCE YAKLAŞIMLARI VE EKOELEŞTİRİ.....	17
2.1 Ekolojik Kuramsal Yaklaşımlar	17
2.1.1 Derin Ekoloji	18
2.1.2 Sığ Ekoloji	19
2.2 Toplumsal Ekolojinin Temel Savları.....	20
2.2.1 Eko-Anarşizm.....	21
2.2.2 Eko-Faşizm.....	21
2.2.3 Eko-Sosyalizm.....	22
2.2.4 Eko-Feminizm	23
2.2.5 Eko-Muhafazakârlık	23
2.3 Ekoeleştirir.....	24
2.3.1 Ekoeleştirir Tanımı	25
2.3.2 Ekoeleştirir Çıkış gerekçeleri ve Gelişimi	26
2.3.3 Ekoloji ve Medya, Ekosinema, Ekobelgesel	30
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	34
3. BELGESEL SİNEMA VE İŞLEVSEL ÖZELLİKLERİ	34
3.1 Belgesel Sinema Tanımı/Kaynağı ve Amacı	34
3.2 Hakikat Aktarıcısı Olarak Belgesel Sinema	36
3.3 Belgesel Sinema ve Ekolojik Bir Bellek.....	38
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	40

4. YÖNTEM VE AGROEKOLOJİ TEMALİ BELGESEL FİLMLERİN	
ANALİZİ.....	40
4.1 YÖNTEM.....	40
4.2 “Zehirsiz Sofralar” Belgeseller Serisi Analizi.....	42
4.2.1 “İlaç Değil Zehir” 1.Bölüm Analizi.....	42
4.2.2 ”Zehirsiz Üretmek Mümkün” 2.Bölüm Analizi	45
4.2.3 “Doğa Dostu Çiftçiler” 3.Bölüm Analizi	46
4.2.4 “Doğa Dostu Çiftçiler 2” 4.Bölüm Analizi.....	47
4.2.5 ”Organik Üretim” 5.Bölüm Analizi.....	49
4.2.6 “Organik Üretim 2” 6.Bölüm Analizi.....	50
4.2.7 “Organik Üretim 3” 7. Bölüm Analizi.....	51
4.2.8 ”Biyodinamik Tarım” 8.Bölüm Analizi	52
4.2.9 “Permakültür” 9.Bölüm Analizi	53
4.2.10 “Permakültür 2” 10.Bölüm Analizi	54
4.2.11 ”İşlevsel Ormanlar” 11.Bölüm Analizi.....	54
4.2.12 “Doğa Dostu Önlemler ve Teknikler” 12.Bölüm Analizi	55
4.2.13 “Onarıcı Tarım ve Bütüncül Yönetim” 13.Bölüm Analizi.....	56
4.2.14 ”Doğa Dostu Hayvancılık” 14.Bölüm Analizi.....	58
4.2.15 ”Zehirsiz Alışveriş” 15.Bölüm Analizi.....	58
4.2.16 “Zehir Gıda Politikaları” 16.Bölüm Analizi.....	60
4.3 “Kötü Tohum” Belgeseli Analizi	61
4.4 “Goca Yörügün Tohumları” Belgeseli Analizi	65
4.5 “Toprağın Uyanışı” Belgeseli Analizi.....	68
4.6 “Yeni Köylü” Belgeselleri Analizi.....	72
4.6.1 “1.Bölüm” Analizi	73
4.6.2 ”2.Bölüm” Analizi	74
4.6.3 “3.Bölüm” Analizi	76
SONUÇ.....	78
KAYNAKLAR	83

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1. Hakim dünya bakış açısı ve derin ekoloji arasındaki karşıtlığın özetі.....	19
--	----

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

ASLE: Asciation for The Study of Literature and Environment (Edebiyat ve Çevre Çalışmaları Derneği)

Çev. : Çeviren

DDT : Dikloro difenil trikloroetan (Kimyasal böcek öldürücü bileşeni)

Ed. : Editör

ETC : Action Group on Erosion, Technology and Concentration (Erozyon, Teknoloji Ve Konsantrasyon Eylem Grubu)

GDO : Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar

Haz. : Hazırlayanlar

ISLE : İnterdisciplary Studies in Lierature and Environment (Edebiyat ve Çevre Çalışmalarında Disiplinler Arası Çalışmalar)

KGS: Katılımcı Güvence Sistemi

TDK : Türk Dil Kurumu

TRT : Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

Vd. : Ve diğerleri

TEŞEKKÜR

Belgesel sinema toplumsal sorunlar karşısında sorumluluk üstlenen bir sanattır. Belgesel filmler hakikati ve gerçekleri anlatma amacı güder. Ele aldığı meselelerle izler kitlede düşünce uyarımı ve farkındalık kazandırma işlevine sahiptir. Mevcut tarım ve gıda sistemi hakim paradigması karşısında agroekoloji bilim ve politikası, içerisinde barındırdığı başta ekoloji, gıda güvenliği ve gıda bağımsızlığı gibi sorunlar karşısında çözümleriyle radikal bir alternatif durumundadır. Bu doğrultuda ekolojik bir gelecek için önemli politikaları olan agroekoloji bilim ve politikasının yaygınlaştırılmasında belgesel filmlerin üstlendiği ve üstlenebileceği olası sorumlulukların ortaya koyulması oldukça önemlidir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında şahsıma kazandırdığı ekolojik bakış açısının yanında, akademik çerçevede tüm bilgi ve tecrübelerini her an benimle paylaşan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Vacit Ertan YILMAZ'a minnettarım. Tez savunma jürisinde yer alarak çalışmayı daha iyi bir noktaya getirilmesi için katkı sunan, Prof. Dr. Mithat Yılmaz ve Doç. Dr. Tülin Sepetçi hocalarıma teşekkür ederim.

Lisans eğitim sürecinde belgesel sinema sanatının sevgi tohumlarını eken, duayen hocam Öğr. Gör. Özcan GÜRBÜZ'e teşekkürü borç bilirim. Çalışmama örneklem olan filmlerine ulaşmam noktasında yardımcı olan; Dr. Öğr. Üyesi Ethem ÖZGÜVEN'e, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KÖPRÜ hocalarıma teşekkür ederim.

Son olarak yaptığım tez çalışmamı, her zaman topluma faydalı bir birey olma bilinci ile beni yetiştiren rahmetli annem Hatice AÇIKGÖZ'e ithaf ediyorum.

GİRİŞ

İnsan var olduğu günden itibaren doğal çevresi ile etkileşim halinde olmuştur. İnsanlık yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak üzere doğanın sunmuş olduğu olanaklardan faydalanmıştır. Doğal sayılabilecek ilişki özellikle endüstrileşme ve teknolojik ilerlemelerle birlikte insanın doğaya müdahale gücü artmış, doğayı sınırsız kaynak olarak görmeye başlamıştır. Sanayileşme ile birlikte doğa insan için ticari bir metaya dönüşmüştür. Bu dönüşümün bir tezahürü olarak; ekolojik, ekonomik, sosyolojik, demografik, gıda ve iklim krizleri gibi birçok sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu ekolojik bozuma karşı sorunun öznesi olan insan yine onarımı içinde çözüm yolları aramıştır. Özellikle 1960 ve sonrası yıllarda hızlanan yeşil hareketler birlikte günümüze kadar pek çok ekolojik tartışmalar ortaya çıkmıştır. Ekolojik tartışmalarda önemli problem odaklarından biri şüphesiz insan ve doğa ilişkisidir. İnsanlığın Dünya'ya etkisinin yoğunlaştığı süreç olarak adlandırılan antroposen çağda ekolojik restorasyon için doğa ve insan ilişkileri gözden geçirildiğinde onarıcı ilişki önem arz etmektedir.

Tarımsal faaliyet insan ve doğanın tüm ekosistem paydaşları ile yoğun ilişkilerin olduğu bir faaliyettir. Toprak, hava, su ve tüm canlıların etkileşim içinde olduğu bu faaliyet ekolojik açıdan da önem arz etmektedir. Mevcut tarım ve gıda sistemlerinin ekolojik sorunları ve diğer sorun alanları her geçen gün artmaktadır. Gıda krizi, gıda güvenliği, doğaya verilen zararlar, ekosistemde yarattığı boşluklar, tüm canlılarının yaşamlarını tehdit eder boyutlara gelmiştir. Endüstriyel tarım sistemi ekolojik açıdan sorgulandığında sorunlu bir üretim modelidir. Yoğun kimyasal kullanımına dayanan, tekelleşmiş tohum şirketleri elinde hibrit ve transgenik tohumları kullanmaya zorlayan, monokültür uygulama ile tek bir türde kâr maksimizasyonu esas alır. Bu nedenle biyoçeşitliliği ve toprağın yapısal özelliklerini, iklim değişikliğini tetikleyen yapıdadır (Kaymakçı, 2021; s. 200). Endüstriyel tarım ve gıda sistemi başta ekoloji, ekonomi, gıda ve tüm canlıların sağlığı açısından sürdürülebilirliği tartışma konusudur. Tarımda hakim paradigmalara karşı birçok çözüm ve alternatif tarım sistemleri geliştirilmiştir. Bu sistemlerin tümünü kapsayacak bilimsel temelleri ile daha güçlü bir alternatif olarak agroekoloji, endüstriyel tarım ve gıda sistemine çözüm sunmaktadır.

Agroekoloji tarım ve gıda sistemi ekoloji açıdan duyarlı, ekonomik açıdan sürdürülebilir, toplumsal cinsiyet ve sosyal açıdan adil, gıda sağlığı ve egemenliği açıdan söz sahibi, her yönüyle şirketleşmiş tarım ve gıda sistemlerinin hegemonik yapısına eleştirel ve çözüm odaklı bir sistemdir. Agroekoloji sürdürülebilir tarım sistemleri olan organik tarım, permakültür, onarıcı ve doğal tarım gibi alternatif tarım uygulamalarını içine alan şemsiye bir kavramdır (Özkaya ve Özden, 2021; s.21). Endüstriyel tarım ve gıda sisteminin yarattığı yıkıcı sorunlar karşısında, tüm ekosistem paydaşlarının ekolojisi için çözümler sunar. Agroekoloji kavramı ülkemiz ve dünyada yeni sayılabilecek bir kavramdır. Agroekolojinin bilinç oluşmasında, düşünce ve pratiğinin aktarılmasında müttefik faktörlere ihtiyaç duyulmaktadır. Agroekolojinin yaygınlaştırılması bilim ve politikasının anlaşılması için interdisipliner yaklaşım ile desteklenmesi hayatidir.

Belgesel sinema kaynağını yaşamsal gerçeklikten alan, doğası gereği içinde yaşanılan dünyanın sorunları karşısında sorumluluk üstenen bir sanattır. Belgesel filmler izleyicileri bilgilendirir ve eleştirel düşünce uyarımını teşvik eder. Bu sayede izler kitlenin de yapımda işlenen konuya karşılık vermesi beklenir. Belgeseller gerçek ve hakikat ile olan ilişkisi bakımından yapıntı filmler ve diğer sanat türlerinden ayrılır. Belgesel sinemanın bu gibi özellikleri şüphesiz izler kitlelerin belgesele yaklaşımını da etkilemiştir. Belgesel filmler geçmiş ile gelecek arasında köprü işlevini gören önemli belleklerdir. Belgeseller içeriklerinde yer verdiği meselelerle içinde yer aldıkları toplumu ve toplumlar arası da etkileşime sahiptir. Bu bağlamda düşünüldüğünde belgeseller ekolojik meseleleri dile getirmesi, sorumluluk üstlenmesi, mevcut yapıtların ekolojik okumaları ekolojik gelecek açısından önemlidir.

Ekoeleştirici edebi yapıtlarda doğa temsillerine dönük eleştirel bir kuram olarak ortaya çıkmıştır. Metinlerde yer alan örtük ya da açık doğa yansımalarını, çok boyutlu yaklaşım ile hümanist yapının yerine ekomerkezci bir çıkarımlar ortaya koyar. Ekoeleştirici, edebi eserler, sanat yapıtları veya diğer kültürel ifade alanları içinde ekolojik okumayı mümkün kılar. Bu sayede görsel birer metin olarak filmlerin ekoeleştirici okuması, ekolojik bellek oluşturulması ve yaygınlaştırılması için önemli bir kuram haline gelmiştir. Bu argümanlar ışığında agroekolojinin yaygınlaşmasında belgesel sinemanın rolü nedir? Sorusu çalışmanın temel problem sorusunu oluşturmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde öncelikli olarak agroekoloji tarım ve gıda sisteminin anlaşılması için agroekoloji kavramının tarihçesi ve tanımlarına yer verilmiştir. Agroekoloji bilim ve politikası bakış açısının ortaya koyulması için üretici ve tüketici nezdinde karşılığının ne olduğu ifade edilerek, gıda güvenliğindeki ilkelerine değinilmiştir. Agroekolojinin gelişimi ve yaygınlaştırma faktörleri, imkan ve sınırlılıkları çalışmanın amacı doğrultusunda ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Radikal bir şekilde alternatifi olduğu endüstriyel tarım ve gıda sisteminin agroekolojik eleştirisi yapılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümde ekolojik kuramsal yaklaşımlar olarak sığ ve derin ekoloji tartışmalarına yer verilmiştir. Toplumsal ekolojinin temel savlarını oluşturan düşünce yaklaşımları ele alınmıştır. Çalışma bir yönüyle çıkış noktası olan ekoeleştirelinin tanımı gelişim evrelerine değinilerek; ekoloji ve medya ilişkileri bağlamında ekosinema, ekobelgesel çalışmalar ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde belgesel sinemanın işlevsel özellikler değinilerek, hakikat ile olan ilişkisi ve ekolojik bellek oluşum için belgeselin niteliksel özellikleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Çalışma son olarak çalışmaya örneklem olan agroekoloji temalı belgesel filmler, ekoeleştirek perspektifte hermenötik (Hermeneutik) bir yaklaşımla incelenmiştir. Hermenötik, bir çeşit söz veya metnin örtük anlamlarını ortaya çıkarılması için yorum ve açıklamayı esas alır. Sinema filmleri görsel ve işitsel söylemi içinde barındıran anlatılardır. Filmler teknik olarak fotoğraf karelerden oluşan saniye zamanda akan durağan fotoğraflardır. Filmler aynı zamanda konuşma ve diyalogların yer aldığı anlatımı etkileyecek doğal seslerin yer aldığı yapıtlardır. Kurmaca veyahut belgesel filmler içerik ve biçimsel unsurların bir araya gelmesiyle anlatı oluşturulur. Filmler içeriklerin ne anlattığı ile ilgiliyken biçim ise nasıl anlattığı ile ilgilidir. Filmlerin biçimsel yapısı ise sinematografik öğelerden geçmektedir. Filmlerde içerik ve biçim ilişkisi anlatımı (söylemi) doğrudan etkiler. Bu bilinç ile bu çalışmada örneklem filmlerin analizi yapılmıştır.

Amaç

Bu çalışmanın temel amacı belgesel sinemanın agroekoloji tarım ve gıda sisteminin anlaşılmasında, toplumsal bilinç ve toplumsal katılım oluşturulmasında belgesel filmlerin rolünü ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmanın amacı kapsamında şu soruların yanıtları aranmaktadır:

1. Belgesel sinemanın teknik anlamda agroekolojiyi etkin bir aktarım aracı olmasını destekleyen unsurlar nelerdir?
2. Mevcut örneklem filmlerde agroekoloji bilim ve politikası film içeriklerinde nasıl yer almıştır? Söylemler sinemanın biçimsel unsurları ile nasıl desteklenmiştir?
3. Belgesel sinemanın agroekolojiyi yaygınlaştırılmasında üstlenebileceği olası sorumluluklar nelerdir? Müttelik bir faktör olarak belgesel sinema ile işlevsel bir ilişki kurulabilir mi?

Önem

Çalışmanın önemini ortaya koymak için yapılan literatür taramasında agroekolojiye ait niceliksel anlamda az sayıda çalışma görülmüştür. Agroekolojinin bilim ve politikasına yönelik toplumsal bilinç ve katılım oluşturulmasına katkı sağlayacak bilimsel bir çalışma olmaması önemli bir boşluktur. Bu doğrultuda belgesel sinema(film) ile ilişkilendirilerek; “doğa”, “çevre”, “ekoloji”, “ekoeleştiri”, “agroekoloji” anahtar sözcükler kullanarak Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi’nin çevrimiçi veri tabanında yapılan tarama sonucu, beş adet tez çalışması bulunmuştur. Bu çalışmalardan biri çevre temalı belgesel filmlerde Arzu Rüya Köksal’ın filmlerinin muhalif söylem biçimine odaklanmıştır(Özdemir, 2015). Bir başka çalışma, ekolojik yasın Hasankeyf üzerinden temsiline odaklanmıştır(Keskin, 2022). Diğer bir çalışma odak bir film çalışmasından yola çıkılarak, kuraklık özelinde toplumsal duyarlılık oluşturulma tartışılmıştır(Birol, 2022). İlgili diğer çalışma, Bozcaada Uluslararası Ekolojik Film Festivali örneğinde topluluk oluşturma incelenmiştir(Azızkhanlı, 2022). Son çalışma ise yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin sözcük dağarcığı gelişimine, çevre içerikli filmlerin katkısı incelenmiştir(Alı, 2022). Tarama sonucundan anlaşılabileceği üzere konuyla ilgili niceliksel olarak az sayıda çalışma vardır. Çalışma agroekoloji ve belgesel sinema(film) kavramlarının birlikte yer alacağı öncü bir çalışmadır. Agroekoloji salt kavram olarak özellikle ülkemizde ve dünyada yeni sayılabilecek bir kavramdır. Agroekoloji kavramının yaşaması, gelişmesi ve anlaşılması açısından akademik anlamda genişlik kazandırılması önemli bir noktadır.

Varsayımlar

Agroekolojinin bilim ve politikasının anlaşılmasında, toplumsal bilinç ve katılım oluşturulmasında belgesel filmler işlevsel bir araç olabileceği çalışmanın temel varsayımıdır.

Yöntem

Çalışmaya örneklem olan agroekoloji temalı belgesel filmlere ekoeleştirik bir perspektifle hermenötik yapıda söylem analizi yapılmıştır. Filmlerde yer alan görsel veya sözlü metinlerin yüzey düzeyinde yer alan anlamların dışında içsel anlamların ortaya çıkarılması için yorumlayıcı bir yaklaşım tercih edilmiştir. Bu sayede belgesel filmlerde yer alan örtük veya açık ekolojik söylemler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Çalışmanın kapsamı belgesel film estetiğine sahip agroekoloji ilke ve esaslarını daha fazla yer verildiği düşünülen Türk yapımı belgesel filmler ele alınmıştır. Örneklem filmler ulaşılmasında internet arama motorları ve film festivallerinin web arşivleri taranmıştır. Agroekoloji temasına sahip doğrudan ve dolaylı film sayısı nicelik olarak az sayıda oluşu çalışmada bir sınırlılıktır. Bu çalışmada agroekoloji tarım ve gıda sisteminin ilke ve esaslarının içeriklerinde daha fazla yer verildiği tamsayı örneklem filmler şunlardır: “Zehirsiz sofralar belgeseller serisi (16 bölüm), (2020, yönetmen: Oya Ayman, Sevim Erdem, Eyyüp Ekinci)”, “Toprağın uyanışı, (2021, yönetmen: Berkay Tunalı)”, “Kötü tohum, (2018, Yönetmen: Ethem Özgüven)”, “Yeni köylü belgeselleri (3 bölüm), (2016, Yönetmen: Aygün Filiz)”, “Goca yürüğün tohumları, (2021, Yönetmen: Mehmet Köprü)”, Türk belgesel filmleri ile sınırlandırılmıştır. Çalışmanın diğer bir sınırlılığı ise agroekoloji kavramının yer aldığı akademik ve Türkçe yayınlarının nicelik olarak az sayıda oluşudur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AGROEKOLOJİ TARIM VE GIDA SİSTEMİ

İnsanlığın en temel ihtiyacı olan sağlıklı ve adil gıda antroposen çağın en temel sorunudur. Mevcut tarım ve gıda sisteminin hegemonik yapısına karşı yerel olanı korumak gıda bağımsızlığı için oldukça hayatidir. Agroekoloji tüm alternatif sistemleri içine alan endüstriyel tarım ve gıda sistemine karşı radikal bir alternatiftir. Agroekolojinin bilim ve politikası tarım ve gıda sisteminden daha fazlası olan ekolojik dünya tasavvurundadır. Bu doğrultuda bu bölümde agroekoloji bilim ve politikası açıklanmaya çalışılmıştır.

1.1. Agroekoloji Tarihçesi

Agroekoloji kavramı birçok bileşenleri ile dinamik bütüncül bir kavramdır. Şemsiye bir kavram olma özelliği ile alt uzanım alanları ve temel özellikleriyle tarihsel iz sürümünü farklı bakış açılarıyla açıklamak, agroekolojinin tarihsel kökeni açısından önemlidir. Agroekoloji aslında bir takım yabancı olunmayan geleneksel bilgileri içerir. Agroekolojinin yerel adaptasyonu için yerel bilgileri temel bir kaynak olarak alır, modern ve bilimsel metotlarla birleştirir. Bu açıdan bakıldığında agroekoloji kavramı var olamadan bile uygulama olarak eskilere dayandığı anlaşılmaktadır. Geleneksel bilgiyi temele alması kavramın tarihsel kökeni anlamında bir zemine oturtulması zor olduğu kadar, toplumdan topluma değişkenlik gösterebilir. Ancak agroekoloji, çeşitli agromonistlerce ve agroekolojik gelişmeler olarak nitelendirilecek katkılarla tarihsel süreçlerinde hem kapsamı hem de önemi gelişmiştir. Kavrama etimoloji olarak bakıldığında ilk kullanımları 1900'lerin başlarına işaret etmektedir. Agronomi olarak karşımıza çıkan kavram tarımda daha çok verimlilik üzerine tarımsal ticari araştırmalarında geçmiştir. Kavramı ilk olarak Rus agronomist Basil M. Bensin tarafından (1928, 1930, 1935), üç farklı çalışmasında kullanılmıştır (Wezel ve diğ., 2009). Agroekoloji erken dönem çalışmaları disiplinler arası katkılar ile gelişimini sürdürmüştür. Agroekoloji ismini kullanılmadığı ancak agroekoloji ilke ve esaslarına içinde barındıran, tropiklerde de çalışan Alman Zoolog Friederichs (1930), tarımsal zooloji ve bitki koruma için ilgili ekolojik çevresel faktörler hakkında bir kitap yayınladı (Şerifoğlu, 2022; s.9). Şerifoğlu (2022); biyolojik

mücadele ve farklı haşere yönetimi stratejileri barındıran, bunların ekonomik etkisini değerlendiren kitap olduğunu ifade etmiştir (s.9). Rosset ve Alteri (2022); İtalyan bilim insanı Girolamo Azzi (1928), çevrenin, iklimin ve toprağın fiziksel özelliklerinin bitkilerin gelişim ve verim durumuyla ilişkisini incelendiği tarımsal ekoloji çalışması olmuştur (s. 59). Azzi'nin bu çalışması Bensin çalışmasından uzak ve bugünkü anlamına yakın bir çalışma olarak, daha sonraki çalışmalara farklı bakış açıları edinilmesi sağlanmıştır. Agroekoloji üzerine diğer önemli çalışma ABD'li Agronomist Klages'in 1928'deki makalesi terimi açıkça kullanmadan agroekoloji ile ilgili çalışmaları içeren ilk araştırmalardan biri olarak görülmektedir. Ayrıca üretimleri etkileyen ekolojik, teknolojik, sosyoekonomik ve tarihsel faktörleri de analiz ettiği ifade edilmiştir. (Wezel vd., 2009; s.3, Rosset ve Alteri, 2022; s. 59).

1960'lı yıllarda yeşil devrim olarak nitelendirilen tarımda kimyasal kullanımı ile daha fazla verimliliği esas olan bir devrim yaşanmıştır. Bu hareketin olumsuz etkileri ortaya çıkışıyla beraber aynı zamanda endüstriyel tarıma da eleştirilerin getirildiği dönem olmuştur. Özellikle yine bu dönem içerisinde çevre bilinci ve koruma çabalarının ortaya çıkışı ile agroekoloji kavramı da bugünkü anlam ve önemine dönüşmesi için ivme kazanmıştır. Bu yıllarda yapılan çalışmalar kavramın çerçevesini ekosistemi içine alarak genişletilmiştir. Rachel Carson 1962 yılında yayımlanan "Sessiz Bahar" isimli kitabında tarımsal ve böcek ilaçlarının ekosisteme verdiği zararları ortaya koyarak, ekolojist ve agroekolojistlere dayanak oluşturmuştur. Alman ekolojist ve zoolog Wolfgang Tischer (1965), "agroekoloji" başlığını ilk defa taşıyan bir kitabında özellikle zararlı yönetimi konusunda agroekolojik araştırmaların sonuçlarını sunmuştur. Tischer, toprak biyolojisi, böcek topluluğu etkileşimleri ve tarım arazilerinde bitki korumayla ilgili konuların ele aldığı çalışma olmuştur (Rosset ve Alteri, 2022; s.58). 1970 ve 1980'li yıllarda agronomi kavramının agroekolojik bakış açısına evrimlesin de önemli yıllar olmuştur. Bu dönemde tarımsal faaliyetler ekosistem yaklaşımının güçlenmesi yeşil devrim sonrası ekolojik tarımsal yaklaşım artmıştır. Agroekoloji kavramını çerçevesini herbisit ve pestisitlerin etkileri ve ekolojik müdahaleler, toprak koruma, biyoçeşitliliği koruma hatta gıda sistemleri düzeyine geliştirilmiştir. Agroekoloji tarım sistemlerinin ekolojik, sosyo-ekonomik ve kültürel sürdürülebilirliğini artırmak adına bir dizi uygulamaları içerir. Özellikle agroekoloji çiftçilik uygulamalarına ilham vermesiyle 1980'lerden sonra daha

uygulamaya dönük bir hal almıştır. Agroekoloji uygulamalar dahilinde özellikle doğanın doğal akışını taklit ederek ve tarımın çok fonksiyonlu yapısını vurgulayarak çiftçilik sistemlerini geliştirmeyi amaçlamıştır (Şişman, 2022; s.35). Alteri'nin (1987, 1995), Carroll, Vandermeer ve Rosset'in (1990) ve Gleisman'ın (1998) kitapları, sonraki 20 yılda yayımlanan diğer kitap ve makaleler, çoğunlukla deneysel ekoloji ve tarımsal üretimle uğraşan bilim insanı olan agroekolojistleri, sosyal bilimleri ve siyaseti de odağına alan bir araştırma ajandası olmaya zorladı (Alteri ve Rosset, 2022; s.61). Bu gibi katkılar sayesinde agroekoloji bilim ve politikası, düşünce ve pratiğiyle tarım ve gıdanın ekosistemin tüm paydaşlarının yararını önceleyerek farklı disiplinlerin katkılarıyla gelişimi devam eden bir konumdur.

1.2. Agroekoloji Tanımı

Endüstriyel tarım sistemi özellikle ekolojik anlamda sürdürülemez bir sistem olduğu bilinen bir gerçektir. Bu duruma karşı mevcut tarım ve gıda sistemlerin yerine birçok alternatif sistemler geliştirilmiştir. Tam da bu noktada agroekoloji, kapsayıcılığı, ilke ve esasları ile tüm alternatif sistemleri içine alan endüstriyel tarım ve gıda sistemine radikal bir alternatiftir. Agroekoloji kavram olarak bakıldığında doğaya uyumlu tarım bilimi anlamlarına gelecek eklerden meydana gelmiştir. Kavramın kapsamı üretimden tüketime, tarım ve gıdanın ekolojisini incelemektedir. Agroekoloji; Organik tarım, onarıcı tarım, perma kültür, fukuoka tarım gibi alternatiflerini içine alan üst ve şemsiye bir kavramdır (Özkaya ve Özden, 2021). Kavram bilimsel olarak tarımsal ekosistem bilişenleri inceleyen bir bilim olarak karşımıza çıkmaktadır.

Agroekoloji ön ekli bir kelime olarak Özkaya ve Özden (2021; s.19) şöyle tanımlamaktadır; Agroekoloji terimi bileşenlerine ayrılırsa Latince *agro*, “tarla” veya “tarım”, *eko* yunanca kökenli “ev” veya “çevre”, *loji* ise gene yunanca kökenli “bilim” demektir. Çelen'e (2021; s.78) göre ise; sürdürülebilir tarım bilimi veya daha geniş anlamıyla sürdürülebilir tarım ve gıda sistemini inceleyen bilim dalı, başka bir ifadeyle çevreye zarar vermeyen tarım tekniklerinin ve sistemlerinin araştırıldığı alan olarak tanımlamıştır. Başka bir tanımlama olarak doğa ve insan sağlığını koruyan tarımsal uygulamalar ile yerel bilgi ve kaynaklarının kullanılması bilimsel, bütünsel bir sistem olarak toplumsal politik duruşu barındıran yaşam felsefesidir (Çelik, 2021; s.87). Agroekoloji, gıda sistemlerindeki üretim, dağıtım ve tüketim faaliyetlerinin doğayla uyumlu ve

toplum yararına olması öngören bir yaklaşım toplumsal bir hareket olarak tanımlanabilir (Temürcü, 2021; s.240).

Agroekoloji tanımlamalarda teknik olarak sadece tarımsal üretim ve uygulama değil, agroekolojinin sosyolojik, düşünsel, ekonomik ve politik gibi kapsamının önemine dikkat çekmek gerekir. Agroekoloji üretimden tüketime tüm süreçlerinde ekolojik temelli yapının yanında temel yaşam gereksinimi olan güvenilir gıdaya erişebilme noktasında tüm insanlığı merkeze alan bakış açısının da temsidir. Agroekoloji, çiftçilerin kendi üretimleri üzerindeki gücünü ve kontrollerini artırır. Bu özelliği agroekolojik uygulamanın yayılması için dönüştürücü toplumsal süreçleri beslemekte ve sağlıklı, ekolojiye dost yollarla üretilmiş gıdaya ulaşımı genişleten, büyümekte olan özgürleştirici hareketin temel bir elemanıdır (Cacho, vd., 2021; s.167). Gliessman (2016); disiplinler arası, katılımcı ve değişim odaklı araştırma ve eylem yoluyla agroekoloji; sosyal değişime odaklanan bir bilim olduğunu ifade ederek, ekolojik, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğe ulaşma hedefinde olduğunu vurgulamıştır (s.187).

Kavramın içeriksel anlamlandırmaları kavramın görünen çerçevesinden daha büyük anlamlar içerdiği gerçeğidir. Silici (2014), kavramın kabul görmüş ortak bir tanımın bulunmaması, agroekoloji kavramını yanlış yorumlamak veya geniş bir şekilde yorumlamak, daha iyi bir tanım elde etmek amacıyla yapılan gittikçe popülerleşen bir kavram olarak değerlendirmiştir. Buna göre agroekolojinin görünürlüğü artıran çalışmaların katkısı ile gelişimin önemini vurgulamak gerekir. Agroekoloji bilimsel temelleri ve uygulama olarak köklü bir yöntem olmasının toplumdaki karşılığı düşünüldüğünde büyüme potansiyeli hızlı bir sistem olabileceği unutulmamalıdır. Bu doğrultuda agroekoloji dinamik yapısıyla halen gelişim içinde olan bir sistemin ifadesidir.

1.3. Agroekolojik Çiftçi, Tüketici ve Gıda Güvenliği

Agroekoloji sadece tarımsal üretime odaklanmaz. Üretimden sofraya olan tüm süreci ekosistemi koruyarak adil sistematik bir düzen inşası içindedir. Burada agroekoloji ilke ve esasları; üreticiye, tüketiciye ve gıda güvenliği konusundaki yaklaşımlarını ayrımlayarak vurgulamak, agroekolojinin daha iyi anlaşılması noktasında önemlidir. Agroekoloji ekosistem yapısında korumacı ve her bir ayrıntısında yaşanan sorunlara çözüm odaklıdır.

Ekosistem içersinde tarımsal üreticiler önemli bir konuma sahiptir. Agroekolojide kendi tarım ve gıda sisteminde üreticilere gereken önemi verir.

Üreticilerine ekonomik açıdan adil ve ekolojik döngüye dost bir üretim çözümleri sunmaktadır. Mevcut tarım sisteminin ekolojik sorunları ve üreticiler özelinde ağır maliyetleri olan sisteme sahiptir. Çünkü endüstriyel tarım sisteminde üretimin her aşamasında yoğun kimyasalların kullanıldığı ağır girdiler içeren bir sistemdir. Bu aynı zamanda ekonomik yönden maliyetlerinde yükselmesi, ekolojik anlamda ise sorunların yükselmesi demektir. Bu şartlar altında endüstriyel tarım sisteminde üreticiler üretim faaliyetlerini devam ederken aslında ekolojik anlamda tüketiminde ifadesidir. Çünkü doğa dostu olmayan uygulamaların yarattığı ekolojik tahribatları ile yüzleşeceklerdir. Agroekolojik sistem, konvansiyonel sistemlerin hakim olmadığı dönemde kimyasal kullanımı olmadan, yerel tohumların kullanıldığı, zararlılarla mücadelede ekolojik çözümler üretildiği ekosistemi tamamlayıcı işlemler içerdiğini savunur. Agroekoloji bu yönü ile geleneksel ve yerel bilgiyi esas alması üreticiler için yabancı olmadığı uygulamaları içermektedir.

Geleneksel tarım pratiği devamlılığı esas alır. Ata tohumları ekilir, bir sonraki sene için saklanabilir, çiftçiler arasında takas ile biyoçeşitliliği sağlamaya olanak verir. Endüstriyel tohumlarda devamlılık yoktur. Agroekoloji birçok yönüyle geleneksel tarım sistemine benzerlik göstermektedir. Özelde üreticilerin ve küçük çiftliklerin önemini vurgulamak, genelde ise agroekolojinin önemini vurgulamak için, “Bugün dünyada tüketilen gıdaların çoğu küçük çiftliklerde yetiştirilen ıslah edilmiş 5.000 bitki türünden ve köylülerin ıslah ederek yetiştirdiği 1,9 milyon türden, çoğunlukla tarım kimyasalları veya yüksek girdili konvansiyonel tarım teknikleri kullanılmadan elde edilmektedir.” (ETC Group 2009; Akt. Rosset ve Alteri, 2022; s. 80-81).

Sağlıklı gıdaya ulaşmak her bir bireyin temel yaşam hakkıdır. Agroekoloji tarım ve gıda sistemi içerdiği sistem ile bu hakkı tüketicilerine verir. Agroekolojik bir tüketici aldığı ürünlerin künyesini bilir. Agroekolojik üretim ve tüketim döngüsü genel anlamda üretici ile doğrudan teması esas alır. Bu durum tüketici nezdinde ürünlerin değer ve künyesini bilmesine olanak sağlar. Bu noktada ise agroekolojik tüketici, agroekolojik tüketici olmayan bireylere önemli bir referans noktası olabilir. Tüketiciler doğal ve organik ürünlere ne kadar erişebilirse, ekolojik tarım sistemlerine ne kadar ilgi duyarsa o kadarda değişim ve dönüşüm sağlanacağı bir gerçektir (Şişman, 2022; s.141). Agroekolojik bilincin oluşması için tüm toplum aktörlerinin üstlenebileceği sorumlulukları vardır. Ancak konu

toplumsal bilinç oluşması noktasında olduğundan medyanın üzerine ciddi görevler düşmektedir.

Agroekolojik tarımda gıda güvencesi diğer alternatif sistemlerine göre daha şeffaf bir sürecin işleyişi söz konusudur. Mevcut organik tarımda gıda sertifikasyonu gibi üretici ve tüketici arasında köprü olabilecek üçüncü taraflar mevcuttur. Bu durumda tüketicilerin denetiminden uzak, bir güven problemi ortaya çıkarabilmektedir. Agroekoloji taimında ise üretici ve tüketici ilişkisi doğrudan olabilecek, tüketici denetimin daha müsait yapıdadır. Bu duruma alternatif olarak, Katılımcı güvence sistemleri (KGS) ortaya çıkmaktadır. KGS'ler, gıda sisteminin çeşitli paydaşlarını bir araya gelerek üretim ölçütlerini birlikte belirlediği, kolektif izleme ve destekleme mekanizmaları oluşturduğu yapılanmalardır (Temürcü, 2021; s.243-244). Agroekolojik tarım ve gıda sistemi daha küçük ölçekliliğin içinde olduğundan diyaloga müsait yapıdadır. Bu durumda kişiler arası, üreticiler ve tüketiciler nezdinde de daha çok etkilişime imkan vermektedir.

Gıda egemenliğini elinde tutan gıda rejimleri, gıda güvenliğini en çok tehdit eden unsurlardan biridir. Küresel gıda ve tarım şirketleri gıda rejimini istedikleri gibi yön verebildiklerinden gıda egemenliği ve politikalarında gıda güvenliğinden bahsetmek pek de mümkün değildir. Agroekoloji tam da bu noktada gıda egemenliği ve güvenliğini tarım sistemi içersindeki aktörlere bırakır.

1.4. Agroekoloji Gelişimi ve Yaygınlaştırma Faktörleri

Agroekoloji gelişmesi ve yaygınlaştırılması için müttefik faktörlere ihtiyaç duymaktadır. Bu faktörlerin hayata geçirilmesi, agroekolojinin; üretici, tüketici ve diğer paydaşlarının daha fazla genişlemesi, toplumsal katılım ve bilinç oluşturulması sistemin varlığı için oldukça hayatidir. Agroekolojistlerce yaygınlaştırma faktörleri olarak çok yönlü teknik yaklaşımlarla ele alınarak disiplinler arası katkıların önemi vurgulanmıştır. Bu çalışmanın da önemini ortaya koyacak olan müttefik faktörler arasında medyanın, özellikle de belgesel sinemanın içersinde yer alacağı geniş ve çok yönlü katkıların önemi oldukça büyüktür. Agroekolojistler agroekolojiyi yaygınlaştırmada teknik olarak bakıldığında dikey ve yatay yaygınlaştırma olarak ayırmışlardır. Yatay yaygınlaştırma genel olarak daha fazla çiftçiye yayma olarak karşımıza çıkarken. Dikey yayım ise daha çok kurum ve kuruluşlara benimsetme, büyüme anlamında kullanılmıştır (Rosset ve Alteri, 2022; Cacho, Giraldo ve vd. 2021; Özkaya ve

Özden, 2021). Yalnız bu noktada Wezelin’de dikkat çekmek istediği agroekolojiye yalnızca bir dizi tarımsal uygulamalar veya ekolojik teoriye dayalı bilimsel bir disiplin değil, aynı zamanda büyüyen bir toplumsal harekettir (Wezel vd. 2009). Agroekolojinin yayımı için stratejik bir yaklaşım gerekliliğinin yanında sürekli gelişim gösterilmesi gereken bir süreçtir. Agroekolojistler agroekolojinin yayımında engeller ve kolaylaştıran faktörleri ortaya koymuşlardır. Bu durum agroekoloji yayımında strateji geliştirilmesi için rehberlik misyonunu üstlenebilir.

Mevcut tarım ve gıda sisteminin uzun yıllara dayanan yerleşik kurumsal yapısına karşın, ona karşı getirilecek her türlü ekolojik hamlenin önünde engelleyici ve kısıtlayıcı unsurlar karşılaşılabılır. Agroekolojik tarım sisteminin yaygınlaştırılmasında toplum belleğinde yer etmiş mevcut tarım gıda sistemi algısı, içinde barındırdığı teknik ve teorik birçok farklı unsurları dönüştürmede engeller ve sınırlılıklar mevcuttur. Rosset ve Alteri (2022), agroekolojinin yaygınlaşmasında birçok engel ve sınırlılıklarına değinmiştir; Arazi mülkiyet sorunları, çiftçilerin bilgileri ve enformasyon ihtiyaçları, kalıplaşmış ön yargı, ideolojik ve epistemolojik engeller ve pratik bilgi yokluğu, yerele özgü olma çiftçi kuruluşların eksikliği, ekonomik engeller, ulusal tarım politikaları, altyapı sorunları başlıklarıyla ifade etmiştir (s. 112-113). İfade edilen bir takım engel ve sınırlılıkları ilgili disiplinlerin ve kurumların üstlenebileceği sorumluluklar vardır. Ancak agroekoloji ve bireyler arasında toplumsal bir agroekolojik bilinç oluşturmak iletişim ve araçlarından geçmektedir. Toplumsal bilinçlenme ve katılımın etkisiyle diğer çözümlemelerinde beraberinde getireceği bilinmelidir. Bu durumun üstesinden gelebilmek için bilinçli ve örgütlü bir biçimde kulaktan kulağa yatay bir diyalog ile kümülatif etki oluşturulabileceğini vurgulamak gerekir (Rosset ve Alteri, 2022; s.113). Çeşitli müttefik faktörlerin devreye girebileceği bu durumda agroekolojiyi doğru anlamak ve anlatmak, agroekolojik bilinç ve toplumsal katılım oluşturulması için önemlidir. Bu doğrultuda doğru iletişim stratejileri agroekoloji yaygınlaştırmak için hayatidir.

Agroekolojinin engelleyen faktörler olduğu kadar yayımını kolaylaştıracak unsurlarda vardır. Çeşitli müttefik unsurların üstlenebileceği sorumlulukları daha net anlamak için tek taraflı durum analizin yanında agroekolojiyi kolaylaştıran faktörlere de değinmek doğru olacaktır. Agroekolojinin yayılmasını kolaylaştıran faktörler (Meteo vd. 2018, akt. Özkaya ve Özden, 2021; s. 39-41): Alternatifleri aramayı teşvik eden krizler, sosyal organizasyon ve amaçlı sosyal süreç, etkili ve

basit agroekolojik tarım uygulamaları, inşacı öğretme-öğrenme süreçleri, söylemi canlandırmak, dış müttefikler, agroekolojiyi yardımcı olan pazarların oluşumu, destekleyici politikalar ve politik fırsatlar olarak alt başlıklarda ifade etmiştir. Mevcut tarım ve gıda sisteminin yarattığı krizler alternatif yönelimler için en önemli çıkış kaynağıdır. Endüstriyel tarım sisteminin kalıplaşmış algısının aksine eksilerinin toplum ve bireylere aktarımı önemlidir. Bilimselliğe dayalı teknik ve teorik olarak endüstriyel tarıma karşı agroekolojiyi anlatmak için işlevsel bir iletişim metoduna ihtiyaç vardır.

Sonuç olarak yayımındaki kolaylaştırıcı faktörlere bakıldığında faktörlerin bir veya bir kaçını uygulandığında faktörler arası geçiş ve sinerji oluşturulabilmektedir. Bu bir şekli ile kümülatif ve kar topu şeklinde bir veya birkaç faktörün gerçekleşmesi, bir başlangıç hareketi yeterli olabilecektir. Yatay ve dikey yaygınlaştırmayı da düşünüldüğünde yatay bir yayımın (daha fazla topluluk) yapıldığında, dikey bir yayıma (kurumsal düzeye) etki edebileceğini vurgulamak gerekir.

Medya agroekolojiyi yaygınlaştırmada kolaylaştırıcı faktörlerde, dış müttefikler olarak yerini almıştır. Engel ve destekleyici faktörlerin her ikisi bir arada değerlendirildiğinde özellikle bilgi ve enformasyon aktarımına ihtiyaç olan her bir faktör için medya araçlarının sorumluluğu ön plana çıkmaktadır. Örneğin “çiftçiden çiftçiye” etkin bir yayımı olduğu agroekolojistlerce vurgulanmış, bu yayım içinde üreticiler arası bir araçların varlığı da söz konusudur. Burada değerlendirilmesi gereken nokta iletişime aracılık edecek araçların sınırlılığı ve sınırsızlığı tartışılması gereken noktadır. Ancak medya ve araçların önemine ortaya koyan, Hindistan’da yapılan agroekolojik bir örgütlenmenin örneğinde “Öğretme-öğrenme süreçleri, radyo ve tv programları, hatta facebook ve cep telefonu tabanlı iletişimi sağlayan sosyal ağlardaki yoğun fikir alışverişini içeren yardımcı araçlar tarafından desteklenmektedir.” (Khadse, Rosset ve ferguson, 2017; akt. Cacho ve Gilardo,2021; S. 183). Bugün yeni medya ve araçlarının gelişimi ve geldiği noktada agroekolojiye etkin bir müttefik olabileceğini işaret ediyor.

1.5. Endüstriyel Tarım ve Gıda Sisteminin Agroekolojik Eleştirisi

Endüstriyel tarım sistemi ekonomi politiği ile kar maksimizasyonunu esas alan şirketleşmiş tarımın ifadesidir. Ticari ve ekonomik olarak daha fazlasının almayı temel alan yapısı ile hibrit tohumların, kimyasal gübrelerin, kimyasal

ilaçların yoğun olarak kullanıldığı karşılığında daha fazla tarım ürünlerinin yerine daha fazla ticari meta ürünler üreten bir sistemdir. Bunu yaparken de doğaya verilen tahribatlar, ekosistemde yaratacağı bozuklukların yanı sıra daha fazla üreticilere maddi yük olan, kimyasal girdiler gibi temel sorunları bulunan hakim bir paradigmadır. Bunların yanı sıra daha fazla verimliliği olduğu düşünülen konvansiyonel tarım sistemi, dünyada gıda krizi ile artık tehlike sinyalleri vermektedir. Gıda krizi dünyada gündeminde yer almaya başlarken bu krizin en önemli sebeplerinden görülen endüstriyel tarım sistemi uygulamalarıdır. Mevcut tarım sistemi bugünkü kriz ve sorunların sebebiyken çözümünün de kendisinde olmadığı bir gerçektir. Çünkü tarımsal sistem gerekliliği olarak havaya, suya, toprağın ve diğer canlıların etkileşimleri sonucu bir üretim gerçekleştirmektedir. Endüstriyel tarım teknik olarak üretim süreçlerinde zararlılarla mücadele için kimyasal ilaca ve verim için kimyasal gübreler kullanımına dayanan bir sistemdir. Kimyasal kullanımı tercih öte dayatma olan bu sistemde ekolojik anlamda da büyük tahribatlar oluşturmaktadır.

Endüstriyel tarımı irdelerken tarımsal ve toplumsal dönüşümlere dikkat çekmek gerekir. Dünya genelinde demografik, ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmeler tarım sistemini de şüphesiz etkilemiştir. Özellikle sanayileşme ve endüstrileşmenin beraberinde getirdiği kırdan kente göç ile artan kent nüfusu bazı sorunları beraberinde getirmiştir. Bu suretçe daha da artan gıda ihtiyacına bağlı olarak sanayileşme ile birlikte 1950-2000 yılları arasında traktör sayısı, fosil yakıt sayısı kullanımın 4 kat, kimyasal gübre kullanımı 10 kat, pestisit kullanımı 32 kat artması ile ekolojik dengenin bozulmasında sebep etkenler olmuştur (Çokuysal, 2021). Oysaki geleneksel yaşam pratiği köylü ürettiğini kendi tüketimi için daha doğru bir ifadeyle ihtiyacı için üretimi yapar, fazlasını satar anlayışı ile kendi içinde bir yaşam döngüsü içerisindeydi. Uyguladığı tarım yöntemiyle de ekosisteme uyum içerisinde olan bu sistem demografik değişim ile kentteki tüketim toplumuna, tarımsal kapitalist sistemde uygulanan neo-liberal politikalar eklenince çiftçiler girdiler ikamesi altında kalarak, üretimdeki kontrolünü tarımsal şirketlere bırakmıştır. Girdi temininden, üretim, dağıtım ve pazarlamaya kadar tarımsal üretim zincirinin tüm aşamalarına hakim olan ve böylelikle yoksulların ucuz ve sağlıklı gıdaya erişimini engelleyen, çok uluslu şirketler tarım üretiminin belirleyicisi durumundadır (Kanbak, 2018; s.196). Endüstriyel tarım gelişiminin çiftçi ve ekolojik boyutunu Özkaya (2016) şöyle

ifade etmiştir; özellikle 1980 sonrası uygulanan tarım politikaları sonucu üretici ürünlerinin fiyatının artmaması veya geç artması, buna karşılık satın aldıkları girdiler olan tarım ilaçları, kimyasal gübreler, yem, tohum, mazot, makinelere ödedikleri fiyatın çok daha hızlı bir şekilde artması üretim sorunu ortaya çıkarmıştır (s.874). Bu durumu bir makasta ezilmeye benzeterek, çiftçinin endüstriyel tarıma bağılılığı sonucu ezilme gücünün arttığını da vurgulamıştır.

Agroekoloji, ilkesel olarak endüstriyel tarımın aksine monokültür tarım yerine, polikültür tarımı benimser. Bu sayede biyoçeşitliliğe katkı sağlarken, biryandan da zararlılarla mücadelede biyopestisit ihtiyacı duymaz. Agroekoloji tek ekimlik hibrit tohumların yerine atalık tohumları kullanarak kendi döngüsünde girdi ikamesi boyunduruğundan çıkaran ilkeleri mevcuttur. Tarımsal kapitalizm endüstriyel tarım ve gıda sistemi süreçlerinde hakimiyeti büyük şirketlerin elinde bulundurması nedeniyle üreticileri istedikleri gibi yön verebilmektedir. Bu nedenle tek tip tarımı ve zirai ilaçlara dayatması hem doğa hem de tüm canlılar ekosistemine zararlar vermektedir. Endüstriyel tarım sistemi şirketleşmiş tarımın ifadesi olarak, ekonomik yönetim büyük şirketlerdeyken şirketlerin hegemonyası altındadır. Bu durum ekonomik ve sosyal sorunları da ortaya çıkarmaktadır. Öyle ki tarımda makineleşme kırdan kente göç ile köylerde başka ekonomik ve sosyal değişimler yaşanırken kent yapısında ise farklı sorunlar gelişim göstermiştir. Kaymakçı (2021), bu durumu şöyle ifade etmiştir; “şehirleşme ve gelir dağılımının bozulmasıyla yaratılan ve zenginleştirilen katmanlar için yeni arayışlar ortaya çıkarıldı. Bunlar “çağdaşlaşma” diye tüketim toplumuna ve yabancı ürünlere yönelmeye başladılar.” Bu durum mevcut tarım ve gıda sisteminin sosyal ve ekonomik çözümler ve bozulmalara zemin hazırlamıştır (s.202). Tarım ve gıda sisteminde getirdiği küreselleşme gıda egemenliği ve güvenliğini bunu yanında bireylerin gıdaya adil ulaşım noktasında birçok sorunları beraberinde getirmiştir. Tarımsal kapitalizmin neo-liberal politikaların sonucunda sorunlar gittikçe büyümüştür. Aşırı karamsar bir ifadeye kaçmamakla birlikte ekosistemin birer varlıkları olan insan ve doğanın etkileşimi olan bu dengesiz ilişki, iklim krizlerine dayanan etkisinden görmezden gelinmeyecek boyutta olduğunu ekolojist ve agroekolojistlerce dillendirilmektedir. Ancak bu ve bu gibi sorunlara agroekolojinin getirdiği bilimsel kurtuluş reçetesi ile ekosistemin tüm paydaşlarına çözüm getiren ilkeler bütünüdür. Agroekolojik üretim tarzı aslında ne kadar çok verimli ve önemli olduğu görülmekte, tarımsal üretimin agroekolojik

Üretim tarzıyla yeniden yapılandırması ve yayılması gerekmektedir. Daha sosyal, adil, ekonomik olarak uygulanabilir, ekolojik dengeyi koruyan bir tarım için ekoloji ve iklimle mücadele eden sistem için değişim ve dönüşüme ihtiyaımız vardır (obanoğlu, 2021; s.275-276). Birbirleriyle etkileşimli ekosistem parçaları, tarım ve gıda sisteminin etkileyebileceği alan çemberinin olumsuz etkileşimleri ne kadar büyüme gösteriyorsa olumlu bir adımla iyileştirme ve onarma çemberi de büyüyeceği unutulmamalıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. EKOLOJİK DÜŞÜNCE YAKLAŞIMLARI VE EKOELEŞTİRİ

Ekolojik sorunların öznesi olan insan bu sorunların çözümü içinde yine kendisi, çeşitli ekolojik düşünce yaklaşımları getirerek çözüm aramaktadır. Bu bölümde ekolojik kuramsal yaklaşımlar, toplumsal ekolojinin temel savları, ekolojik dönüşüme aracılık misyonu üstlenen ekomedya ve ekoeleştirici çalışmaları açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1. Ekolojik Kuramsal Yaklaşımlar

Ekoloji kavramı tüm canlıların hem kendi aralarında hem de fiziksel çevreleriyle, her bir canlıların tekil olarak veya tümüyle popülasyonunu, habitabatını inceleyen bilimdir. Ekoloji kavramını ilk olarak 1866'da Alman zoolog Ernst Haeckel tarafından ortaya koyulmuştur (Heywood, 2013; s.258). Ekoloji kavramını tanımlayan ve eleştirel olarak farklı bir perspektif açan Murray Boockhin (2013), ekolojiyi şöyle tanımlamıştır; “Ekoloji, doğanın dinamik dengesi ile, canlı ve cansız varlıkların karşılıklı bağımlılığı ile ilgilenir. Eleştirel bir bakış açısıyla ekoloji, insanlığın doğadan kopuşu ile ortaya çıkan muazzam dengesizliği ele alacak geniş bir çalışma sahası açar.” (s.93). Ekolojik tartışmalar sanayileşmeyle yaşanan gelişmelerle beraber, ekolojik hassasiyet ve tartışmaların yoğunlaşması birbirine paralel yükselip gelişmiştir. Çünkü varlık olarak insan yaşamsal süreçlerinde ilkel yaşam pratiklerinden modern yaşam pratiğine olan süreçte pek çok gelişmelerin aktörüdür. İki yaşam pratiğinde özellikle sanayi ve teknolojik gelişmeler doğaya karşın insanın güçlenmesi doğa insan ilişkisini de etkilemiştir. Bu durumda sanayi ve teknoloji gelişimi insanlığın doğaya karşı müdahale üstünlüğünün oluşmasıyla bir takım ekolojik sorunlar ortaya çıkışında önemli etken olmuştur. Gün geçtikçe daha da sorunlar kümesi genişleyen ekolojik dengenin bozulduğu çevresel sorunlar ortaya çıkmıştır. Ekolojistler bu duruma çözümler üretiminde farklı bakış açılarıyla çözümlemeye çalışmışlardır. Ekolojik tartışmalarda en kritik nokta olarak doğada insanın konumlaştırılması üzerinden sürdürülmüştür. Tartışmalar bu ve benzeri bakış açılarıyla insan ve doğa ilişkisini, insanın doğanın mı yoksa doğa mı insanın bir parçası olduğunun üzerinden devam etmektedir.

Ekolojik tartışmalar genel anlamda iki farklı bakış açısı sunan derin ve sığ ekoloji üzerinden yoğunlaşmıştır. Derin ekoloji doğa merkezli bir bakış açısıyla doğa ve insan ilişkilerinde doğa faydacılığını daha önceleyen bir bakış açısına sahiptir. Sığ ekoloji ise daha insan merkezli bakış açısıyla doğa insan için bir araç olarak görür. Çevre sorunları ise yine insan eliyle çözümlenebileceğini savunur.

2.1.1. Derin Ekoloji

Derin ekolojinin ortaya çıkışında etkili olan Richael Carson tarafından 1962 yılında yayımlanan “Sessiz Bahar” isimli kitabında doğa ve insan ilişkisinde doğanın yitimini ortaya koyduğu eser derin ekoloji ve çevreci hareketlere kaynak oluşturmuştur. Derin ekolojinin ortaya çıkmasında en önemli katkı ise Arne Naess’ten gelmiştir. Naess sığ ekoloji-derin ekoloji ayrımını yaparak derin ekolojinin ilkelerini belirlemiş, derin ekolojiyi sistemleştirmiştir. Naess derin ekoloji kavramını ilk kez Bükreş’te 1972 yılında yapılan Üçüncü Dünyanın Geleceği Konferansında ifade etmiştir. Derin ekoloji hem kelime anlamı hem de barındırdığı ilkeler ile sorunun derinlemesine sorgulamaları içermektedir. Derin ekolojistler, ekolojik sorunların temelinde radikal bir tutumla insanın doğayı araç olarak görmesinden kaynaklandığını doğa merkezli bir bakış açısını benimsemişlerdir. Arne Naess derin ekoloji için sekiz ilke belirlemiş ilkeleri kabul görenleri derin ekoloji destekçisi olarak ifade etmiştir. Naes (1995) Derin ekolojinin ilkelerini şöyle ifade etmiştir:

1. Dünyadaki insan ve insan dışı yaşamın gelişmesi doğal bir değere sahiptir. İnsan olmayan yaşam biçimlerinin değeri, insan olmayan dünyanın insan amaçları için yararlılığından bağımsızdır.
2. Yaşam formlarının zenginliği ve çeşitliliği de kendi içlerinde değerlerdir ve dünyadaki insan ve insan dışı yaşamın gelişmesine katkıda bulunur.
3. İnsanların yaşamsal ihtiyaçları karşılamak dışında bu zenginliği ve çeşitliliği azaltma hakkı yoktur.
4. İnsan yaşamının ve kültürlerinin gelişmesi insan nüfusunun önemli ölçüde azalması ile uyumludur. İnsan olmayan yaşamın gelişmesi böyle bir azalmayı gerektirir.
5. İnsan olmayan dünyaya insan müdahalesi aşırı seviyededir ve durum hızla kötüleşmektedir.
6. Yukarıdaki hususlar göz önünde bulundurulduğunda politikalar değiştirilmelidir. Politikalarındaki değişiklikler temel ekonomik, teknolojik ve ideolojik yapıları etkiler. Ortaya çıkan işler şimdiki zamandan çok farklı olacak ve her şeyin birbirine bağlılığı hakkında daha olumlu bir deneyim sağlayacaktır.
7. İdeolojik değişim, gittikçe daha yüksek bir yaşam standardına bağlı kalmaktan ziyade esas olarak yaşam kalitesini (içsel değer durumlarında yaşamak) tercih etmek şeklinde olmalıdır. Yaşamın değerini daha çok tüketmekte arayan fakat huzursuz endişeli zihniyetin yerini az tüketen fakat huzur içinde doğayı duyumsayan bir anlayış alacaktır.

8. Yukarıdaki maddeleri kabul edenler, gerekli değişiklikleri uygulama girişimine doğrudan veya dolaylı olarak katılma yükümlülüğü vardır (s. 96-98).

Derin ekolojistler, sığ ekoloji bakış açısı gibi korumacı veya yeşile boyanmış bir tutum ekolojik krizlere çözüm olmayacağını ileri sürmektedirler. Arne Naess derin ve sığ ekoloji ayrımını yaptığı çalışmada derin ekoloji bakış açısını daha net ortaya koymuştur. Derin ekoloji çevre merkezli radikal bir tutumun yanında bireyi doğadan ayrı düşünmeyerek doğanın bir parçası olarak kabul eder. Eko-merkezci bir tutuma sahip olan derin ekoloji, insanı yaşamsal varlığında doğanın bir unsuru olarak değerlendirir. Doğanın diğer unsurları ile birlikte doğanın bütüncül değerinin önemine dikkat çeker. Bill Devall ve George Sessions, baskın dünya görüşüne ve derin ekolojinin doğaya bakış açılarının farkını net bir şekilde ortaya koymuştur.

Tablo 2.1. Hakim dünya bakış açısı ve derin ekoloji arasındaki karşıtlığın özeti (Sessions ve Deavall; 1985 s.203).

Hakim dünya bakış açısı	Derin ekolojik bakış açısı
Doğaya üzerine hakimiyet, insanlık için kaynak olarak doğal çevre	Doğa ile uyum, doğanın içsel değeri/biyotürleri arasında eşitlik
Artan nüfus için maddi/ekonomik büyüme	Maddi ve ekonomik büyümeye araç olmayan doğa
Doğanın geniş bir kaynak olduğu inancı	Doğanın sınırlı bir kaynak görülmesi
İleri teknoloji ilerleme ve çözümler	Uygun teknoloji, baskın olmayan ilerleme gerekli bilim
Tüketici, ulusal/merkezi topluluk	Yeterli tüketim, geri dönüşümlü azınlık/biyo bölgesel

2.1.2. Sığ Ekoloji

Sığ ekolojistler derin ekolojiye getirdiği mistik ve herhangi bir problemde insan ve topluma dair hitap etmeyen yapısını eleştirir. Bu durum da aslında sığ ekolojinin kendi düşünce savlarını geçerliliğini yada uygulanabilirliğini ifade

edecek, insan merkezli bir sorunu yine insan eliyle çözülebileceğini savunur. Temelde sığ ekoloji ekolojik problemlerin temelinde insan eliyle de gerçekleşmiş olmasını reddetmeden yine bu sorunların insan eliyle çözülebileceğini düşüncesindedir. Doğa ve insan ilişkisini daha insan merkezli ekolojik hassasiyet bakış açısına sahiptir. Sığ ekoloji derin ekolojiye bakarak radikal eko-merkezci değildir. Bunun yerine insanlığı önceleyen doğa sağlığına da duyarlı bir yapıya sahiptir. Ancak bu durum derin ekolojistlerinde getirdiği bir eleştiri olarak doğa insanlık için araçsallaşmaktadır. Derin ekolojistlere göre bu durum ekolojik sorunların çözümüne bir settir. Sığ ekoloji doğada tüm canlılar içinde insanı ayrıcalıklı kılar, insanlık yararına göre ekosistemi değerlendirirler. Derin ekolojistler bu durumu doğayı kendi için araç gören bir düşüncenin, ekolojik hassasiyet ancak yeşile boyanmış bir ifade olarak görülür. Bu iki kutup ekolojik düşünce sistemi kendi düşünce savlarını açıklarken karşılıklı eleştiriler ve ayrımların kendilerini daha net ifade açısından önemlidir.

Sonuç olarak sığ ekoloji korumacı çevre düşüncesinde doğayı insanlık için bir araç, ekolojik sorunlar içinde insanlık yararını temel alarak geleceği için çözümler arar. Sığ ekoloji, kirlenme ve kaynak tüketimi gibi çevreye zarar verici birtakım faaliyetlerin önlenmesini çevre sorunlarına çözüm olarak görürken, insan merkezli endüstriyel düşünce tarzıyla ilgili olarak herhangi bir değişiklik öngörmemektedir (Kırışık, 2013; s.284). Her iki ekolojik düşüncelerin çözümde yer alan farklı sosyal, siyasal ve ahlaki temellerinde çözüm önerileri ile farklı bakış açılarını ortaya koymaktadır.

2.2. Toplumsal Ekolojinin Temel Savları

Toplumsal ekoloji, ekolojik bir toplum inşasını temel alan düşünceler bütünüdür. Ekolojik sorunların toplumsal yaşam içersinde hedef sorunlar yerine toplumla ilişkili öz sorunlara odaklanmaya çalışmaktadır. Toplumsal ekoloji düşünce akımı ile ismi özdeşleşen isim Murray Boockin (2015), ekolojik sorunların temelini akıldışı ekoloji karşıtı bir toplum ve tekil sorunlara odaklanıp, günü kurtaran reformlar ile onarılmaz hale getiren yine toplum olduğunu vurgulamıştır. Bu sorunlar doğanın insan üretimi ve tüketimi için var olan salt bir "kaynaklar" yığını olarak görülmesini teşvik eden hiyerarşik, sınıfsal ve rekabetçi kapitalist sistemden kaynaklandığına dikkat çekmiştir (Murray Boockhin, 2015; s.16). Boockhin burada önemli vurgusu, insan ve doğa ilişkisinde toplumda oluşan hiyerarşik yapının bir sonucu olarak da insanın doğa üzerindeki

tahakkümün altını çizmiştir. Bu doğrultuda sorunun temellendirme ve topluma mal edecek ekolojik bir toplumun inşa edilmesinde toplumla ilgili her bir dinamiklerin ilişkili sorunları tespiti yaparak, bir toplumsal dönüşüme işaret eder.

Ekolojik bir toplum inşası için çeşitli fikir ve siyasi düşünceler içersinde toplumsal ekolojiye genişlik kazandırılmaya, mevcut pragmatik bir çevre anlayışının dönüşümü için çeşitli düşünceler ortaya koyulmuştur.

2.2.1. Eko-Anarşizm

Toplumsal ekolojinin bir tezahürü olarak eko-anarşizm, insan ve doğa ilişkilerinde toplumdaki hiyerarşik bir yapının da sonucu olarak insanlığın doğa üzerine kurduğu tahakkümü radikal bir dille eleştirir. Günümüzün ekolojik krizinin ardında yatan tek başına teknoloji, nüfus artışı ya da endüstriyel büyüme değil, hiyerarşi ve hükmetme pratiğidir (Zengin, 2017; s.243). Sosyal ekolojist düşünür Murray Boockhin (2015), ekolojik ilkeler ile anarşist toplum özelliklerinin benzerliğini ortaya koyarak yaşamsal bir dönüşüme işaret eder. Anarşist yaşam pratiğinde eşitlikçi, bireyler arası saygı, denge ve uyum gibi ilkelerin, bu ilkeler doğrultusunda bir yaşam ekosisteme benzer (Heywood, 2013). Anarşistler küçük ölçekli topluluklar olarak adem-i merkeziyetçi toplulukların oluşumunu savunmuşlardır. Bu tarz bir toplumsal yaşamın insan ve doğa ilişkilerinde daha masumane ve daha sıkı bir ilişki kurulacağını ekolojik dengede bir düzeni işaret etmektedir. Eko-anarşizme göre bu durum ekolojik bir toplum içinde önemlidir.

2.2.2. Eko-Faşizm

Kökleri eskiye dayanan Nazizm ile ekolojinin bir bileşeni olarak radikal çevre savunuculuğudur. Almanya'nın eko-faşist deneyim ile derin ekoloji hareketi arasında; romantizm, bütüncülük, insan karşıtlığı ve yabancı doğa gibi ilkelerin benzerliğe dikkat çekmiştir (Bilgin, 2006; s.224). Alman Nazi döneminde köycülük hareketi ile üstün Alman ırkının temiz ve saf güzelliği olan doğa bütünleşmesi fikri, faşist bir romantizm doğa anlayışıdır. Romantizmde doğaya mistik anlamlar yükleyerek, insan ve doğa ilişkilerinde doğal olan romantik bir ilişkisini vurgular. Bu ilişkinin totaliter rejimde kendi için değerli anlayışı eko-faşizme, doğaya kimlik yükleyerek ırksal bir sahiplenışı getirir. Bütüncülük, derin ekolojistlerce doğanın merkeze alındığı doğanın herhangi bir parçası öncelenmediği bütünüyle salt doğayı anlamlandırıldığı düşüncedir. Holizm, bütünün parçalardan daha önemli olduğu inancıdır (Heywood, 2013; s.264). Derin ekolojistlerce de yaşanan ekolojik bozulmanın insan kaynaklı bir yıkım sonucu

olarak görülmesi eko-faşizm ve derin ekolojinin benzerliğinin diğer bileşenidir. Eko-faşizm artan nüfusun doğa üzerindeki dengesizliği ve nüfusun ihtiyacını karşılayacak her hamleyi ekosisteme bozumu olarak görür.

2.2.3. Eko-Sosyalizm

Ekolojik sorunlar bir kapitalizm krizi olduğu düşüncesini temellendiren ekolojik sosyalistler, emek ve doğa sömürüsü ekolojik krizdeki bu iki ögenin rolünün önemi vurgulamışlardır. Çünkü onlara göre kapitalizm doğa ve emek sistem içinde araçsallaşan sömürü öğeleridir. Eko-sosyalizm ekolojik değerler ve Marksist bir düşünce yapısında ortaya çıkan radikal bir alternatiftir. Marx'ın eko-sosyalist bir toplumda üretim ve doğal dünya bakış açısına bir yandan eleştirilere diğer yandan ekolojik toplum için destek görmüştür. Marx'ın, üretim güçlerinin gelişimine inancını bazıları klasik bir sanayileşme ifadesi olarak algılamak; başkaları, ilk yazılarındaki emeğin doğanın “insanlaştırılması” ve insanın “doğalaştırılması” olarak emek tasvir etmesinin ekolojik bir özelliğe sahip olduğunu ileri sürerler (Heywood, 2013; s.275).

Eko-sosyalizmin temel hedefinde kapitalizm vardır. Ortaya çıkardığı çevre tahribatının başlıca aktörü kapitalizmin sonsuz üretim ve sonsuz tüketim döngüsüdür. Tecimsel olarak kapitalizmde kâr maksimizasyonu esastır. Bu uğurda insan emeği gibi doğa gibi öğeler, sınırsız kaynak ve sermaye olarak sömürülmektedir. Eko-sosyalistlerce ekolojik yaşam için bir devrime ihtiyaç vardır. eko-sosyalist devrim iki şekilde gerçekleşmektedir (Foster, 2009; s. 122-123.);

1. Eko-endüstriyel devrim ya da ekolojik modernizm daha verimli enerji sistemleri gibi teknolojik yollarla sürdürülebilir bir kapitalist büyümenin toplumda yerleştirilmesidir. Bu yaklaşım teknoloji dışında toplumsal örgütlenmede kapsamlı bir değişiklik, sermayenin çılgınca birikim hedeflerinden sapılması gerektiğini savunmaktadır.

2. Gerekli olduğunda elbette alternatif teknolojiyi benimseyen fakat asıl olarak insanın doğa ile olan ilişkisini ve var olan egemen toplumsal üretim ilişkilerinin dönüştürülmesini hedefleyen daha radikal bir ekolojik toplumsal düzenin yani kapitalist düzenin mantığından farklı olarak üretim, dağıtım ve tüketim biçiminin artık eşitlikçi ve komünal şekilde sağlanması gerekmektedir. Böyle bir değişimin yapılmasındaki temel amaç, daha organik ve sürdürülebilir bir toplumsal ekolojik ilişkinin oluşturulmasıdır. (Akt. Kartal, 2021).

Kapitalist bir toplum birey özelinde tüket ve tüket anlayışı ile birey doyumsuzluğu hedef alan, çoklu üretim ve tüketim döngüsü yarışmacı bir yaşamın sonucu çevre tahribatına, insanı doğadan kopuşuna, ekolojik yıkıma sebep olmaktadır. Eko-sosyalizm bu sorunların merkezinde kapitalizm

olduğundan kapitalizmin devrilmesi ile ekolojik sorunlarında çözülebileceğini savunur.

2.2.4. Eko-Feminizm

Feminist bir ekolojik teoriyi ifade eden eko-feminizm, kadın ve doğa ilişkisine odaklanarak toplumdaki cinsiyetçi hiyerarşik yapının ekolojik bozulmaya sebep olduğu düşünülür. Ekolojik sorunların kaynağı olarak toplumdaki ikilikçi bir yapının eril bir tahakkümün sonucu olduğu görüşündedir. Ekolojik hareket ile feminizm hareketinin kesişim noktası ataerkil tahakkümdür. Bu tahakkümle güçlünün güçsüze güç uygulaması olarak yorumlandığında, kadın ile doğa arasında doğal ve güçlü benzerliklerine dikkat çekilir. Eko-feminizm temel amacı kadın ve doğa ilişkisini ortaya koyarak, ataerkil bir tahakkümün çözümünü sağlamaktır. Heywood (2013), kadının doğa arasında gerekli ve doğal bir bağ olduğunu erkeğin doğa ile ilişki farkını ifade etmiştir. Heywood (2013); “Kadınlar doğa mahlûklarıyken erkekler kültür mahlûklarıdır. Ekolojik zarar ve cinsiyet eşitsizliği, “kültürlü” erkeğin “doğal” kadını yönettiği aynı sürecin bir parçasıdır.” (s.278). Eko- feminizm varış noktası olarak doğaya ve kadına tahakkümün olmadığı, feminist ideoloji ve ekolojik hassasiyet önceleyen eşitlikçi, özgür, baskıdan uzak bir “eko-toplum” inşasıdır.

2.2.5. Eko-Muhafazakârlık

Eko-muhafazakârlık tıpkı diğer çevreci ideolojik unsurlar gibi ekoloji ve muhafazakârlığın birleşimidir. Ekoloji ve muhafazakârlığın temel kesişim noktası olarak muhafazakârlığın doğası gereği içinde barındırdığı korumacı düşünce yapısının, ekosistemi de muhafaza etme anlayışıdır. Eko-muhafazakârlığı daha iyi anlaşılabilmesi için muhafazakârlığın temel düşünce yapısını anlayıp ekolojiye dair hangi argümanlarla birleştirileceğini göstermek, kavramı daha iyi anlamaya olanak sağlayacaktır. Muhafazakârlığın içinde barındırdığı her bir yenilik ve devrimin; teknik, teknolojik ve modern gibi ilerleme aynı zamanda bir geleneğin geleceğini tehdit edeceği kaygısını içinde taşır. Bu aynı zamanda bir doğanın araçsallaşması kaygısı da demektir. Eko-muhafazakâr düşünce yapısında araçsallaşan doğanın getireceği faydadan çok, doğaya yüklenen değerler yitimi önceliklidir. Ekoloji ve muhafazakârlık için önemli bir kesişimde doğaya romantik yaklaşım söz konusudur. Eko-muhafazakârlık kasaba ve şehirlerin büyümesiyle tehdit edilen kırsal hayata romantik ve nostaljik bir bağlılığı yansıtır (Heywood, 2013; s.274). Heywood’un vurguladığı bağlılık salt doğanın

muhafazası anlamı taşıyarak, eko-muhafazakârları eko-merkezci bir konuma getirir.

Dinin aynı ve inançlar sistemi içerisinde ekolojik değerleri koruyacak araç olabileceğini, Edward Goldsmith; aktaran Zegers (2003) “Dini toplumda yerleşmesi gereken doğa kurallarını geçerli olmasını sağlayan araç olarak görür.” (S.75). Bu bakış açısıyla eko-muhafazakârlık dini ve ahlaki öğretilerin toplumsal düzendeki belirleyici rolüne odaklanıp ekolojiye dair çerçeve çizmektedir.

Ekolojik toplum inşası için çeşitli görüş ve ideolojiler içerisinde gelişen farklı ekolojik anlayışlar ortaya konmuştur. Toplumsal ekolojinin çeşitli düşünceler içerisinde ortak paydaları ile birlikte, farklılıkları da olan düşünceler ortaya atılmıştır. Ancak dönüşecek bir ekolojik toplumun farklı yeni ekolojik yıkımlar doğuracak, sözde yeşile boyalı ele geçirilmiş ekolojik bir toplumun tehlikesine dikkat çekmek gerekir.

2.3. Ekoeleştiri

Ekolojik sorunlar doğadaki bütün canlıların yaşamında yaşamı tehdit eder boyutlara ulaşmıştır. Ekolojistlerin ortak kanısı ile birçok bileşenleri de bulunan ekolojik sorunların temelinde insan vardır. Antroposen çağda ekolojik gerçekliği ve farkındalığı, daha görünür düzeye ulaştırmak için disiplinler arası çalışmalarda ekolojik odak ve hassasiyeti incelemek oldukça önemli hale gelmiştir. Ekolojik bir dünya inşası için farklı bilim ve disiplinler sorumluluklar almışlardır. Bu duruma sosyal bilimlerde kayıtsız kalmayarak, çalışmalarında ekolojik yıkımların onarımı için farklı yaklaşımlarla katkı sağlamaya çalışılmıştır. Ekosisteminde bir parçası olarak insan, sorunların öznesiyken onarıcısı da olmak zorundadır. Bireyler üzerinde yerleşik kültürel doğa algısına eleştirel bakmak, insan ve doğa ilişkilerinde kültürel bir incelemenin gerekliliğinde ekoeleştiri kavramı doğmuştur. Ekoeleştiri kavramı ilk başta edebi eserlerde, edebiyat ve doğa arasındaki ilişki odağında eleştirel bir yaklaşımdır. Daha sonra kapsam ve kullanım alanı genişleyen ekoeleştiri, çeşitli kültür sanat metinlerinde ekolojik okuma boyutuna gelmiştir.

Edebiyat insan ve insan ile ilişkili doğal çevresiyle iletişim kuran kültürel ve sanatsal bir formudur. Bu durumda ekolojik bir dünya inşası için iletişimin her türlü araçlarında ekoeleştiri önemli bir noktadır. Bu bölümde ekoeleştirin geniş bir tanımlaması, çıkış gerekçeleri, farklı evrelerden oluşan gelişimini açıklayarak; ekoloji ve medya, ekosinema, ekobelgesel alt başlıkları altında ekolojik ilişkiyi

tartışarak ekoeleştirisinin daha iyi anlaşılmasını ve kavrama derinlik kazandırılması sağlanmaya çalışılacaktır.

2.3.1. Ekoeleştiri Tanımı

Eko-eleştiri ön ekli iki kelime birleşimden meydana gelmektedir. “eko” Yunanca kökenli “çevre” veya “ev” anlamlarına gelmektedir. Ekoeleştiri tümüyle kavramsal olarak bakıldığında çevresel veya daha doğru ifadeyle ekolojik bir inceleme, kritik etme anlamlarına gelmektedir. Edebi bir kuram olarak ortaya çıkan ekoeleştiri edebi eserlerin ekolojik bir kültürel analizini yapar. Erken dönem kuramcılarından Glotfelty, “ekoeleştiriye basitçe edebiyat ve fiziksel çevre arasındaki ilişkinin incelenmesi” olarak tanımlamıştır (Glotfelty, 1996; s.xviii). Yine Glotfelty (1996), bir edebi eserin ekokritiğini yaparken şu tarz sorular sorulması gerektiğini belirtir:

Bu sonede doğa nasıl temsil edilmiştir? Bu romanın olay örgüsünde fiziksel çevre nasıl bir rol oynamaktadır? Bu oyunda ifade edilen değerler ekolojik bilgelikle tutarlı mı? Toprağa ilişkin metaforlarımız onu ele alma biçimimiz, davranışlarımızı nasıl etkiler? Doğayla ilgi erkekler kadınlardan farklı mı yazılıyor? Çevresel kriz(ler), çağdaş edebiyata ve popüler kültüre hangi şekilde ve hangi etkiyle sızıyor? Ekoloji bilimin edebi çalışmalar üzerinde ne gibi bir etkiye sahiptir? (s.xviii, xix).

Glotfelty ekoeleştirisinin sorduğu sorulara atıfta bulunarak, Garrard (2020); ekoeleştiriye politik bir incelemenin yanında “çevreci” ahlaki ve siyasi gündeme bağlı, kültürel bir inceleme olduğunu vurgular (s.16). Oppermann (2012) ise ekoeleştiriye, edebi ve kültürel metinlerde çevreci bakış açısıyla sosyo-kültürel açıdan incelemesi, Canlı ve cansız inorganik maddelerin birbirleriyle olan ilişkileri, bunların metinlerde ifade ve betimleme şeklinin incelenmesi olarak ifade etmiştir (s.9). Ekoeleştirisinin geniş tanımını ise Garrard (2020); insanla ve insan dışı arasındaki ilişkinin tarihsel incelemesiyle, özne olarak “insan” kavramının eleştirel bir incelemesi olarak tanımlamıştır (s.17). İnsanın doğadaki diğer canlıların üzerinde oluşturduğu özneliği yıkmaya çalışır (Oppermann, 2012; s.15). Ekoeleştirmenler insan ve doğa ilişkilerinde insanın ayrıcalıklı özne konumunda olmasını, yerleşik kültürel değer ve yargıları eleştirerek altını çizmişlerdir. İnsanın insan olmayan çevre ilişkilerinde hümanist bir ilişki yerine, posthümanist bir ilişkinin inşası içindedir. Ekoeleştiri bu noktada doğanın tüm değerlerini özne konumuna getirip incelemektedir. Bu sayede insan ve doğa ilişkilerinde mevcut sorunları ortaya koyarak, ekolojik bir bağ kurulması amaçındadır. Edebi eserlerde örtülü bir yapıyı ortaya çıkarır, mevcut ekolojik ifadelerin kritiğini yaparak metinlerin ekolojik yapısına çok yönlü yaklaşmaktadır. Ekoeleştiri bir yandan

doğanın değerlerinin ortaya koyulması, diğer yandan insan ve doğa arasındaki tespitleri ile insan ve insan dışı çevrenin biyomerkezci bir inceleme bütünüdür. Ufuk Özdağ (2017), çevreci eserlerin önemini şöyle ifade etmiştir; “Ekoloji bilim dilinin kolayca yapamadığını, lirik anlatım ve insan ruhuna seslenişi ile insan ve doğa kaynaşmasına yardımcı olur, geleceğinin doğaya bağlı olduğunu öğretir.” (s.19-20). Ekoeleştiriri ise edebi ve kültürel eserlerde Özdağ’ın aktardığı değerlerin ortaya çıkarılmasını amaçlar. Ekoeleştirisinin bir metine yaklaşımını, Yeşiltuna ve Alkan (2022) şöyle açıklamıştır; edebi esere bakılırken ekolojik terimleri edebi eleştiriye uyarlamak değil, aynı zamanda eserlerin içinde ekolojik vizyonu olup olmadığına bakılmalıdır. Ekoeleştirisinin diğer bir özelliği ise ekolojik vizyona sahip eserlerde okuyucuların yeter oranda alımlanmasına ve yayılmasına odaklanır (s.115).

Ekoeleştirel çalışmalar gelişimleriyle kuramsal olarak şekillenmesi, tanım ve kapsam alanı da genişlemiştir. Kuram olarak disiplinler arası çalışmalarda yoğunluk kazanan ekoeleştiriri uygulama alanı da giderek genişlemektedir. Ekoeleştiriri erken dönem ve modern ekoeleştiririye kadar olan gelişimini; ekoeleştirmenler, genel anlamda aynı manaya gelen dalga, evre gibi çeşitli adlandırmalarla farklı sınıflandırmalar ile açıklamışlardır (Buell, 2005; Oppermann, 2012; Yeşiltuna ve Alkan, 2022).

2.3.2. Ekoeleştiriri Çıkış Gerekçeleri ve Gelişimi

Ekoeleştiriri, modern ekoeleştiriri anlayışına ulaşana kadar belirli aşamalardan geçmiştir. Bulunduğu evrelerde alt uzanım alanları, kapsamı ve öncelediği bakış açıları farklılık göstermiştir. Bu bölümde ekoeleştirmenlerin yaptığı üç farklı sınıflandırma açıklanmaya çalışılacaktır.

Birinci dalga: Ekoeleştiriri terimini ilk kez 1978 yılında William Rueckert tarafından “Literature and Ecology” (Edebiyat ve Ekoloji), adlı çalışmasında kullanıldığı düşünülür (Glottfelty, 1996; s.xx; Özdağ, 2017; s.32; Yeşiltuna ve Alkan, 2022; s. 115). Erken dönem ekoloji çalışmalarında edebiyat ve ekoloji biliminin bağıını ortaya koymayı amaçlamışlardır. Edebi eserlerin özellikle önemli kültür ve doğa anlamları taşıyıcısı olduğunu vurgulamışlardır. Rueckert, ekoloji ve ekolojik terimlerin edebiyat çalışmalarında keşfetmek için en uygun disiplin olarak ifade etmiştir (Glottfety, 1996; s.xxviii). Birinci dalga çevre eleştirmenler eserinde salt doğa yazının önemine, doğadaki değerlerin eserdeki yansımalarına odaklanmıştır. Richael Carson’un 1962 yılında kaleme aldığı “Sessiz Bahar”

eserinin birinci dalga ekoeleştirmenlere ilham olduğu düşünülür (Özdağ, 2017; Garrard, 2020; Oppermann, 2012). Carson “Sessiz Bahar” eserinde doğa bozulumundaki yaptığı tespitler; özellikle tarımsal üretimde kullanılan herbisit, pestisit gibi kimyasal ilaçlarının zararlarına dikkat çekmiştir. Bu sayede yaptığı tespitler ile etki alanları devlet mercilerini kadar etkilemiş yasal düzenlemeler yapılmasına neden olmuştur (Özdağ, 2017; s.27). Carson eserinde bilimsel bilginin estetik sunumuyla okuyucularına aktarmıştır. Bu sayede hem bilimsel bilgi dilini edebi anlatımıyla ekolojik mesaj etkinliğini artırmıştır. Carson’un bu çalışmasını Garrard (2020); anlatımda kullandığı retorik stratejiler, pastoral imgeler, edebi imaları ile edebiyat ve kültür incelemesine uygun olabileceğini, bu durumun ekoeleştiri olduğunu ifade etmiştir (s.15).

Glottelty, ekoeleştirin çıkış zamanı olarak 1980 yılların ortalarını işaret ederken, kurumsallaşması ve çalışmaların yoğunluk kazanmasını 1990’lar olarak değerlendirmiştir. Ekoeleştirin önemli kurumsallaşması 1992 yılında Association for The Study of Literature and Environment (Edebiyat ve Çevre Çalışmaları Derneği [ASLE]) isimli dernek kurulmuştur. Derneğin misyonunu “edebiyat, insan ve doğal dünya ilişkisini dikkate alarak yeni, yaratıcı disiplinler arası çevre literatürünü bir araya toplamak” olarak açıklanır (Glottelty, 1996; s. xviii). Bunun yanı sıra ekoeleştiri için önemli bir adım daha olan 1993’te Patrick Murphy tarafından ISLE: Interdisciplinary Studies in Literature and Environment (ISLE: Edebiyat ve Çevre Çalışmalarında Disiplinler Arası Çalışmalar) adında yeni bir dergi kuruldu. Bu kurumsallaşma çabalarını Glottelty (1996); bu girişimler sayesinde birbirinden kopuk olan, ekolojik edebiyat çalışmalarını bilim adamların güçlerini birleştirmesi ile ekoeleştirin pekişmesi, tanınmasında önemli çabalar olarak değerlendirmiştir (s. xviii).

Ekoeleştiri çalışmalarında doğa merkezli bir bakış açısına sahip olduğu için derin ekolojistlerden yararlanmıştır. Birinci dalga ekoeleştirmenler, derin ekolojide önemli yeri olan, özellikle derin ekoloji ve sığ ekoloji ayrımıyla derin ekoloji perspektifini daha net ortaya koyan Arne Naes’ten yararlanmışlardır (Özdağ, 2017; s.8; Garrard, 2020; s. 41; Yeşiltuna ve Alkan, 2022; s. 123). Derin ekoloji tıpkı ekoeleştiri gibi doğa merkezli bakış açısı ile doğadaki içsel değerlere verdiği önem ve eşitlikçi yapısı ekoeleştirin temel prensipleriyle örtüşmektedir. İlk dalganın önemli çalışmalarından biri de Buell’in The Environmental Imagination (1995) adlı kitabında Amerikan edebiyatındaki Pastoral ideolojinin

kapsamlı eleştirisini yapmıştır (Garrard, 2020; s.81). Buell aynı zamanda sorunların kaynağını, insanın çevreye karşı sorumluluk anlayışından kaynaklandığını ileri sürerek ekoeleştirici ile insana sorumluluk kazandırma bilincinin önemine işaret etmiştir.

Birinci dalga ekoeleştiriciler, bir yandan ekoeleştirici tanımlamaya çalışırken, bir yandan da ekolojik bilinç yaratmak amacıyla edebi eserleri incelemiştir (Yeşiltuna ve Alkan, 2022; s. 123).

İkinci dalga: İkinci dalga ekoeleştiriciler, birinci dalga ekoeleştiricilere göre insan ve doğa ilişkisi odağından çok ekolojik sorunları içine alan kapsam alanını genişletmişlerdir. İkinci dalga ekoeleştiriciler çevresel adalet üzerine yaklaşmış, sadece doğal alanları değil kent yaşamının ekoeleştirmenin konusu haline gelmiştir. Kentsel ekolojik sorunlar ve kültürel çevre anlayışının da yanında çevre adetiyle; ‘sınıf’, ‘cinsiyet’, ‘ırk’ gibi kültürel incelemeleri de içine almıştır (Oppermann, 2012; Özdağ, 2017; Yeşiltuna ve Alkan, 2022).

Bu dalganın içerik ve kapsamı alanı ile örneklendirilebilecek 1999 yılında Michael Bennet ve David W.Teague’in derledikleri *The Nature of Cities: Ecocriticism and Urban Environments* (Şehirlerin Doğası: Ekoeleştirici ve Kent Çevreleri) öne çıkan çalışmalarındandır. Bu çalışma odağına şehirlerin çevrenin bir parçası olduğu, doğa ve kentsel çevrelerin sosyal politik açıdan irdelenmesidir (Yeşiltuna ve Alkan, 2022; s.124). Etnik grupların edebiyatını çevreci açıdan incelendiği Joni Adamson, Mei Mei Evans ve Rachel Stein’in derledikleri *The Environmental Justice Reader: Politics, Poetics, & Pedagogy* [Çevresel Adalet Seçkisi: Politika, Yazınbilim & Pedagoji] (2002) adlı kitaptır. Kitapta politik çalışmalar, edebi çalışmalar ve eğitim teknikleri arasında köprü kurarak ekonomik toplumsal, kültürel ve politik alanlar ile çevre adaleti irdelenir (Yeşiltuna ve Alkan, 2022; s. 125). Çevresel adaletsizliğin farklı görünümünü içinde barındıran; derleme, politik incelemeler, sözlü tarih manifesto gibi geleneksel yazın ve gelenek dışı türleri de içinde barındırır (Yılmaz, 2021). Orantısız çevresel bozulmaları ve adaletsizliği, toplumdaki tüm paydaşlara sorumluluklarını, ekolojik sosyal adalet endişeleri içinde barındıran çevresel adaleti göstermeyi hedeflenmiştir (Adamson, Evans ve Stein, 2002; s.4).

Buell ekoeleştirmenin ikinci dalgasını genel olarak 2000’li yılları kapsadığını çevrenin ve kentlerin ele alındığı eserlere odaklanarak, çevresel adaletin

merkezinde çevreci eleştiri yoluyla okuru tüm gezegene karşı sorumluluk almaya yöneltmiştir (Buell, 2005). İkinci dalga ekoeleştirmenler kapsam alanlarını genişleterek; çevresel adaletsizliği ortaya koymayı, doğaya müdahalede toplumdaki orantısızlığa, gibi konularda çevre adaletini toplumun tüm paydaşları için sorumluluk alma bilinci oluşturmaya hedeflemiştir.

Üçüncü dalga: Ekoeleştirin birinci evresinde geleneksel doğa yazımında insan ve doğa ilişkilerine odaklanarak doğa korumayla ilgilenir. İkinci dalgada ise çevre adaleti ve doğa unsurlarına doğal olamayan çevreyi de ekleyerek genişlemiştir. Geline nokta da ekoeleştirin alt uzanım alanlarına yenilerin eklenmesi, ekoeleştiriye getirilen farklı bakış açıları ile üçüncü dalga olarak nitelendirilen evrenin kapsamı oluşturur. Üçüncü dalga çevreci eleştirin kapsamı konuları Özdağ (2017), şöyle ifade etmiştir; mekana ait yeni küresel kavramların yeni biyo-bölgeselcilik ile kaynaşması, metaryal ekofeminizm, hayvanlarda öznelliğe dair çalışmalar, evrimsel ekoeleştiri, kültürel ekoloji, posthümanizm gibi çok yönlü eylemci çalışmalar olduğunu belirtmiştir (s.40). Ekoeleştirin heterojen yapısı ve farklı uzanım alanların genişlemesi yeniden bir tanımlama ve çerçeve çizilmesi gerekliliği doğmuştur. Joni Adamson ve Scott Slovic (2009, s. 6-7) ikinci dalga ekoeleştiriye atıfta bulunarak, çevresel adalet etnik ve ulusal sınırları ötesinde; beyaz ve beyaz olamayan sığ tartışmaların yerine ekoeleştiri insan deneyimlerinin tüm yönlerini çevreci bakış açısıyla araştırmalı olarak ifade etmiştir.

Üçüncü dalgayı Slovic (2010), çok biçimli aktivist bir eğilim olarak görmektedir. Ona göre, 2000’lerde ortaya çıkan ve enerjik şekilde devam eden üçüncü dalganın özelliklerini sıralamıştır: “Küresel yer kavramları, belirli yerel alanlara neo-biyo-bölgeselci bağlılıklarla verimli bir gerilim içinde araştırılıyor. ‘eko-kozmopolitlik’, ‘köklü kozmopolitlik’ , ‘küresel ruh’ ve yer ötesilik” gibi yeni kavramlarla ilişkilendirerek insan deneyimini ilişkin, ulus ve etnik ötesi vizyonları arıyor.” (Slovic, 2010; s. 7). Kapsamına ilişkilendirdiği yeni kavramlar ve çoğulcu anlayışı ile küresel boyutta insanlığa kazandırılmaya çalışılmış. Ancak bu duruma Yeşiltuna ve Alkan’ın (2022) aktardığı üzere, bu çoğulcu geniş perspektif anlayışı bu alan içindeki edebiyat eleştirmenlerden de olmak üzere temel bir kuram olamaması, bununla birlikte muğlak tanımlamalara sahip olması eleştirisi ile karşılaşmıştır (s. 131).

Ekoeleştirmenin geleceği için Garrard (2020) şu üç meseleye dikkat çekmiştir. Birincisi ekoeleştiri ve hayvan çalışmaları ilişkisi, ikinci mesele coğrafi ve kurumsal olarak yayılması karşısında verilmesi gereken entelektüel ve kurumsal cevaptır. Üçüncüsü ise beşeri bilimlerle ve çevre bilimleri arasında yapıcı ilişkiler kurmanın gerekliliğidir (s. 260). Ekoeleştiri kapsamı alt uzanım alanı genişleyerek disiplinler arası katkılarla, yeni tartışma alanları açmaya devam etmektedir.

2.3.3 Ekoloji ve Medya, Ekosinema, Ekobelgesel

İletişim yaşamın en temel öğelerindendir. İnsanlar günlük yaşam pratiklerinde iletişimi, yaşamın tüm unsurlarıyla kurabilmektedir. İletişim çift yönlü olabildiği kadar tek yönlüde gerçekleşebilir. Daha açık ifadeyle iletişim geri dönüt sağlandığında çift yönlü, sağlanmadığı takdirde tek yönlü olarak sağlanır. İnsan doğa ile olan ilişkilerinde doğaya karşı kurduğu iletişim, çift yönlü olmasa da doğanın insana geri dönütü olarak ekolojik sorunlar şeklinde karşılık verdiği söylenebilir. Ekolojik gerçeklikte doğanın sesi olabilmek önemliyken bunun aktarımı, şüphesiz iletişimin kanalları aracılığıyla gerçekleşecektir. Ekolojik hassasiyet küresel düzeyde tüm bireylere aktarımında iletişimin tüm araçlarının önemli bir rolü vardır. Ekolojik krizler, ekosistemdeki doğal denge bozulmasıyla tüm canlıların yaşamını olumsuz anlamda etkilemektedir. Bu krizlerin en önemli tetikleyicisi olan insan, doğa ile ilişkilerinde kendi çıkarları yerine doğanın tüm değerlerine saygı duymalıdır. İletişimde kullanılacak olan onarıcı ekolojik dilin, doğanın tüm unsurları için önemli çözüm elçisidir. Bu doğrultuda ekoloji ve medya ilişkisinde medyada kullanılacak çevre odaklı iletilerin yer alması oldukça önemlidir.

Çevre iletişimi, çevre odaklı iletilerin iletişimin farklı kanallarında aktarımını geniş perspektifle inceleyen, insan ve çevre arasındaki iletişime odaklanmasıdır. Çevre iletişimi yaşanan ekolojik krizlerin çözümüne ve insanların bilinçlenmesine yardımcı olacak misyona sahiptir. Yılmaz (2022) göre, çevre iletişimi çevreye ilişkin iletişim ve medya süreçlerinin ve içeriklerinin anlamlandırılmaya ve okunmaya çalışıldığı özgül bir kavram olarak ifade etmiştir (s.36). Petek Durgeç (2022) ise, çevre iletişimi medya aracılığıyla çevresel konularla ilgili bilgilendirmenin doğru yapılması, çevresel ileti alıcılarını bilinçlendiren harekete geçiren işleve sahip bir disiplin olarak tanımlamıştır (s. 345). Ekoloji merkezli bir iletişim kurulabilmesi için iletişimin tüm araçları olarak

meydanında sorumlulukları vardır. Medyanın misyonu gereği de sadece çevreyle ilgili sorunları hakkında bilgilendirmek ve halkın tepkisini ortaya koymak değil, aynı zamanda halkı bilinçlendirmek, farkındalık yaratmak ve eğitmektir (Örs, 2022; s.56). Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle geline nokta da bilgi ve enformasyona ulaşım, mobil cihazlarla daha hızlı etkin ve yaygındır. Ekolojinin faydasına aracılık edecek medya türleri bu açıdan etkin bir öneme sahiptir.

Medya araçlarının etkin bir kanal olmasının yanında, ekonomi politiği gereği içerikler özgürlüğü açısından sınırlılıklarda vardır. Medya ekonomi politik yaklaşımı; medyanın yapısal özelliklerine, medyanın kamuoyun yaratma gücüne, ekonomik çıkarılar ve medya kurumların mülkiyet yapısına odaklanır (Durgeç, 2022; s.345). Medya içerikleri oluştururken kurum yapıları, ekonomik ve siyasi gibi birçok bileşenlerin etkisi içerisinde üretilir. Ancak medyanın farklı unsurları olarak, sinema ve belgesel sinema olumsuz bileşenlerin etkileri düşünüldüğünde içerik açısından görece daha fazla özgürlüğe sahiptir.

Sinema ve sinemanın bir alt türü olarak belgeseller, kitle iletişimin önemli birer araçlarıdır. Sinema diğer kitle iletişim araçlarına göre biçimsel özellikleriyle sayesinde oluşturduğu etkileyici dili, onu toplum üzerinde etkin potansiyele sahip bir araç olarak ön plana çıkarmaktadır. Sinemanın etkin dili oluşturulmasında; bilgi verme yöntemi, görüntü tekniği, içeriğindeki estetiklerin sunumu, ses ve müzik kullanımı, kurgu montaj tekniği gibi birçok biçimsel özelliklerin bezenmesiyle anlatım dili oluşturur. Anlatı dili ile izler kitleye verilecek mesajların etkin iletimi için önemli noktadır. Bu nedenle oluşturulacak ekolojik bir toplum inşasında sinema ve belgesellerin rolü oldukça önemlidir. Sinemanın içeriğini oluşturacak konu odaklarının ekolojiyle ilişkisini incelemek, ekolojik bir metin olarak sinemayı tartışmak, ekoeleştirir ve sinemayı bir araya getirmiştir. Sinema filmlerinde çevresel hassasiyete sahip olsun olmasın, doğanın temsili, filmin doğaya yüklediği anlam, insan ve doğa ilişkisinin filme yansımaları, filmde yer alan örtük ekolojik yapıların ortaya çıkması amaçlanmaktadır. Bu sayede ekolojik film okuma topluma kazandırıldığında ekolojik toplum inşası için filmler tek başına yeterli olmasa da çok ayaklı bir onarımın önemli parçası olabilir.

Ekosinema kuramı, sinemasal bir ekoleştirinin tezahürü olarak filmlerin çevresel konulardan oluşan filmlerle sınırlı olmayarak her tür içeriğin ekolojik ilişkisine odaklanır. Ekosinema film üretiminden tüketime, film içeriklerinden

biçimine kadar görsel bir metin olarak filmlerin ekolojisiyle ilgilenir. Ekosinema çalışmalar mekâna duyarlı bir terminolojiyle, sinemanın çevresiyle ilişkisine, bu ilişkinin olanaklarına, hareketli imajların derinlikli bir çevresel hassasiyet yaratma potansiyeline yoğunlaşan çalışmalar olarak açıklamıştır (Bülbül, 2015; s. 14). Ekolojik sorunlara sinema ve belgeseller kayıtsız kalmayarak, içeriklerine birçok çevre teması işlemiş filmler üretilmiştir. Ekoloji temalı festivaller, kurmaca ve belgesel film sayıları azımsanmayacak miktarlarda da olsa daha çok film, daha çok işlevsel söylemede ihtiyaç duyulduğu bir gerçektir. Roger C. Anderson’un “Ecocinema: A Plan for Preserving Nature” (Ekosinema: Doğayı Koruma Planı) yazısında ekosinema filmleri hakkında şunları söylemiştir; “Sinema filmleri, doğanın kendisinden çok daha üstün bir sanat formu üretmek için tüm uygun görüntülerin, seslerin ve kokularının bir araya getirildiği filmler (bunlara ekosinema olarak denmesini öneriyor.) üretilmeli ve gösterilmelidir” (1975; s. 452). Anderson bu ifadeleri sinemanın biçimsel özellikleriyle bezenen doğanın, izleyiciler üzerinde bırakacağı etkiyi vurgulamıştır. Yazısının devamında “ekosinema’yı bir kez gördükten sonra, tahmin edin ki doğa severler doğaya bir daha dönüp ikinci kez gerçek doğaya bakmak istemeyebilirler” (1975; s.452). Sinemanın sinematografik dili ile tasvir edilecek doğa sayesinde ona hiç olmadığı kadar değerin verilmesine araç olabilir. Sinemanın ekolojiye olası katkıları, film içerik ve biçim unsurlarında ekolojik izleri gibi sinemanın yapısal özellikleri temelde ekolojiye nasıl katkı verebilir? Ekosinema kuramının başlıca ilgi alanlarıdır. Willaoqet ve Maricondi, ekosinemayı insanı çevreleyen dünyaya ilişkin algı ve anlayışlarına meydan okuyan ve onları yönlendiren çalışmalar olduğunu ifade etmiştir (2010; s. 43). Ekosinema lirik ve düşündürücü üslupla ekosistemi ve doğanın bütün bileşenleri hakkında hakim paradigma anlayışını yıkarak; izleyenleri harekete geçiren, bilgilendiren, eğiten aktivist bir yaklaşım oluşturabilir (Willaoqet ve Maricondi, 2010; s. 45). Rust ve Monani ise ekosinemanın kapsama alanını kurumsal boyutuna işaret ederek, ekosinemayı salt çevreci iletilere sahip filmlerle sınırlamamıştır. İzleyenlerin nasıl ilham aldığı belirsizliğinde ekosinemayı, çevre ile ilgili kaygıları açıkça dile getiren, aktivist belgeseller ve sanat sineması örneklerinden; “Hollywood kurumsal yapımları, bağımsız avangart filmleri, tüketicilerin ve metinlerin etkileşimlerin olduğu medya sitelerine kadar” geniş yelpazede yaklaşmıştır (Rust ve Monani, 2013; s. 2).

Belgesel sinema doğası gereği içinde yaşanan dünyanın sorunları karşısında sorumluluk üstlenen sanattır. Belgeseller kurgusal olamayan özgün özelliği ile yaşamsal gerçekliğin içersinde sorunlar önemli kaynağıdır. Ekolojik krizler gibi küresel bir sorun karşısında da belgeseller içeriklerinde çevrenin sesi olmaya çalışmıştır. Ekoeleştirir ve sinemayı bir araya getiren, öncülük eden yapıtlar arasında yerini almıştır. İlk ekosinema çalışmaların odağında da çevreci belgeseller ekosinema örnekleri olarak görülmüş, ancak zaman içinde çoğulcu anlayışla ekosinema kapsam alanı genişlemiştir (Yılmaz, 2022; s.6). Rust ve Monani'nin kısaca vurguladığı, her türlü film yapımının ekolojik boyutunu ekosinema kapsamında düşünülebileceğini vurgulamıştır. Bu doğrultuda gerçekliğin bir aynası ve sorunlar söylemcisi olan belgesellerin ekosinema kapsamı için önemi büyüktür. Ekolojik bir dönüşüm için ekobelgesel çalışmaların sayesinde ortaya çıkarılacak toplumsal etki gücü önemli bir noktadır. Bu konuda Janpol ve Dilts (2016), çevresel sorunlar ile ilgili belgesel filmlerin, çevresel sorunları insanların dikkatine sunması ve izleyicileri bu konulara yönelik motive etmesiyle potansiyel bir araç olduğunu vurgulamıştır(s.90-91; akt. Bâcman ve Nieminen, 2021; s.17). Özellikle belgesel filmlerin kaynağını gerçeklikten alması ve bilimselliğe yakın olması gibi temel argümanları düşünüldüğünde, ekobelgesel film çalışmaları ekolojik toplum oluşumu için önemli bir kitle iletişim aracıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BELGESEL SİNEMA VE İŞLEVSEL ÖZELLİKLERİ

Belgesel sinema özellikle teknoloji ve dijitalleşmede yaşanan gelişmeler ile beraber üretim ve gösterim olanakları artmıştır. Bu gelişmeler sonucu aynı zamanda belgesel sinema niteliğinden yoksun üretimlerin çoğalmasına da sebep olmuştur. Bu niteliksiz artış belgesel sinemanın öz değerlerini yozlaşmaya uğratmaktadır. Bu doğrultuda belgesel sinema kültürü korunması gereken bir noktadır. Belgesel sinemanın belki herkesçe bilinen ama günümüzde ihmal edilen değerleri bu bölümde ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

3.1. Belgesel Sinema Tanımı/Kaynağı ve Amacı

Belgesel sinema sinemanın atası olarak Agusteo ve Louis Lumiere kardeşlerin sinematograf cihazının icadı ile 1895 yılında kaydettikleri, hayatın olağan akışından oluşan görüntüler ilk belgesel film olma özelliği taşımaktadır. Belgesel sinema icadından bugüne tanımı, kapsamı ve işlevi değişip genişlese de tıpkı Lumiere kardeşlerin yaptığı gibi gerçeğin bir belgesi olarak, gerçeklikle olan bağı hiç değişmemiştir. Belgesel filmler bugün yaşanan teknik ve teknolojik gelişmeler, içerik ve biçim unsurların değişimi neticesinde gerçekliğin salt bir kaydı olarak değerlendirilemeyecek sanat ürünleridir. Öncelikle kelime olarak Belgesel kelimesi ‘belge’ den türeyen belge- sel(i), anlamlarına gelecek ön ekli bir kelimedir. Peki belgeselin belgeleri nelerdir? veya belgesel sinema neyi belgeler? Belgesel sinemanın içerik odağında tüm canlıların yaşamsal gerçekliğinde belirli bir meseleyi ele alan everensel mesaj niteliği olan bir belgelemeyi gerektirir. Belgesel filmler doğası gereği merkezine aldığı sorun veya sorunların çözümünü içeren mesajlar sahip film anlatılarıdır. Belgesel sinema tanımlaması ve özellikle gerçeklikle olan ilişkisi akademik yazınlar ve belgesel sinemacılar arsında tartışma konusu olmuştur. Oysaki gerçeklik başlı başına bir tartışma konusu iken belgesel filmler gerçekliğin öznel ifadeleri de olsa kurmaca filmlerden ayıran en temel özelliği gerçekle her zaman ilişkili olduğudur. Klasik tanımların sığ döngüsünde belgesel sinemayı daha iyi anlamak mümkün değildir. Belgesel sinemaya özgü değerlerden bahsetmek, işlevsel özellikleriyle onu diğer sanat dallarından farklılığını ortaya koymak yerinde olacaktır.

Belgesel filmler belgesel sinemanın etik değerleri içerisinde içeriğine yer vermeye neden olacak bir meselenin, sinema sanatının biçimsel unsurlarıyla bezendiği sanatsal yapıtlardır. Klasik tanımlardan yola çıkılarak ortak tanımını yapan Ethem zgven (2011) belgesel sinema tanımını; belgesel film belgeye dayanan bir çıkışa sahip, öğretici özellikleri olan, gerçekçi tarafsız estetik özelliklere sahip yapılar olarak değerlendirmiştir (s. 12). Nijat zn (2008) ise, belgesel sinemayı; yapıntıya yer vermeyen yada pek az veren, gerecini, konusunu doğrudan doğruya dışımızdaki dünyadan alan gerçeği elden geldiğince nesnel tutumla yansıtmaya çalışan tür olarak ifade etmiştir (s. 196). Paul Rotha (2000), belgesel filmin daha kapsayıcı tanımını şöyle yapmıştır; “Belgesel film, gerçekliğin herhangi bir görünümünün yorumlanması, olaylara dayanan çekimler ya da oluşumlar ile bir duyum ya da neden yaratma, insanın bilgi ve kavramasını genişletme, ekonomi, kültür ve insan ilişkilerine yönelik çözümler sunma ve uyarma amaçlı yapımlar ortaya koyan çalışmalardır.” (s.22). Belgesel filmler gerçek kişilerin içinde yer aldığı, betimlenen yaşamlar ve durumlar hakkında inandırıcı bir önerme, bakış açısı edinmemizi sağlayan bir araçtır (Nichols, 2017; s. 35).

Belgesel filmler için her türü için söylenmese de yapısı gereği eleştireldir. Belgesel filmler taşıdığı mesaj sonucunda izler kitle üzerinde düşünce uyarımı ve farkındalık kazandırma işlevine sahip yapıtlardır. Türk belgesel sinema tarihinde önemli bir yeri olan usta yönetmen Suha Arın Belgesel ve belgesel sinemacını özelliklerine değindiği röportajında; “Belgeselci bir yanıyla bilim adamı, bir yanıyla da sanatıdır. Bu yüzden, belgeselcinin hem doğruyu ve hem de güzeli arayan yönü olmalıdır. Belgesel de zaten bilimle sanatın keşiştiği yerde vücut bulur.” (URL 1). Usta yönetmen Arın yine röportajında belgesel sinemayı sinematografik kaygılarla oluşturulmuş, içinde evrensel mesajlar barındıran yapısına dikkat çekerek şu ayrımı yapmıştır; “Sırf aslanların hayatı ile bilgiler içeren bir yapım bilgisel bir filmidir. Ancak aslan karnını doyuracak kadar avlanır. Karnı doyduktan sonra başka hiçbir hayvana zararı dokunmaz. Mesajına sahip bir film ise İnsana evrensel mesajını verdiği için belgesel filmidir.” (URL 2). Belgesel sinema toplumsal sorunlar karşısında inisiyatif alır. Bu yönüyle de diğer sanat dallarından farklı kılan özelliklere sahiptir. Belgesel filmler kaynak ve alıcı arasında kitle iletişim aracı olarak sanatsal bir iletişime aracılık eder. Belgesel filmler alıcı üzerinde bir bellek oluşumuna hafıza tazelemesine, geçmiş ve gelecek

arasında köprü kurulmasına yardım eder. Yaşam içersinde vuku bulmuş, bulması muhtemel veya içinde yaşanan anda oluşan her türlü problem niteliği taşıyan olay ve olguları belgeler. Sadece problem odaklı değil yaşam içersinde ekonomik, sosyolojik, kültürel gibi geniş perspektifle daha iyi ve güzeli için amacı olan yapıtlardır. Belgesel sinema dünyada gözlemci, eleştirel bakış açısına sahip oluşturdukları içerik sonucu yapıcı, onarıcı eserlerdir.

Genel olarak özetle belgesel sinema filmleri; kaynağını içinde yaşanan dünyanın herhangi bir meselesini belgeselci gözüyle ele alan, içeriğinde daha iyi ve güzeli arayan, sinematografik öğelerle bezenmiş, evrensel mesajlar barındıran yapımlardır.

3.2. Hakikat Aktarıcısı Olarak Belgesel Sinema

Belgesel sinema üreticileri, film fikri oluşan süreçten ve bir film yapısına kavuştuğu sürece kadar olan zaman diliminde sorumluluk ve ödev bilinci ile hareket eder. Belgesel filmler odağına aldığı içerikler rast gelimi seçilen konular değildir. Belgesel film içeriğinin değer konusu, içinde yaşanan dünya için ne anlam ifade ettiği ile bağlantılıdır. Yaşamsal gerçeklikte çok geniş yelpazeli bakış açısıyla sorumluluk almayı gerektiren her türlü konuyu belgesel sinemacılar tarafından bir amaç doğrultusunda işlenir. Belgesel filmler izleyicilerine bilgilendirmeyi ve farkındalık oluşturma gibi işlevlerinin yanı sıra, eleştirel bakış açısı gibi çeşitli edimler kazandırıp, daha iyi ve güzele ulaşmak için eylemselliği de içinde barındırır.

“Gerçek” ve ”hakikat” birleriyle sıklıkla karşılaştırılan ve iç içe geçmiş iki kavramdır. Gerçek, varlığı yadsınamayan somut bir şekilde var olan her şeydir. Hakikat ise var olan gerçekliğin zihindeki oluşumudur (Aytekin, 2018; s.48). Bir diğer ayrımlayıcı tanımlamayı, Kutay (2006) şöyle ifade etmiştir; “Gerçeklik”, nesnenin kendisiyle karşılaştığımız andaki varoluş durumuyla bağlantılı bir saptamaya, “hakikat” ise anlık varoluş durumunda yola çıkarak söz konusu nesnenin sadece o anın değil tüm andaki varoluşuyla ilgili evrensel ve genel geçer olduğunu söylenebilecek saptamayı yapar (s.14). Belgesel sinemanın gerçekliği üzerine birçok sorgulayıcı tartışmalar yürütülmüş ancak belgesel filmlerin gerçek yaşamla olan ilişkisi varlığı tartışılmaz bir gerçektir. Belgesel sinema nesnel ve salt gerçekliğin aktarıcısı olmak yerine hakikati arayan, dile getiren yapıdadır. Belgeseller, belgeselci gerçekliğinde ve belgeselci bakış açısında film hüviyeti kazanır. Bir belgesel üreticisi gerçek ve hakikat arasında köprü kuran, gerçeğin

doğal ve nesnel bir çizgide hakikatin söylemcisidir. Örneğin aynı gerçekliği farklı belgesel üreticiler tarafından ele alındığı bir film yapımında içerik ve biçim olarak yaklaşım gereği bir birinden farklı filmler ortaya çıkabilir. Belgeselin etik ilkleri çerçevesinde aynı gerçekliğe farklı yaklaşımların olması doğaldır. Bu durum içeriğe konu olan gerçeklik bir belgeselci eliyle ele alınır. Tam da bu nokta da belgeseller, belgesel üreticilerin birer hakikatidir denilebilir. Belgesel sinema yönetmeni ve akademisyen olan Hakan Aytekin belgesel filmlerin hakikatini tartıştığı makalesinde belgesel film hakikatini; Her yönetmen gerçeği kendi algıladığı biçimde aktarırken, artık işlenmiş ve belgesel sinemacının hakikatine dönüşmüş olmakta olarak ifade etmiştir (Aytekin, 2018; s. 50).

Foucault'nun “ Söylem ve Hakikat” adını taşıyan ve Antik Yunan'daki “parrhesia” ya da "hakikati söyleme konusundaki dürüstlük” mefhumunun incelenmesine dayanan kitabında parrhesia genel tanımlaması her şeyi söylemek özgürce söylemek anlamına karşılık gelmektedir. Parrhesiastes ise, aklındaki her şeyi söyleyen kişidir (Foucault, 2012; s. 7-10). Bundan hareketle Hakan Aytekin Parrhesia ve parrhesiastes kavramlarının Antik Yunandaki birebir anlamlarıyla değil bugünkü modern belgesel sinemada karşılık gelebilecek anlamlarını benzetme yaparak; “belgesel filmlerin büyük bir kısmında, “hakikati söyleyen” tanıklara (*parrhesia*) başvurulmaktadır. Belgesel film yönetmenlerinin belgesel filmlerde doğruyu söylemeleri onları birer *parrhesiastes* konumuna getirebilir” (Aytekin, 2018; s. 54). Belgesel film yapımında yönetmen, filmin içeriğinde yer alan gerçek dünyanın kahramanlarına objektifini çevirir. Bu kahramanlar hakikati söyleyen tanıklar(*parrhesialar*),filmin öznesini oluşturur. Tanık söylemlerini izleyenlere ödev bilinci ile nesnel çizgide aktarması onlara aracı olan bir *parrhesiastes* yapar. Parrhesia'yı sorunsallaştırmasını da ele alan Foucault hakikatten çok hakikati söyleyene odaklanır. Hakikati söylemenin sadece her şeyi söyleyen basit açık sözlülüğün dışında, hakikati arayan eleştirel sunan parrhesiastes varlığı ve toplum içinde ayırt ediciliğine vurgu yapmaktadır (2012; s. 59-133).

Belgesellerin gerçeğe ve hakikati söylemine engel olan sadece onun üretim sürecindeki etik ilkeler değil, üretim sonrası süreçlerde engelleyici etkenler vardır. Belgesellerin gösterim olanakları sınırlıdır. Gerçek belgesel etiği niteliğini taşıyan belgeseller, festivallerde daha küçük ölçekli izleyicilere ulaşır. Yeni medya teknolojileri etkin, hızlı ve yaygın erişimlere de sahip olsa da geleneksel medya türü olan televizyonun halen önemli ve güçlü bir kitle iletişim aracıdır. Televizyon

kanalları yapısı gereği ekonomi, politik gibi etmenler, hakikati söyleyen belgesel filmlerin yer aldığı ve alacağı mecralar olmamıştır. Ancak yaşanan teknolojik gelişmeler ile dijital medya kanalları belgeseller için daha özgür mecralar olması, giderek artan ve ilgi gören belgesel film festivalleri olumlu örnekler olarak gösterilebilir.

Hakikati aramakta, söylemekte belirli bir çabanın içersinde gerçek olana eleştirel bakmanın sonucunda ortaya çıkar. Belgesel sinemacıda belgesel sinema etiğinde yaklaşımı gerçekte bunu gerektirdiğinden, belgesel filmler hakikat ve hakikati arayanlar arasında araç olabilir.

3.3. Belgesel Sinema ve Ekolojik Bir Bellek

Belgeseller içinde bulunduğu toplumların hafızaları, geçmişle gelecek arasında köprü kuran dokümanlar işlevindedir. Belgesellerin temel özelliği üretim anından itibaren, yarımlar içinde birer belge özelliği taşır. Türkiye Belgesel Sinemacılar Birliği'nin Kuruluş Manifestosu'nda (1997) yer alan, belgesel sinemanın ve sinemacıların kurumsallaşmasının önemine dikkat çekildiği manifesto içeriğinde; *“Toplumsal hafıza boşluklarının doldurulmasını, kültürel sürekliliğin sağlanmasını ve doğaya sahip çıkılmasını temel varoluş gerekçesi olarak kabul eden BSB, bütün zamanlara tanıklığın, hayata bilgi ve yaratıcılıkla müdahale etmenin ve geleceğin tasarımının, Belgesel Sinemanın kurumsallaşması ile ivme kazanacağını ayırmaktadır...”* (URL 3) olarak vurgulanmıştır. Bu tanımlamada vurgulanan hem ekolojik ve doğa, hem de toplumsal bellek üzerine belgeselin işlevsel önemine dikkat çekilmiştir.

TDK sözlüğünde bellek kavramı; *“Yaşananları, öğrenilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü, dağarcık, akıl, hafıza, zihin”*(URL 4). Toplumsal bellek, bir toplum içersinde yer alan bireylerin geçmiş ile bugünü arasında sahip oldukları ortak bilgiler havuzudur. Bireysel hafızada yer alan bilgiler toplumu oluşturan bireyler etkileşimi sonucu toplumsal belleği oluşumunun parçasıdır. Jan Asmann (2008) belleği; “iletişimsel” ve “kültürel” bellek olarak ikiye ayırmış, ayırım için şimdi ve geçmiş zaman üzerinden vurgulayarak yapmıştır. İletişimsel belleği kurumsal olmayan, bireyle var olan edinimsel bellektir. Kültürel bellek ise daha çok toplumsallığı, önemli özel taşıyıcıları olan bellek olarak değerlendirmiştir (s.114).

Hafızada yer edinen bilgileri tazelemek, biçimlendirmek için birtakım hatırlatıcıların etkisi söz konusudur. Kitle iletişim araçları bu hatırlatıcılar

arasında ve özellikle gerçeklikten aldığı kaynağı ile belgeseller toplumsal bellek için önemli bir yere sahiptir. Bir teknoloji olarak da sinema, zamansallığı resmede bilen somutlaştıran işlevi ile toplumsal yaşamın hafızası için önemli aracıdır (Grainge, 2003; s.1). Belgeseller toplumların dünü, bugünü ve yarınları için ortaya koyduğu belgeleriyle toplumsal belleğin somut arşivleri niteliğindedir. Belgesel bellek, bir toplumun kimliğini taşıırken, tarihi, kültürel, sosyolojik, psikolojik gibi birçok toplum değerleri içinde barındırır.

Ekolojik bir dünya için insan belleklerine eko-merkezci bir yapılandırmaya ihtiyaç vardır. Sinema sanatı görsel ve işitsel duyulara hitap etmesiyle ve belgesel sinema özelinde kaynağını gerçeklikten alması, bireylerin hafızalarında hatırlatma ve biçimlendirme noktasında etkin işleve sahiptir. Ekolojik bir bilinç belgesel filmler aracılığıyla toplumsal bellek yapılandırılarak ekolojik hassasiyet oluşturulabilir. Belgesel filmlerin kaynağı yaşamın kendisi olması, günlük yaşam pratiklerinde insan ve doğa ilişkilerine dair birçok ipuçları barındıran film içeriklerini barındırır. Ekolojik temasını barındırmayan filmlerde dahi karşılaşılacağımız insan ve doğa ilişkisinde verilecek ekolojik mesaj, ekolojik toplum belleği için önemlidir. Ekolojik bilincin oluşması şüphesiz topyekun tüm bireylerin sorumluluğundadır. Filmler bir iletişim aracı olarak ekolojik bilinç için yardımcı birer araç görevi üstlenebilir. Özlem Arda (2019) ekolojik bilincin oluşmasında belgesel filmlerin rolünü şöyle açıklamıştır; “Ekolojik bilincin oluşturulmasında, sinema hiç şüphesiz etkili bir araçtır. Filmler aracılığıyla izleyicide beklenen etkinin yaratılması söz konusudur. Eğer tür olarak belgesel filmler aracılığıyla bu etki sağlanmak istenirse, etki oranı ‘gerçekliğin film diliyle aktarımı’ koşuluyla yüksek olması beklenmektedir.” (S.184). Belgesel Filmlerin eğitici rolü ile birlikte aslında tutum ve davranış değiştirme niyetlerine etki edebilme gücüne sahiptir. Toplumsal bellekte yer edinen yerleşik doğa algısını, ekolojik bilince dönüştürmek disiplinler arası katkılarla mümkündür. Ancak çevreci belgesellerin etki gücünü Băcman ve Nieminen (2021), çalışmasında nitel ve nicel araştırmalara odaklanarak çevreci belgesellerin izler kitlede çevresel duyarlılığı artırdığını ve bu konuda davranış değişikliğine dair kanıtlar olduğunu ifade etmiştir(s.19). Bu doğrultuda belgesel filmler ekolojik bilinç ve davranış değişikliği için önemli bir araçtır. Daha fazla ekolojik temalı film içeriklerine teşvik etmek, gösterim alanları ve festivaller sayısını çoğaltmak ekolojik bilinç oluşumu için hayatidir.

4.DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.YÖNTEM VE AGROEKOLOJİ TEMALİ ÖRNEKLEM FİMLERİN ANALİZİ

4.1. Yöntem

Ekoeleştiri metodolojik bir kuram olmaktan çok, ekolojik görüyü kazandırma yaklaşımı sunan bir kuramdır. Edebi yapıtlarda doğa imgelemelerinin, okura yeni görme biçimleri sunarak ekolojik bir bakış kazandırma amacındadır. Ekoeleştiri dalgalar halinde gelişimleri ile interdisipliner bir yapıya dönüşmüştür. Yılmaz (2021), ekoeleştiriye özgü tekil bir metodolojiden yoksun olmakla birlikte, bir metodolojiler bütünü olarak ifade etmiştir (s. 66). Ekoeleştiri farklı disiplinlere yaklaşım geliştirmesi aynı zamanda kendi kurumsal çemberinin genişlemesi anlamına gelmektedir. Ekoeleştirin gelişim çemberine agroekolojiyi içine alması önemli bir nokta olarak görülmüştür. Ekoeleştiri temelinde insan ve doğa düalizmine karşı ekolojik bir yaklaşımı esas alır. İnsanın doğa ile yoğun etkileşim içerisinde olduğu tarımsal faaliyetlerinin agroekolojik yapıya kavuşturulması ekolojik gelecek için hayatidir.

Agroekoloji temalı örneklem belgesel filmler özelinde filmlerin agroekoloji hakikatine olan yaklaşımlarını ortaya çıkarmak için hermenötik bir çözümleme tercih edilmiştir. Hermenötik kelimesinin Türkçe karşılığı olarak kavram birliği bulunmamaktadır. Kavramın Türkçe karşılığı; yorum bilim, yorum bilgisi, yorumlama teorisi, yorumsama, yorumsamacılık olarak isimlendirilmiştir. Hermenötik temelde anlama eylemi gerektiren her türlü ifadeleri anlama ve hakikate ulaşmak için yapılan bir yorum bilim olarak ifade edebilir. Hermenötiğin etimolojik olarak bakıldığında haber verme, çeviri yapma, açıklama, açıklama ve yorum yapma anlamlarına gelmektedir (Gadamer, 1974; Palmer, 2008.). Hermenötik temel ilkelerini Ökten (2022), “Hiçbir söz, kendiliğinden anlaşılır olmayıp yorum gerektirir. Örtük sözü açığa kavuşturmak yani ‘açımlamak’ gerekir. O halde ‘hakikat’ de açımlamayı gerektirecektir.”(s.1). Bu doğrultuda filmlerde yer alacak hakikatlerde açımlamayı gerektirecektir.

Sinema sanatı içeriğinde barındırdığı biçimsel özellikleri ile film anlatısı içerisinde çeşitli anlam imgeleri taşır. Bu nedenle sinema sanatı, izleyicilerine yorumlama edinimini şart koşar (Karapınar, 2018; s.84). Bu açıdan bakıldığında

film içeriklerindeki agroekoloji bilim ve politikasına dair örtük ya da açık söylemlerin ortaya koyulması ve hakikate ulaşmak için önemli bir nokta olarak görülmüştür. Yorumlama sınırsız ve subjektifliği içermektedir. Hermenötik bir yorumlama sınırsız özgürlük içinde değil, hakikate ve öze ulaşma sınırları içerisindedir. Film hermenötiği bağlamında düşünüldüğünde filmin başka türlü fark edilemeyecek yönlerinin çözümlenmesine olanak sağlayan hermenötik, anlama ve değerlendirme biçimlerini zenginleştirecek nitelikte olmalıdır (Özden, 2004; s.296-297). Film hermenötiğinin temel işlevi, incelediği filmde yer alan saf anlamlara ulaşmayı ve ortaya çıkardığı anlamları aktarma işlevindedir (Karapınar, 2018; s.86). Belgesel sinema gerçeği ve hakikati aktarma işlevi düşünüldüğünde film içeriklerinde yer alacak söylemlerin hermenötik bir yaklaşım getirilmesi bu noktada önemlidir. Özellikle Gadamer'in hermenötiğe getirdiği ön yargı ve anlama becerisi üzerine ön yargıların gözden geçirilmesini, hakikate ulaşmadaki bir eylem olarak görür. Hakikate engelleri aşmanın eleştirel yapıyla yorumlama gerekliliğini vurgulamıştır (Çetin, 2019; S.88, Çelik, 2013; s. 132). Mevcut tarım ve gıda sisteminin hakim paradigması altında toplumdaki yerleşik algı ve ön yargılarından kurtulup, agroekoloji bilim ve politikası gerçekliğinin ortaya çıkarılması için yöntemsel bir yapıya ihtiyaç vardır. Belgesel filmlerde agroekolojik hermenötiği içersinde bir yorumlama anlayışının benimsenmesi, tarım ve gıda sistemi üzerinde hakim paradigma karşısında filmlerin agroekolojiye yaklaşımının ortaya koyulması hakikate ulaşma açısından önemlidir. Gadamer hakikat ve anlamaya giden yolda ufuklar kesişmesi olarak nitelendirdiği, metin başlangıç ve varış noktaları arasında olan yorumlar ile katılımın önemine dikkat çeker. Bu eylem onun için yorumcu olarak, hem metin ve hem kendisinin ufuk genişlemesi olarak değerlendirmiştir (Çelik, 2013; s.137-139). Çalışmada örneklem belgesellerin agroekolojik bir metin olarak hermenötiği düşünüldüğünde agroekoloji ufkunda katkı veren yorumcu olarak değerlendirilmesi önemli bir noktadır.

Çalışmada agroekoloji düşünce pratiğinin aktarımında mevcut belgesellerin nitelikleri ve yapılacak belgesellerin işlevsel araç olması için eleştirel bir yaklaşım benimsemek önemli argümanlar ortaya çıkaracaktır. Özellikle mevcut tarım ve gıda sisteminin hegemonik yapısı altında belgesellerde yer alan ekolojik söylemlerin nasıl inşa edildiğinin ortaya koyulması için

çalışmada örneklem filmlere eleştirel yaklaşım gerekliliğini de ön plana çıkarmıştır.

Sinema ve belgeseller yapısal olarak yazılı, görsel, işitsel gibi unsurlar içerisinde söylemleri içinde barındıran güçlü bir kitle iletişim aracıdır. Sinema sanatı içerik ve biçimsel unsurların bir araya gelmesi ile anlatı oluşturulur. Özellikle filmler anlatı veya başka bir deyişle içerisinde yer alacak söylemleri etkileyecek, sinematografik (ışık, ses, kamera açısı, görüntü estetiği, müzik kullanımı, montaj...) öğeleri içinde barındırır. Bu doğrultuda örtük veya kast edilen anlam kodlarının çözülmesi açık söylemlerinin açılımı için hermenötik bir yapı ile filmler çözümlenmiştir. Film çözümlemelerinde herhangi sistematik ve tematik bir yaklaşım getirilmemiştir. Ancak belgesel filmlerin işlevsel bir araç olmasını destekleyen unsurlara dikkat edilmiştir. Bu doğrultuda filmlerin; bilimsellik, gerçeklik, nesnellik, hakikat söylemi, eleştirel yaklaşım, içerik biçim uyumu, estetik anlatım, izler kitle düşünce uyarımı, dramaturjik yapı unsurları öncülüğünde yaklaşım getirilmeye çalışılmıştır. Filmlerin sinematografik yapılarının içeriğe olan hizmeti irdelenmiş, izler kitlede mesajların etkinliğini etkileyecek unsurlara dikkat edilmiştir. Filmlerin biçimsel yapıları ile örtük anlam ifadeleri eleştirel bakış açısı ile kast edilen anlamlar yorumlanmıştır.

4.2. “Zehirsiz Sofralar” Belgeseller Serisi Analizi

Zehirsiz Sofralar belgeseli, Avrupa Birliği Sivil Toplum Diyalogu V Programı finansörlüğünde Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği'nin yürüttüğü belgeseller serisidir. Yönetmenliğini Oya Ayman, Sevim Erdem, Eyyüp Ekinci tarafından gerçekleştirilen film, yapım yılı 2020'dir. Film 16 bölümden oluşmaktadır. Tüm bölümlerin tamamı incelenmiştir. Zehirsiz sofralar belgesel serisi genelde tarım üretiminde kullanılan kimyasal ilaçların ekolojiye olan etkilerini ortaya koyarken, doğa dostu alternatif üretim yöntemlerini ve uygulamalarını içermektedir. Film içeriğini konunun uzmanları ve çiftçilerle desteklemesi, belgeseli bilimsel bir yaklaşımla hem teorik hem uygulama olarak zehirsiz sofraların mümkün olabileceği gösterilmeye çalışılmıştır.

4.2.1. 1. Bölüm “İlaç Değil Zehir” Analizi

Film serisinin ilk bölümü olan 1.bölüm “İlaç değil zehir” başlıklı mesajı ile ifade edilmiştir. Başlıktan anlaşılacağı üzere ilk bölüm çarpıcı bir ifadeyle tarımsal üretimde kullanılan kimyasal ilaçların, doğa ve canlılar üzerinde bıraktığı ölümcül etkilerini içermektedir.

Film başlangıç jeneriği siyah bir fon üzerinde saydam harflerle “zehirsiz sofralar” film ismi belirir. Harfler hacminde arka fon görüntüsü ile savrulan sarı buğday başağı görüntüleri gösterilerek, endüstriyel tarıma iğneleme yapılmıştır. Film başlangıç jeneriğinde yer alan müzik ile gerilim duygusu yaratılmıştır. Film başlangıcında “pestisitler ilaç değil zehir” yazısı ile tarım arazilerini yoğun olarak püskürtülen ilaç görüntüleri yer almıştır. Zararlarından habersiz, bilinçsizce kullanım görüntüleri izleyenlere net mesaj verilmek istenmiştir. Devamında film ekranına bilgi notu olarak “Dünyada her yıl 346 bin kişi pestisit zehirlenmesine maruz kalıyor. Bu vakaların üçte ikisi gelişmekte olan ülkelerde yaşanıyor.” Bilgisi ekranı ortalayan siyah fon üzerinde yazılmış, izleyenlerin odağını doğrudan bilgi notuna dikkat çekilerek, durumun vehametini ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Filme konuşmacı gıda mühendisi Dr. Bülent Şık’ın pestisit tanımı yapılarak başlanmıştır. Yine devamında diğer konuşmacı Ege Üniversitesi Tarım Ekonomisi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Tayfun Özkaya, pestisit tanımını yapmış, her iki konuşmacı tarımsal ilaç olarak adlandırılan pestisiti tarımsal zehir olarak vurgulamışlardır. Filmde röportaj tekniği üzerine anlatı oluşturulmuş, Türkiye agroekoloji literatüründe önemli bir yere sahip Özkaya’ya ve diğer uzman isimlerin yer vermesi belgeseli bilimselliğe dayandırıldığı anlaşılmaktadır.

Pestisit Türkiye ve dünya tarihine değinildiği sırada tarım ilacı bulutuna maruz kalmış insanlar görüntüsü ile sinematik bir dil oluşturulmuştur. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi emekli öğretim üyesi Prof Dr. Nazif Delen tarihte başlangıçta D.D.T.’nin Nobel ödüllü bir icat olduğunu yararlı gibi görülen tarımsal ilaçların sonrası için sorun ve zararları görülmeye başladığını vurgulamıştır. Tam da bu durum toplumdaki yerleşik tarım ilacı algısına karşın zararların ortaya koyulduğu net anlatım olmuştur. Filmde siyah fonda yine bilgi notu görülür ve şu ifade yer alır; “Endüstriyel tarımda kullanılan pestisitlerin en fazla yüzde 1’i hedeflenen zararlıyı etkiliyor. Geri kalan yüzde 99’u havaya, suya, toprağa karışıyor.” “1980’li yıllardan bugüne kadar Türkiye genelinde kullanılan pestisit miktarı 8 bin tondan 60 bin tona yükseldi.” Konunun uzman isimleri pestisitlerin tarihsel sürecini ve zararlarını ifade etikten sonra, son bilgi notları ile etkisi az, zararı çok olduğu vurgulanmıştır. Tarımsal ilaçların özellikle ülkemizde kullanım miktarı dair bilgi, sekans sonu olarak kurgulanması anlatımda etkin bir mesaj içermektedir.

Film yeni sekansını tarımsal arazilerinde çiftçilerin deneyimleri ile devam etmektedir. Üç farklı organik tarım çiftçileri ilaçların tarım ürünlerine olan kalıntısından bahsetmiştir. Bir çiftçi pestisitlerin kanser ilişkisine dikkat çekmiştir. Yine konun uzman isimleri çiftçilerin tarımsal ilaçlar konusunda yeterince bilgisiz olduğu dikkatini çekmiş ve ilaç uygulama pratiğinde de oluşulabilecek sağlık problemlerini vurgulamışlardır. Organik tarım yapan bir çiftçinin tarımsal ilaçtan kaynaklı hayati tehlike atlatıp organik tarıma geçiş tecrübesine yer vermiştir. Tarımsal zehirlenme vakalarında tecrübelerini aktaran tıp doktorunun tarımsal ilaçların insan sağlığı zararları pekiştirilmiştir. Görüntülerle organik tarım ürünleri ve tarımsal ilaç görüntüleri kesme montajla geçişleri ile anlatım için güçlü bir çatışma kurulmuştur. Film pestisitlerin sadece canlı türü olarak insanı değil doğadaki bütün canlı türlerindeki etkisine değinerek, filmde çok yönlü ekolojik ilkelerle inşa edilmiştir. Diğer canlılara zarar bilgisi verildiğinde doğadaki canlıların estetik görüntüleri ile anlatım desteklenmiş ve canlı ve tarımsal zehir çatışması sürdürülmüştür. Dr. Hüseyin Akdemir ziraat yüksek mühendisi *“İnsan sağlığına zarar veriyor. Doğaya zarar veriyor. Hava kirliliği yaratıyor. Toprağa atıyoruz yağın yağmurla suya karışıyor. Dolayısıyla bütün ekolojiyi kirletiyoruz.”* Söylemi coşkulu bir söylem ile filme ritim katmış, stabil seyreden film akışında etkileyici söylem ve anlatım oluşturularak dinamizm katılmıştır. Prof. Dr. Cem Özkan Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi pestisit kullanımının biyolojik çeşitliliğe verdiği zararları ifade etmiştir. Prof. Dr. Uygun Aksoy Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği Başkanı, ana toz taşıyıcı arılara verdiği zararları ve arıların ekosistemdeki görevini vurgulamıştır. Ozon tabakası delici etkisi ve buna bağlı olarak küresel ısınmaya etkisi ortaya çıktığını ifade etmiştir. İşin ekonomik boyutuna değinen uzmanlar girdi maliyetini yükselttiğini ve ithal olarak ülke ekonomisine de etkisinden bahsetmişlerdir. Organik tarım çiftçisi atalarının yaptığı üretimden bahsederek ilaçsız üretim yapılabileceğini söyleyerek, alternatif mücadele ve zehirsiz sofralar mümkün olabileceğini vurgulamışlardır.

İlk bölüm itibari ile film içerik ve biçimsel uyum yakalanmış etkili anlatım oluşturulmaya çalışılmıştır. Film konun uzman isimlerin görüşlerine sıklıkla başvurarak belgesel etiği içinde önemli bir nokta olan bilimselliği dayandırılmıştır. Bilimselliğin yanı sıra tarım üreticilerin yaşamsal gerçeklikteki yaşanmış deneyimlere yer verilmesi, filme ve anlatım diline çok boyutluluk kazandırılmıştır. Mevcut tarım üretici bir izleyen açısından da özdeşleşme

duygusu yaratılabileceği bu deneyim aktarımı film mesajı ve eylem açısından oldukça önemlidir. Agroekolojinin de temel mücadele alanlarından olan pestisitlerin zararına karşılık doğa dostu farklı alternatifleri içinde barındırır. Agroekoloji kimyasal ilaç kullanımı için teori ve uygulamada ekolojik ilkelere dayanan alternatif mücadele yaklaşımları geliştirir (Rosset ve Altieri, 2022; s. 61). Bu açıdan ilk bölümde agroekoloji içinde hayati öneme sahip olan tarımsal ilaçların zararları anlaşılması aktarılması oldukça önemlidir. Toplumdaki yerleşik tarımsal ilaç algısına karşın zehirsiz sofralar belgeseli ilk bölümü önemli mesajlar içermektedir. Ancak bu bilgilendirmeler agroekolojik eylemlere dönüştürülmesi daha etkin olacaktır.

4.2.2. 2. Bölüm “Zehirsiz Üretmek Mümkün” Analizi

Zehirsiz sofralar belgesel serisi 2. bölüm yine tanıtıcı cümlesi ile izleyenlere yazınsal mesajına iletmiştir. Bu bölümde tarımsal ilaca bağlı olmadan üretimin mümkün olduğu ifade edilmeye çalışılmıştır. İlk bölümdeki aynı jenerik filmde tüm bölüm başlangıçlarında yer almıştır. Jenerik sonu filmde tarımsal ürünlerin üretim yerlerindeki yetişmiş görüntüleri ile devam ederken, tarımsal bahçesinde organik bir çiftçinin “*Biz her şeyi organik yemek isteriz. Biz kendi kendimizi zehirler miyiz?*” Söylemi ile film girişinden izleyenlerin dikkatini çekmeyi, film içeriğine odaklandırmayı amaçlanmıştır. Söylem sonu tarım arazi görüntüsü ve dramatik müzik eş güdümünde bölüm girişi yapılmıştır.

Konunun uzman isimlerinden ilk bölümde de yer alan Özkan, doğa dostu alternatif tarımsal mücadele yöntemlerin gerekliliğini ifade etmiştir. Organik bir başka üreticinin ilaçsız verim kaybının yerine verim artışı olduğunu vurgulamıştır. Nilüfer Belediyesi Kırsal Kalkınma Alan Koordinatörü Arca Atay, ata tohumların öneminden bahsederek, uzun yıllar aynı coğrafyada ekilip biçilen yerel tohumların zararlılara karşı direnç ve coğrafya uyumuna dikkati çekmiştir. Bu durum ilaçsız üretimin mümkün olabileceğine dair belgesel izleyenleri eyleme geçirici net mesaj ifadesi olarak görülür. Yine aynı konuşmacı ekolojik bir üretimin ekosisteme olan katkısını ifadesinde çiçeğe konan kelebeğe estetik görüntüsü, doğa ve diğer canlı uyumu hem işitsel hem görsel olarak mesajlar yüklenmiştir.

İlk bölümde de yer alan Özkaya, endüstriyel tarımı doğa ile çatışarak bir üretim olduğunu agroekolojide ise doğa ile barışık bir tarımı olduğunu vurgulamıştır. Zararlılarla mücadelede sadece öldürmek bir seçenek olmadığını doğal farklı yöntemlere de değinmiştir. Konuyu destekleyecek görüntülerle

anlatım kuvvetlendirilmiştir. Mikrobiyolog, kompost eğitmeni Prof Dr. Volkan Dünder doğada çeşitliliği artıracak üretim sisteminin esasına vurgu yapılmıştır. Kendi üretim alanlarında konun uzman ismi Dünder ile bahçe görüntüleri anlatımı sahaya indirmesi verilecek mesaj aktarımı açısından etkinliği artırılmıştır. Siyah fon ekranına bilgi notu filme dahil olmuştur. Bilgi notunda “Gün geçtikçe daha fazla çiftçi pestisitlerin zararlarını fark ediyor. Ve doğa dostu tarıma geçiyor. Türkiye’de organik üretim yapan çiftçi sayısı 15 yılda 13 binden 80 bine yükseldi.” Bilgisi verilerek izleyicileri harekete geçirme ve organik üretime geçmek isteyen çiftçilerin yalnız olmadığı noktasında önemli bir işlevsel mesaj verilmiştir. Bu sayede filmde yazınsal, görsel, işitsel olarak belgesel sinemanın kendine has özellikleri olan gerçek yaşamın örnekleriyle izleyicilere aktarma amacı güdülmüştür.

Filmde organik tarım üreticilerin bilgi ve deneyimlerini; konuya ekonomik, verimlilik, ekosistem gibi farklı alanlara değinerek, organik tarım faaliyetlerinden kısa kesitler sunulmuştur. Bölüm sonunda biyoteknik tedbirle de zehirsiz üretim mümkün olabildiğini, merak edene örneğinin dünya ve Türkiye’de çok olduğu mesajı ile bölüm sonlanır. Film bölüm mesajına uygun olarak konun uzman isimlerin beyanlatları ile bilimselliği, organik çiftçilerin söylemlerin yer almasıyla uygulama yönü açısından denge kurulmuştur. Film röportaj bilgilerini, destekleyici görüntüler ile anlatım desteklenmiştir. Belgesel filmin niteliğine uygun gerçek yaşamın örneklerinin yer alması önemli bir nokta olmuştur.

4.2.3. 3. Bölüm “Doğa Dostu Çiftçiler” Analizi

Film başlangıç jeneriği her bölümde aynı olduğu gibi bu bölüm mesajı olan “doğa dostu çiftçiler” mesajı savrulan buğday başakları görüntüsü üzerine yazılmıştır. Bu sinematik dil savrulan buğday başağını kurtaracak olan doğa dostu çiftçiler mesajı olarak ifade edilebilir. Diğer bir genel bir çıkarım ise endüstriyel tarım sistemi savrulan, acı çeken tarım temsili oluşturarak, kurtarıcısı olarak agroekolojik tarım çatışması kurulmuştur.

Doğa dostu çiftçi deneyimlerinin aktarılacağı bu bölümde ilk konuşmacı Pınar Öztöpcü Kangal, İzmir Seferihisar’a doğayla bütünleşmek için geldiğini ve doğanın kanunlarına uyup, kimyasal kullanmadan üretime devam ettiği vurgulamıştır. Belgesel filmler belgeye dayanması özelliği her bölümde de ifade edilen ancak bu bölüme özgü daha anlamlı olan üreticilerin künyesini izleyenlere paylaşılması, belgesel sinemanın belgeye dayandırılması ön plana çıkmıştır.

Filmin ilk üreticisi ve bölüm boyu diğer söylemlerine bakıldığında da insan ve doğa ilişkilerinde insanın doğaya uyumu örneği vurgulandırılmıştır. Bu durum toplumsal ekolojinin temel savı olan doğa ve insan ilişkilerinde insanın doğaya karşı iyileştirme gereksinimi, doğal bu ilişkinin insan ve doğa bir aradalığı (Boockhin, 2015; s. 93-94) örneği olarak değerlendirilebilir. Üretici Öztıpçu konuşmasının devamında ekosistem düzenindeki döngünün kimyasal ilaçlarla bozulduğunu, bir zararlıyla mücadele ederken başka bir popölasyonu artırdığını vurgulamıştır. Zararlılara karşı doğal mücadelenin önemine değinmiştir.

Diğer bir üreticiye geçiş yapıldığı filmde genel planda estetik doğa görüntüsü ile Volkan Alazay, Adatepebaşı Köyü, Çanakkale yazısı belirir. İstanbul'da öğretmen olan Alazay, 10 yıl önce geldiği tarım geçmişini sadece çocuk yaşlardaki belleğinde kalan geleneksel yöntemler ile okuyup, araştırarak modern metotlar ile birleştirip doğal üretmeyi esas aldığını ifade etmiştir. Bu ifadeleri agroekolojinin tarihsel olarak da önemli yer olan geleneksel üretim metotlarına atıftır. Özkaya ve Özden'in (2021); agroekolojiyi geleneksel veya halkın bilgisini, modern ve bilimsel bilgilerle birleştirir (s.22). Bu ifadeler doğrultusunda agroekoloji bilimi ve üretici Alazay ile örtüşmektedir. Filmde röportaj süresince ve röportaj aralarında yükselerek verilen doğal sesler, börtü böcek sesleri estetik ve büyüleyici etki ile hem anlatımı desteklemek hem de biyoçeşitlilik mesajı verilmek istenmiştir. Yetiştirilecek ürünün bulunduğu bölgenin ekolojik yapısına uygunluğunun önemli olduğunu ve kendi toprak bütünlüğünde birçok çeşitliliği bir arada tuttuğunu ifade etmiştir. Röportajın devamında Alazay *“Zararlı dediğimiz şey gerçekten zararlı mı? Her şey karışıyor. Zararlı ve yararlı dediğimiz şey insan muhtemelen insan uydurması insanın bozduğu düzenin isimler.”* Olarak ifade etmiştir. Konuşmacının söylemlerinden vurgulanacak diğer bir nokta ise doğayı tümüyle ve barışık yaşam örneği olmasıdır. Üretimdeki rotasyonun topraktaki zenginliği ve hastalık kontrolündeki önemine değinmiştir. Zehirsiz sofralar belgeseli tümüyle de hakim olan, bu bölümde daha belirgin ortaya çıkan röportaj söylemleri ve konuşmacı görüntülerin hakim olduğu teknik kullanılmıştır. Bu durum izleyenleri filmde tutabilmek için sorun olabilir. Böylesi bir problem ile karşılaşmamak için sinematografik öğelere veya sinematik bir dile ihtiyaç duyulabileceği unutulmamalıdır.

4.2.4. 4. Bölüm “Doğa Dostu Çiftçiler 2” Analizi

Bu bölümde farklı üreticiler deneyimlerinin aktarılacağı bir önceki bölümün devamı niteliğindedir. Sıradaki konuşmacı Hüseyin Genç, Üç Elma Doğal Tarım Çiftliği, Çankırı bilgisi ekrana verilmiştir. Genç, konuşmasının hemen başında fukuoka tarım metodunu uyguladığını ifade etmiştir. Yerel tohumlarla ürünlerin yetiştirdiğini, üveyik buğdayı ve elma bahçesinin olduğunu söylemiştir. Uygulamış olduğu tarım sisteminde yabancı otlarla mücadele yapılmadığını, arazi sürümünün olmadığını, gübre ve ilaç kullanılmadığını belirtmiştir. Gerekçesini de yerel tohumlarının bölge ekolojisine uygun ve bağışıklılığı olan tohumlar olduğunu, toprak ekolojisini de koruduğunu söylemiştir. Zararlıların zararını ürünlerin küçük ölçekli kısmına zarar verdiğini diğerlerinin ise topraktan aldığı besin ve minerallerini çokça taşıdığını ifade etmiştir. Diğer bir önemli söylemi ise para kazanma hırsı olmadan az, öz, sağlıklı ve güvenilir gıda üretme önceliğini vurgulamıştır.

İsmail Çetintaş, Meyvelitepe Çiftliği, Kocaeli, diğer konuşmacı olarak bölüm devam etmiştir. Pestisitlerin tüm canlılar üzerinde zararlı ve kalıntılar bırakan ilaçlar olarak ifade etmiştir. Polikültür tarım metodunu benimsediğini, çok çeşitliliğe önem verdiğini vurgulamıştır. Biyolojik bitki koruma metotlarını kullandığını söylemiştir. Bazı zararlılar mücadelede kimyasal ilaçların bile yetersiz kaldığını kendinin ise tuzak bitki türleri ile kontrol ettiğini söylemiştir. Doğal mücadele yöntemlerinde en büyük zorluğun bilgi kaynak bulmak noktasında yaşadığını ve kendi deneyimlerini eşiyile birlikte paylaştığını söylemiştir. Bu durum agroekoloji tarımın yaygınlaştırma faktöründe önemli bir faktör olan kulaktan kulağa aktarım örneğini üretici vermiş bulunmaktadır. Bilimsel ve kullanıcı deneyimlerine dayalı bilgileri meyvelitepe blog sitesi yazılarında paylaştığını ifade etmiştir. Bu noktada blog internet sayfasını film içinde de gösterilmesi izleyenlere eylemsel mesaj niteliği taşımaktadır. Çetintaş, büyük arazilerde monokültür tarım uygulamasının pestisitlere mecbur ettiğinin altını çizmiştir. Topraktaki ekoloji varlığı korumak ve iyileştirmemiz gerektiğini, tarımsal yöntemlerimizi değiştirmemiz ve bunu yaptığımızda verimliliğimiz artacaktır, sözleri ile bölüm sonlanmıştır. Bölüm sonu mesajı ise izleyenlere mevcut tarım uygulamalarından ekolojik bir üretime geçiş için net mesaj aktarımı olmuştur. Çetintaş'ın sürdürülebilir tarım uygulamaları ile verimliliğin arttığını ifade etmiştir. Rosset ve Altieri (2022), "Agroekoloji Bilim ve Politika" kitabında agroekolojik müdahalelerin verimliliğe etkisini bir başlık altında bilimsel verilerle

ortaya koymuştur. Bu noktada doğa dostu üretici Çetintaş'ın ifadesi agroekoloji bilimselliği ile paralellik göstermektedir.

4.2.5. 5. Bölüm “Organik Üretim” Analizi

Bölüm Aksoy'un organik tarımı tanımlaması, ekosistem içersinde önemine anlatılması ile başlamıştır. Aksoy, organik tarımın dört temel ilkesini Sağlık, ekoloji, eşitlik, özen olarak ifade etmiştir. Bu kavramların karşılık anlamlarını kısaca değinen Aksoy ekosistem bütünlüğü içersinde ekoloji ilkelere yönünü dikkat çekmiştir. Bu anlatımları sırasında bölüm içersinde teknik olarak doğada yer alan ürün ve canlı türlerini kısa ve kurgusal geçişlere sahip görüntü planları eşlik edilmiştir. Bu durum bilgi yoğunluklu bir anda seyirciyi görüntülerle filmde tutmak ve söylenen bilgilere ilgi ve dikkati çekmek için yapılan teknik yöntem olarak söylenebilir. Filmde hedef kitle içersinde yer alacak olan organik tarıma yeni başlayacak veya ilgisi olanlara Aksoy'un bölgenin toprak, su, hava ve iklim bilgilerini öncelikli olarak bilmeleri noktasının altını çizmiştir. Organik tarımın yaygınlaşmasında yine Aksoy, mevcut algının değişmesi gerektiğini vurgulamıştır. Sadece ekonomik kâr temelli düşünceден çok organik tarımın tüm katkısasal değerlerin ortaya koyulmasının önemini vurgulamıştır.

Bölüm ikinci konuşmacı Halil Hallaç, Emiralem, İzmir bilgisi verilerek Hallaç'ın daha önceleri konvansiyonel tarımla uğraştığını kimyasal ilaç üzerinde 21 gün etkili, canlı insan ve hayvan giremez uyarı yazısını okuyunca yanlış yaptığını ve konvansiyonel tarımı bıraktığını ifade etmiştir. İzleyenlerin kolay özdeşleştirebileceği bir deneyim aktarıcısı olarak önemli bir vurguyu ilk söylem olarak vermesi, ilk konuşmacının bilgi yoğunluklu konuşmasına karşın izleyenleri tekrar ve etkin bir mesaj ile filme tekrar çekilmiştir. İlaçsız tarım yapmaya başladığını ve kendini organik tarımın içinde bulduğunu ifade etmiştir. Doğal ilaçlarla zararlıları bertaraf ettiğini sirke, ısırgan suyu gibi örnekler vermiştir. Bu söylem izleyenlerin zararlılarla mücadele noktasında alternatif bir yöntem mesajı önemli mesaj olmuştur. Hallaç'ın röportaj esnasında “*Konvansiyonel tarımcılar kırmızı böcek ilacı almanıza gerek yok. Bizim arap sabunumuz var.*” Diyerek doğrudan çarpıcı ifadeyle hedef kitleye etkili mesaj verilmiştir. Bu söylemle uygulamayı görselleştirecek görüntüler ile etki iki katına çıkarılmıştır. Ekosistemdeki tüm canlıların yiyecek derdinde olduğunu şefkatli yüz ifadesiyle söylemesi izleyenlerde özdeşleşme duygusunu artırmıştır. Film de bu söylemi destekleyecek yiyecek taşıyan karınca sürüsü görüntüsü yer almıştır. Otlarla

mücadeleyi ise Hallaç'ın toprağa ve otlara yüklediği anlamlar ile metaforik bir söylem olarak yabancı otları toprağın öz evladı, bizim ektiğimiz mahsuller ise üvey evlat anlamlandırmıştır. Ot yolma ve kökünden koparma yöntemi ile kompost yöntemlerine de değinmiştir. Bölümün son mesajı yine çarpıcı ve etkin olmuştur. Hallaç, *“Zehirsiz tarım herksin hakkıdır. Organik tüketen ve tüketmeyen arasında ayrımcılıktır. Organik tarım diye bir şey olmaması lazım herkes ilaçsız tarım ürünlerini tüketmelidir.”* Olarak söylemiştir. 5. Bölüm olarak bölüm başlangıcında alanında uzman isim Aksoy'un görüşlerine yer vererek bilimsel bakış açısını, daha sonra organik üretici Hallaç'ın çarpıcı ifadesiyle kullanıcı deneyimlerine yer verilmiştir. Konuşmacı ikna edici ve ilham verici tavırları filme doğrudan yansıtılmış, bölüm sonu Hallaç'ın çarpıcı bir şekilde; *“organik ürün herkesin hakkı”* ifadesi ve herkesin ilaçsız tarım yapması düşüncesi oldukça önemli vurgu olmuştur. Tüm insanlığın iyiliğini istediği ve kucaklayıcı söylemi izleyenleri başka düşüncelere sevk ettiği etkin mesaj içermiştir. Bölüm sonunda organik pazar görüntüleri ile çatıştırılarak izleyenlere etkin mesajlarla bölüm sona ermiştir.

4.2.6. 6. Bölüm “Organik Üretim 2” Analizi

Gürsel Tonbul, Değirmen Çiftliği, Kuşadası bilgi notu ile başlamıştır. Tonbul ilk etapta aile ve yakın çevreme temiz ve sağlıklı gıda yetiştirme amacıyla başladığını söylemiştir. Yöntem olarak atalarından gördüğü uygulama ve pratiklerin uzağında olduğunu fark ederek, bugünün doğrularını araştırarak zehirsiz üretime başladığını ifade etmiştir. Tonbul'un ifade ettiği atalarından gördüğü uygulama ve metotlar aslında agroekoloji tarımında temel dayanağıdır. Agroekoloji yerel ve geleneksel tarım kültürüne sahip ülkelerde gelişmiş görünmektedir (Kır, 2021; s.64). Bu Bilgi agroekoloji için geleneksel tarım kültürüne önemli bir vurgu olmuştur. Öncelikle ülkem ve gelecek adına sağlıklı gıda için üretime başladığını, bölgeye uyumlu her çeşit ürünleri yetiştirdiğini söylemiştir. Çiftliğimin kendi kendine yetebilen bir sistem döngüsü içersinde olduğunu söylemiştir. Çiftlik döngüsünde öz kaynak yeterliliğin önemine dikkat çekmiştir. Toplumdaki yerleşik olan zehirsiz gıda mümkün değil anlayışına karşın tüketim ve üretim anlayışında değişiklikle mümkün olabileceğini söylemiştir. Bu iki mesaj tüketici izleyenlere ve üretici izleyenlere dönüşüm çağrısını içinde barındırmıştır. Üretim, tüketim ve ürünlerde hak edilmiş bir güven ilişkisi içersinde sürdürülebilirliğin önemini vurgulamıştır. Konuşmacı son bölümünde

sağlıklı güvenilir gıdaya ciddi bir kitlenin ihtiyacı olduğunu vurgulamış, bu grup izleyicileri eylemsel mesaj ile sonlandırılmıştır.

Acar Atay, Kent Bostanı, Nilüfer Belediyesi bilgisi notuyla film kahramanın bostandan görüntüleriyle başlamıştır. Yerel tohumlar denemelerin yapıldığı, bölgeye ve coğrafyaya uygunluk gösteren çeşitleri çoğaltıldığını söylemiştir. Tarımsal üretimi ekolojik tarım koşullarıyla gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir. Zirai ilaç ve sentetik gübre kullanılmayarak üretim yaptıklarını ekosistem bütünlüğü içerisinde hareket ettiklerini söylemiştir. Yerel tohumların bulundukları bölgedeki zararlılara karşı dirençliliğini vurgulayarak, hibrit tohumlarının yaşamlarına ilaçsız devam edemeyeceğini söylemiştir. Ekolojik tarım ve ürünler sağlığına önem veren insanların tüketebileceği ve çocuklarına yedirebileceği tek şey olarak bölüm sona ermiştir.

4.2.7. 7. Bölüm “Organik Üretim 3” Analizi

Nihat Fırat, Kirazlı Köyü, Kuşadası konuşmacı olarak 7. bölüm başlamıştır. Organik tarıma başlama sebebini küçük kardeşini kanser hastalığından kaybetmesiyle başlamıştır. Ekolojik tarım öncelikle insan sağlığı düşünerek tercih ettiğini söylemiştir. Babasının yaptığı tarım uygulamasını bugün bilinçli bir şekilde ekolojik anlamlarının çıkarımını yapmıştır. Pestisit kullanmadan üretim yapmanın mümkün olduğunu vurgulamıştır. Toprağı beslemek ve karakterist özelliğini keşfetmekten geçtiğini söylemiştir. Köylünün en çok hayıflandığı nokta girdi maliyeti kimyasal ilaçlar girdiye olan maliyetini dikkat çekmiştir. Isırgan otu en önemli doğal ilaç vurgusu yapmıştır. Fırat’ın bu söylemi agroekolojik üretiminde tarımsal ilaçlara olan bakış açısını yansıtmıştır. Isırgan otu ile doğal mücadeleyi köylüyü uygulama olarak yerinde gösterdiğini ve ikna olduklarını esprili bir dille ifade etmiştir.

Muzaffer Kul, Kemalpaşa, İzmir’de yer alan organik diğer bir üreticidir. “Neden organik tarım üretimi?” söylemi ile sorgulayıcı bir üslupla filme dahil olmuştur. Üreticinin kendisi için bir felsefe, kendi çocuğuna ne yedirmek istiyorsa Türk halkına da onu yedirtmek istediğini belirtir. Bu söylemlere eş zamanlı konuşmacının bahçe uğraşı görüntüleri ile mesaj izleyenlere perçinlemiştir. Zararlılarla doğal mücadeleyi bahçesinden örnek uygulamalar ile görsel ve işitsel ifade etmiştir. Organik ürünleri organik ürün pazarında ekonomik kazanca dönüştürdüğünü, Ziraat okuyan oğlu ve işletme okuyan kızı ile beraber bu bilinci onlara aktardığını vurgulamıştır. Bu ifadelerle birlikte bahçe görüntülerinden

Üreticinin oğlu ile birlikte pazar pratikleri verilerek söylemi görsel anlatımla desteklemişlerdir. Üreticinin oğlu olan Mehmet Ali kul, uzun yıllardır organik tarım ve doğal yöntemlerle üretim yaptıklarını ifade etmiştir. Pazardaki sağlık problemi olan müşterilerin organik ürün tüketimi sonrası tahlil sonuçlarında düzelmeler olduğunu söyleyerek bu durumun çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Üretici Kul'un çocuklarının her ikisinin de bahçede görüntüsü verilmiştir. Bu durum film dili ile gençlere ve geleceğe n önemli miras olarak değerlendirilebilir.

İhsan Parlak, Harmandalı, Manisa insan ve hayvan sağlığı için organik tarım yaptığını vurgulayarak filme dahil olmuştur. Konuşmacı konvansiyonel tarımı organik üretime kıyasla birim alanda alınan verimi fazla görülebilir ancak uzun vadeyi düşünürsek zararlı çıkar olarak ifade etmiştir. Bu durum agroekolojide verim bütüncül bir bakış açısı olarak tüm girdi ve çıktı maliyetleri, elde edilen ürün, sürdürülebilirlik, ekoloji sağlığı gibi tümüyle düşünüldüğünde agroekolojik üretim sisteminin daha verimli olduğu gerçeği bilimsel olarak ifade edilmiştir. Üretici söylemi ile bu durum örtüşmektedir. Parlak ekosistem dengesinin önemine vurgularken pestisitlerin zehir olduğunu yararlı ve zararlı ayrımı yapmadan her çeşit böceği öldürdüğünü ve bir kere kullanıldığında dengeyi bozduğundan sürekli kullandırma ihtiyaı hissedildiğini vurgulamış. Zararlıya mücadele ederken dost çeşitliliklere zarar vermemeliyiz olarak ifade etmiştir.

4.2.8. 8. Bölüm “Biyodinamik Tarım” Analizi

Bölüm ismi başlangıç planında estetik doğa görüntüsü üzerine belirmiştir. İkinci plan olarak bu bölümün konuşmacısı Arzu Duran'ın doğadaki görüntüsü ve tanıtım cmleri ile devam etmiştir. İstafil iftliği, Çatalca, İstanbul bilgisi ekrana yansıyarak biyodinamik tarım yaptığını ve tanımlamasını yaparken kadim bir yöntem olduğunu ifade etmiştir. Biyodinamik tarım bir çiftliğin kendi döngüsünde yeterliliği olan gübre ve atıkların kompostu yaparak bütünsel devamlılığı olan yöntem olarak ifade etmiştir. Toprağın korunması ve iyileştirilmesi ile beraber gezegen sağlığı koruyan sistem olduğunu vurgulayarak, teknik yönünü anlatmıştır. Biyodinamik tarımı ay takvime göre planladıklarını yaptığı çalışmalarla faydalandığını ifade etmiştir. Filmde bu bilgiyle ekrana ay takvimi ve anlatıma göre destekleyecek görüntüler yer vererek izleyenlere anlatımı kolaylaştırmıştır. Dolunaydan evvel haşerelerde artış olduğunu buna göre kendi doğal preparatlarla müdahale ettiğini söylemiştir. Söylemi destekleyecek

görüntüler olarak her zaman devam etmiştir. Duran amacının pestisit kullanmadan üretimin mümkün olup olmadığını kendi deneyimlemek istediğini söylemiştir. Pestisitsiz üretim mümkün olduğunu söyleyerek bölüm sona ermiştir.

4.2.9. 9. Bölüm “Permakültür” Analizi

Iraz Candaş, Permakültür Araştırma Enstitüsü, Urla, İzmir bilgisi ekrana verilmiştir. Candaş permakültür tasarım bilimi olarak sürdürülebilir insan yerleşimi yaratmak olduğunu söylemiştir. Üç etik temel üzerine kurulu olduğunu *“birincisi dünyayı gözetmek canlı ve canlı olamayan varlıkların iyiliği için çalışmak. İkincisi insanı gözetmek güvenilir sağlıklı gıdayı gözetmek ve herkese erişirmek. Üçüncüsü ise artanı her neyse ilk iki ilkeye vakfetmek”* olarak ifade etmiştir. Yapılacak üretimin mikro ölçekten makro ölçeğe ekolojik sağlığı gözetmek olduğunu söylemiştir. İnsan yerleşimlerini doğaya uyumlu hale getirerek gezegeni iyileştirmek olarak vurgulamıştır. Konuşmacının bulunduğu alan üretim alanında estetik bir röportaj tekniği uygulanmıştır. Konuşmacı söylemlerini saha arka planında görülmesi anlatım için etkin olmuştur. Örneğin biyoçeşitlilikten bahsederken konuşmacının arkasında yeşillik arasında beliren farklı renk ve kelebek uçuşlarını görmek sinematografik açıdan da önemli olmuştur. Konuşmacı teorik olarak sürdürülebilir ve yapılan emeğin ölçüsü keyif almak, anlamını bilmek olduğunu bu açıdan da daha az maliyetli düşündüğünü söylemiştir.

Selçuk Şahin, Zeytinliboğa Permakültür Çiftliği, Bilecik bilgisi bahçe uğraşı görüntüleri ile verilmiştir. Tarım zehirleri ile üretilen ürünlerin ekonomik dönüş ile zehirsiz üretilen ürünlerin ekonomik beklentisini bakış açısını değiştirerek değerlendirileceğini vurgular. Sözlerine verdiği kiraz örneği ile kurt, mantar veya çeşitli olumsuzluklara ürünün geri dönüşünü sirkeleme yaparak ekonomik kazanca dönüştürdüğünü söyler. Aynı şekilde zaman ve kazanç yönünü kendi hayatından örnekle avantajlarını aktarır. Bu sayede de zehirsiz üretmek mümkün mü? Para kazanabilir miyim? Organik tarım çok emek ister mi? gibi sorulara kurgusallıktan uzak belgesel gerçekliğinde izleyicilerin aklına takılan soru işaretlerini gidermiş, mesajın etkin bir şekilde ifade etmiştir. Şahin röportajın devamında tarım ilaçlarının ve hibrit tohumunun tahakkümcü anlayışından bahsederek, geleneksel tohumun önemine çarpıcı ifadelerle dile getirmiştir. Bu durumu Zerrin Çelik (2021), konvansiyonel tarım sisteminin tohumculuk endüstrisine vurgu yaparak çiftçi haklarını kısıtlayan, biyoçeşitliliği azaltan,

Üretim döngüsüne sekte vuran bir metaya dntgnden yerel tohumların agroekolojinin temeli oluşturduğunu ifade eder (2021; s. 94-98). Devamında rn pazarındaki görüntüler sunulan filmde üretici ahin'in müşterilerin hem parasını hem duasın aldığını söyleyerek duygulu bir ifadeyle biriktirdiğı dostluk ve değerlerin önemine vurgu yapmıştır. Üreticinin söylemine filmde sabit kullanılan duygulu müzik anlatımı dramatize ederek bölüm sona ermiştir.

4.2.10. 10. Bölüm “Permakültür 2” Analizi

Malva Permakültür iftliğı, Silivri, İstanbul retici Melike Müezzinoğlu iftliğın tarihsel söylemi ile bölüm balamıtır. Bu bölümde diğerk bölümlerden farklı olarak retici Müezzinoğlu'nun anlatımıyla belgesel dış seslendirme tekniğı uygulanmıştır. Babasının kanser hastalığı kaybından sonra zehirsiz üretim odağına alarak araştırmaları permakültür tekniğine ulatırdığını ifade etmiştir. iftliğinde sistemsel bir dönüşme girdiğini sürdürülebilir ve gelir elde edilebilir sistemi kurduğunu söylemiştir. Üretim alanını agroekolojik sistemi olan agro-ormancılık sahası geliştirdiğini söylemiştir. Tarla bitkisi olarak atalık buğday tohumu yetitirdiğini, bunları Malva'nın agroekoloji alanında yetitirdiğini ifade etmiştir. Pestisit ve herbisitlerin istenmeyen canlıları değil insanları zehirlediğini, gezegenin geleceğini tehdit edeceğini bilinmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bölüm başında da ifade edilen üreticinin diksiyonu ve etkili konuşma tekniğı yetisini dış seslendirme olarak kullanılmıştır. Bu durum anlatıma estetik katarken izleyici ile üretici arasına mesafe girebileceğini belgesel içerik doğallığına olumsuz etkileyebileceğini de ifade etmek gerekir. Konuşmacı sistem içersinde yaşanılan sorunu doğayı tanıyarak yine sistem içerisinden müdahalelerle önlenebileceğini söylemiştir. Müezzinoğlu en büyük amaçlarının daha fazla üretici ve tüketicie ulaşmak, kendi oluşturdukları uygulama merkezinde teoriğı, pratiğı bir arada göstermeyi çalıştıklarını söylerken eğitim ve uygulama merkezi görüntüleri e zamanlı ifade edilmiştir. Projenin ana amacını; iklim değişikliği, evre bilinci, toprak koruma ve doğa iyileştirme olarak vurgulamıştır. Öncelikle kendimizi ve dünyamızı zehirlemeden zehirsiz üretmek mümkün mesajı ile bölüm sona ermiştir.

4.2.11. 11. Bölüm “İşlevsel Ormanlar” Analizi

Alp Pir, Yaşamı Besle, Köyceğiz, Muğla bölüm tanıcı planlar ve konuşmacı söylem ve görüntüleri ile balamıtır. Konuşmacı işlevsel ormanları ekosistem içerisinde tüm parçaların faydalanacağı eitliliğı esas alan tüm temel

ihtiyaçların karşılandığı ormanlar olarak açıklamıştır. Biyoçeşitlilik işlevi dışarıdan girdileri kaldırılması kendi sistem içerisinde çözüm üretilebileceğini işleve sahip olduğunu vurgulamıştır. Bu gerçeği için ormanlara bakmak gerektiğini, organik madde çeşitliliği artırdığını, ürün bakım yükünü azalttığını söylemiştir. Tür zenginliğe ulaşması için insan elinin doğanın üzerinden çekmesiyle mümkün olabileceğine ifade etmiştir. Kimyasal ve diğer girdileri minimize etmenin kendi ihtiyaçlarımızı karşılayacak türleri bir arada tutarken onların ihtiyaçları karşılayacak düzeni yapmanın önemine ve bunun süreç olduğunu vurgulamıştır. Su, kaynak, enerji, ve emek yönetimi ekonomik döngünün önemli parçalar olduğunu söyleyerek zamanla ekonomik kâr elde edildiğini söylemiştir. Kurduğu online doğrudan satış sitesi ile tüketicilere ulaştığı bilgisi kurgusal bir müşteri ve ürünler görüntüsü ile anlatım perçinlenmiş izleyiciye eylemsel mesaj iletilmiştir. Konvansiyonel dayattığı tür ve çeşitliliğin dışında işlevsel ormanlar birçok çeşit sunduğunu, sınırlı çerçevenin dışına üretici ve tüketici anlamında çıkmanın önemine vurgulayarak bölüm sona ermiştir.

4.2.12. 12. Bölüm “Doğa Dostu Önlemler ve Teknikler” Analizi

Bölüm tanıtıcı başlığı yer aldıktan sonra tarım arazilerinde uygulanan doğal mücadele yöntemleri, çiftçiler ile birlikte planlar şeklinde kesme yöntemiyle sıklıkla gösterilmiştir. Devamında laboratuvar çalışması yapılan görüntü ile *“Pestisitlere mahkum muyuz? Bugünün gerçeği ile tamamen silemeyiz ama mahkumda değiliz.”* Sözleri ile çarpıcı bir giriş yapılmıştır. *“Alternatifleri denemek zorundayız.”* Prof Dr. Cem Özkan’a ait sözler sonrası röportaj görüntüsü ile bölüm devam etmiştir. Biyolojik mücadele yöntemleri ile ilaç tüketimini azaltmak zorunluluğunu dile getirmiştir. Bu duruma karşı agroekoloji tarımda bitki koruma uygulamalarını ele alan Tezcan (2021), ekolojik ve biyolojik bütünsellik içerisinde hastalık, zararlı, yabancı ot, gibi zararlı mücadelesinde kültürel, mekanik, fiziksel, biyoteknik ve biyolojik yöntemleri kapsayan koruyucu yöntemlerle mücadele edilebileceğini ifade etmiştir (S. 109).

Dr. Füsun Tezcan, ziraat mühendisi araştırmacı, yazar bilgisi ile konuşmacı bitki sağlıklı ve güçlü yapıya kavuşturarak bitkiyi dirençli hale getirmenin önemine dikkat çekmiştir. Çeşitli koruyucu teknik önlemleri aktararak devam etmiştir. Biyoçeşitliliğin gerekliliğine dikkate çekerek, polikültür tarımın ve doğal mücadele yöntemlerinin önemine vurgu yapmıştır. Tekrar ilk konuşmacı Özkan’ın röportajına geçiş yapan film akışında kimyasal ilaçların yurtdışı ve

ekonomik yükünden bahsetmiştir. Bunun bir kısmını doğal yöntemlerle önlenebileceğini ifade etmiştir. Yararlı böceklerin zararlı böcekler üzerinde deneysel çalışmasını hem bilimsel hem de saha uygulamasını ifade edilmiştir. Belgesel film açısından da filmi bilimsel bir bilgiyi saha uygulamasını göstererek izleyicilere kanıtlanmış bir bilgi olarak ifade edilmiştir. Bu durum izleyici ulaştırma mesajı için oldukça hayatidir.

Abdulkadir Koçluk Çiftçi, Sultandağı, Afyon bilgisi ile kimyasal ilaçların maddi yükünden ve sağlık açısından olumsuz etkisini vurgulayarak, Ankara Üniversitesi ziraat fakültesinin geliştirdiği Özkan'ın ifade ettiği yararlı böcek yumurta parazitoit ile enerji ve maliyet açısından kolaylığını ifade etmiştir.

Erol Şanlı, Çiftçi, Salihli, Manisa konvansiyonel üzüm yetiştiriciliğinden organik tarıma geçiş yaptığını ifade ederken, Cem Özkan hoca ile birlikte geliştirdiği bitki koruma yöntemi uyguladığını ve saha başarısını ifade etmiştir.

Şükrü Kızılcı, Çiftçi, Sultandağı, Afyon bir başka çiftçide aynı yöntemin başarısından bahsetmiştir. Bu sayede herkese yayılarak zehir kullanımının önüne geçilebilir olarak ifade etmiştir.

Ali Rıza Günal, Ziraat Mühendisi, Çiftçi, Fethiye yararlı böcek ile biyolojik mücadele yönteminin sürdürülebilir, ekonomik, sağlık açısından önemine değinmiştir. Kimyasal ilaçlara maruz kalmayan bitkilerin daha sağlıklı ve verimli olduğunu vurgulamıştır. Bakanlığın biyolojik mücadele hibe desteğini çoğu çiftçinin bilmediğini bilgisini vermiştir. Duyurulmasının, teşvikinin önemine değinmiştir. Bölüm sonunda alternatif mücadele yöntemlerinin gelişip yaygınlaşması ile üreticiden tüketiciye, vatandaştan devlete kadar herkesin kazanacağı mesajı ile bitmiştir. Bu bölümde belgesel sinema dili için oldukça önemlidir. İzleyici ulaştırmak istemen mesaj, izleyenlerin özdeşleşme kurması, saha deneyimleri aktarımı, mesaj sonunda izleyenleri harekete geçirme ve bilimsel bilginin kanıtlanmış bir bilgiye ulaştırılması noktasında başarılı bir anlatımı oluşturulmuştur.

4.2.13. 13. Bölüm “Onarıcı Tarım ve Bütüncül Yönetim” Analizi

Bölüm Edwin Clarke Çiftliği, Menderes, İzmir Bilgi notuyla onarıcı tarım ve bütüncül mera hayvancılığı bilgileri verilerek başlamıştır. Bütüncül mera hayvancılığı, bütüncül yönetim anlayışının bir parçasını uyguladığını ifade etmiştir. Daha önce enstansif keçi üreticiliği yaptığını, bu üretim tarzında kısır bir döngü içinde verimliliği korumak için kimyasal ve diğer ilaçlar kullanımı, tarımda

kullanılan enerji ve maliyetler sorgulamaya yönlendirdiğini söylemiştir. Bu durumun sonucunda bütüncül mera hayvancılığına başladığını vurgulamıştır. Bütüncül mera hayvancılığı ise arazi ile birlikte bütüncül düşünülerek hayvan ve gıda sistemlerinin bir arada sistemli yönetilmesi olarak ifade etmiştir. Bütüncül mera hayvancılığı gerekli alt yapıları oluşturulduğunda zehirsiz ve ekosisteme uyumlu, daha maliyetli üretim mümkün olabileceğini ifade etmiştir.

Bölüm dramatik müzik eşliğinde önceki konuşmacının sözleri son bulurken yeni bir konuşmacı olarak Volkan Büyükgüngör Anadolu Meraları, Biga, Çanakkale bilgi notu ile devam etmiştir. Büyükgüngör, onarıcı tarımı *“Gıdamızın tamamını bu topraklardan çıkartıyoruz. Bu çabamız topraklarımızı zenginleştirerek devam etmeli ki gelecek için tüketecek kaynak bulalım.”* Olarak ifade etmiştir. Bütüncül yönetimi ise hayvan, toprak ve insan için ekonomik, sosyal, ve ekolojik olarak birbirleri ile uyumlu zenginleşerek devam eden bir yönetim sistemi olarak söylemiştir. Yanlış tarım uygulamaları ile toprağın organik madde miktarı ve toprağın yenileme gücünü de azalttığını bütüncül yönetim anlayışı ile bunu değiştirmeye çalışıldığını vurgulamıştır. Belgesel akabinde röportaj sesinde dış sesin yükselmesi ile eş zamanlı konuşmacının saha görüntüleri yer almıştır. Arazideki hayvanların kadrajında konuşmacı Büyükgüngör’ün yer alması ve diğer bir planda yerli tohum ile ürettiği mısır tarlası görüntüsü yer verilmesi anlatımı kuvvetlendirmiş, konuşmacı profili pekiştirilmiştir. İklim değişikliğinde hayvancılığın olumsuz etkisine değinen konuşmacı endüstriyel hayvancılığın iklim değişikliğine olumsuz etkilerini çarpıcı ifadelerle vurgulamıştır. Hayvancılık doğru yapıldığında iklim değişikliğine olumsuz etkilerin neredeyse tamamı yoktur. İfadesi ile onarıcı hayvan getirisi ile endüstriyel hayvan getirisi kıyaslandığında farklı değerler ve hesaplar içine girdiği ifade etmiştir. konuşmasında kalite değil miktara önem veren, et pazarı yerine alternatif pazar oluşturulduğunda onarıcı tarım ve hayvancılığın katma değeri çok daha fazla olacak sözleri ile son bulmuştur. Konuşmacı Büyükgüngör’ün endüstriyel ve onarıcı tarım ve hayvancılık karşılaştırma söylemleri agroekolojik gıda ve tarım bilimselliği içinde geçerlidir. Birim alanda verim ve kâr maksimizasyonu düşünüldüğünde tatmin edici bir karşılaştırma sonucu çıkmayacaktır. Ancak bütüncül bir bakış açısıyla sağlıklı gıda, ekolojik sağlık, sosyal, ekonomik, adil uygulanabilir ve gıda egemenliği düşünüldüğünde daha verimli olduğu gerçektir.

4.2.14. 14. Bölüm “Doğa Dostu Hayvancılık” Analizi

Bölüm tanıtıcı giriş sahnesi, film genelinde sabit kullanılan dramatik bir müzikle başlayıp arazide kümes hayvanların sesi ile sona ermiştir. Horoz sesi ile biten dramatik müzik tekrar devam etmiştir. Bu anlatım ifadesi kurtarılmayı bekleyen son çığlık olarak izleyicilere sinematik bir dil oluşturulmuştur.

Caner Güven, Çiftçi, Balıkova, İzmir bilgisi ile konuşmacının görüntüsü ile kümes hayvancılığı yaptığını doğal olarak dışarıdan bir ilaç kullanılmadan üretim yaptığını ifade etmiştir. Doğal çözümler mümkün olduğunu tavukların bağırsaklarında problem olduğunda elma sirkesi ile müdahale ettiğini söylemiştir. Bahçede taze soğan yetiştirdiğini tavukları bunları yediğini ve doğal antibiyotik görevi gördüğünü ifade etmiştir. Doğada yetişen hayvan zararlılara karşı dirençli hale geldiğini vurgulamıştır.

Şadan Güvenir, Çiftçi; Urla, İzmir bir başka konuşmacı olarak bölüm devam etmiştir. Genel olarak büyükbaş hayvancılıkla uğraştıklarını yerli ırkın coğrafyaya uyumluluğunu sürdürülebilirliğini ifade etmiştir. Yerli süt ineklerinin zorluklar karşısında Anadolu kadının gücüne benzeterek, direncinin gücüne anlamlar yükleyerek renkli anlatım sağlamıştır.

Yonca Çetinbağ, Erhan Çetinbağ, Çiftçi, Urla, İzmir bilgisi ile pestisit ve kimyasal ilaç kullanmadan üretimin mümkün olduğunu gördük sözleri ile yeni bir röportaja geçilmiştir. Tavuk üreticiliği yaptığını onun ekosistem içersinde bir döngüsü içersinde olduğunu ifade etmiştir. hazır G.D.O’lu yemler vermeden onların sağlığını koruyarak üretim yaptığını ve birim zamanda alınan verimden ziyade total verim olarak aynı hatta daha verimli olduğunu ifade etmişlerdir.

Prof. Dr. Volkan Dünder, Mikrobiyolog, topluma hazır G.D.O’lu yemler verilmezse tavuklar büyümmez, yumurtlamaz algısı yerleştirilmiştir. Doğal üreticinin kendi üretim ürünleri ile besleyebileceğini ifade etmiştir. Sağlıklı ve uzun süre verim alınabileceği yöntemlerin olduğunu üçkağıtçı çok uluslu şirketlere, soyguncu şirketlere daha doğrusu para kaptırmadan da üretim yapılabilir sözleri ile bölüm sonra ermiştir.

4.2.15. 15. Bölüm “Zehirsiz Alışveriş” Analizi

Reyhan Özel, Şişli %100 Ekolojik Pazar bilgisi ekranında konuşmacı, doğal yaşama herkesin özlem duyduğunu, bazı şartlardan ötürü şehirlerde yaşamın olduğunu vurgulamıştır. Zehirsiz gıdalar tüketerek zehirsiz sofraların mümkün olabileceğini bunun üreticiler ve tüketiciler içinde mümkün olması gerektiğini

ifade etmiştir. Daha sonra ekolojik pazar görüntüleri birbiri ardına tanıcı planla devam etmiştir.

Dr. Bülent Şık, Gıda Mühendisi, sadece tüketici gözüyle talep eden tarafta durmanın sorunu çözmeye yetmeyeceğini, üreticilerin yaşadığı sorunu üreticilerle iş birliği halinde yapılması gerektiğini satın alınan gıdayı kimden satın alındığı bilgisinin önemine vurgu yapmıştır. Gürsel Tonbul, organik tarım çiftçisi, ihtiyacımızdan fazlası tüketmeyeceğimizi, beslenme alışkanlıklarımızı gözden geçirilmesi gerektiğini, organik ürün pahalı algısının değiştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca tüketimle başlanacak organik üretim hareketin önemine vurgu yapmıştır. Bu anlatımlar esnasında görüntülerde zaman zaman röportaj kişisi dışında dolgu görüntüler yer almıştır. Ayrıca sebze ve meyve pazarında ve pazarda satıcı görüntüleri daha önce belgeselde konuşmacı olmuş kişilerin yer alması belgesel serisinin daha önceki bölümlerini izlemiş kişilerce önemli bir bellek hatırlatması yapılmıştır.

Batur Şehirlioğlu, Buğday Derneği Genel Müdürü zehirsiz ve pestisitsiz organik ürünlere ulaşım gittikçe artıyor. İnternet ortamı, gıda toplulukları, kent bostanları ve pazarlar ile çeşitlenip genişlediğinden bahsetmiştir. Neslihan Ayık, Şişli %100 Ekolojik Pazar, pazarda müşteri olarak çeşitli organik pazarlara gittiğini sağlıklı ve doğaya uygunluğu ile ekonomik olarak uygun bulduğunu da ifade etmiştir. Şehirlioğlu pazara gelen ürünlerin sertifikasyonu ve ürünlerin denetlenip kontrol edildiğini, ürünlerden çeşitli dönemlerde numuneler alarak analiz edildiğini ifade etmiştir. Feridun İnanlı Şişli %100 Ekolojik Pazar, Üretici bu pazara gelenler belli bir kültürel birikime sahip, akademisyen, entelektüeller olduğunu ifade etmiştir. *“Çok parası olanlar bu pazara gelmezler ama ailesinde kanser hastası olanlar gelir.”* Sözlerine yer verilmiştir. Zeliha Ural Büyükbesnili, Şişli %100 Ekolojik Pazar, bu pazarla tanışarak hayatının değiştiğini sadece organik ürünleri alıp tüketmeyi değil, sadece başka bir üretimin mümkün olduğunu değil, başka bir yaşamın mümkün olduğunu görmenin önemini vurgulamıştır. Ayrıca sohbet etmek bildiklerimizi aktarmayı, dostluklar kurma fırsatı bulduğunu farklı değerlerin olduğunu ifade etmiştir.ERCÜMENT YILDIRIM, Şişli %100 Ekolojik Pazarı esnafı, önceden beyaz yakalı bir çalışan ve organik ürün tüketicisi olduğunu şuanda ise stant sahibi olduğunu ifade etmiştir. Akabinde müşteri profilinin sağlıklı ürün yemek isteyen herkesin olduğunu bunun ekonomik

bir tabakası olmadığını, ürünlerinde konvansiyonel ürün fiyatına yakın olduğunu ifade etmiştir.

Şehirlioğlu, Ürün çeşitliliği konvansiyonel ürün çeşitliliğine yaklaştığını söyleyerek, organik pazarların; Kayseri, Eskişehir, Bursa, Konya, İzmit, Ankara ve İstanbul'da kurulduğunu söylemiştir. Alper Can Kılıç, Kadıköy Gıda Topluluğu, gıda toplulukları organik, temiz, sağlıklı, adil kentteki insanların bir araya gelmesiyle oluşan bir topluluk olarak ifade etmiştir. Deniz İyigüngör, Kadıköy Gıda Topluluğu, ekolojik beslenmek, ekolojik üreticiyi desteklemek, hem üreticiyi hem de tüketiciyi koruyup desteklediğini ifade etmiştir. Necati Duran, Tahtacıörencik Doğal Yaşam Kolektifi, Çiftçi üreticiden tüketiciye aracısız kargoyla veya pazar günleri pazarda ürünleri sattığını ifade etmiştir. Başak Seyhan ve Özlem Özkan, Gediz Ekoloji Topluluğu, üretici ve tüketici arasında zehirsiz gıdalarla zehirsiz sofralar mümkün hale getiriyoruz. Özkan endüstriyel tarım ve gıda ürünlerine ve onların dayatmalarına mahkum olmadıklarını, gıda toplulukların giderek büyüdüğünü ifade etmiştir. Bu söylemlerle bölüm sona ermiştir.

4.2.16. 16. Bölüm “Zehirsiz Gıda Politikaları” Analizi

Zehirsiz sofralar belgeseller serisinin son ve 16. bölümü Halil Hallaç, *“Elli yıldır tarım, köylünün kaderine bırakıldı. Tarım ilaçlarının zararları hesaba katılmadı.”* Söylemi ile başlamıştır. Devasa traktör ile yoğun tarım arazisi ilaçlama görüntüleri ile çatışma kurularak bölüm devam etmiştir.

Prof. Dr. Tayfun Özkaya, zehirli ilaçlar son bulsun kampanyası yürüttüğünü elli bin sayıya ulaştığını tarım bakanlığı bu durumu kontrol altına alması gerektiğini veya yerel yönetim işbirliği ile kontrol edilmesi önemini ifade etmiştir. Prof. Dr. Nazif Delen yasaklama ve ceza ile sonuç alınamayacağını bunun çözüm yolu eğitimle olabileceğini vurgulamıştır. Dr. Bülent Şık, Kamusal önlemler ile teşvikler, agroekolojik tarımın güçlü şekilde destek verilmesi ile zehirsiz üretmek mümkün olur. Özkaya doğrudan üretici ve tüketici aracısız ilişkisini oluşturmak, agroekolojinin yayılması konusunda devletin destek vermesi oldukça önemli olarak ifade etmiştir. Nihat Fırat, organik tarım çiftçisi, küçük aile tarımı organik üretim modeli ile büyük şirketler ile rekabet edebileceğini gıda egemenliğini ise oluşturabileceğini ifade etmiştir. Gürsel Tonbul ise ülkemizin zenginliklerini bilerek ayakları yere sağlam basan master plan ile insanların parayla değil elde edilen ürünlerle performans oluşturma önemini ifade

etmiştir. Önceki konuşmacı Şık, pestisit sorununun çok yönetilebilir, düzeltilebilir, teknik ve hijyenik uygulamaları ile düzeltilemeyeceğini, agroekolojik uygulamaları mutlak suretle güçlendirmek gerekliliğini ifade etmiştir. Ekolojik kriz ile soframıza gelen ürün üzerindeki toksit miktarı ile doğrudan bağlantı olduğunu altını çizmiştir. Bir kimyasalın yasaklanmasının arkasında kamuoyu baskısı olduğunu bilerek bilinçlenmenin önemine vurgu yapmıştır. Batur Şehirlioğlu, tarım pestisitlerinin yasaklanması gerektiğini bunun için alternatif tarım yöntemlerine başvurulması gerektiğini ifade ederek; organik tarım, agroekolojik yöntemler, biyolojik ve biyoteknik mücadelelerle sağlıklı üretmek mümkün olduğunu söylemiştir. Bölüm sonu itibarı ile zehirsiz sofralar projesinin amaç, çalışma ve eylem ağına dair kısa bilgilerin verilmesi belgesel serisi sona ermiştir.

Zehirsiz sofralar belgeseller serisini tümüyle değerlendirdiğimizde serilerin sistematik bir düzen içinde anlatılmak istenen mesaja uygun olarak dizayn edilmiştir. Ortalama 10-15dk. Aralığında 16 bölüm ve ayrı başlıklar altında oluşturulmuştur. Bu durum online platformda yoğun bilgilerin yer aldığı belgesel içeriğinde sorun odaklı kısa ve net anlatım oluşturmak, anlamlı bir şekilde hedef kitle odaklı kolaylık olmuştur. Bilimsel bilgilerin yer aldığı belgeselde bölümlerin başlık mesajları içeriğe uygun olarak oluşturulmuştur. Bilimsel bilgiler ışığında alanında uzman isimlerin bilgileri, sahada uygulayıcılarını da yer vermesiyle izleyicilerin özdeşleşme kurmasını kolaylaştırılmıştır. Süreçsel bir belgeselin olmamasının yanı sıra ortaya atılan bilimsel bilgileri çiftçi uygulamaları ile kanıtlaması izleyiciler üzerinde işlevsel mesaj niteliğine dönüştürmüştür. Genelde bölüm başlangıç ve bitişlerinde çarpıcı ifadelerle yer alacağı mesajlara yer vermesi, izleyici filmde tutarak, ilgiyi çekmeye çalışılmıştır. Söylemleri desteklemek için yoğun olarak dolgu görüntüler ile sağlamayı görüntü estetiğini öncelenmediği sade anlatım ile desteklenmiştir. Belgesel teknik olarak röportaj tekniği ve gözlemci bakış açısıyla oluşturulmuş, genelde sinematik dilden uzak bir anlatım tercih edilmiştir. Filmin omurgası pestisit kullanımının yıkıcı zararlarını ortaya koyarken, ekolojik alternatif yöntemler ile zehirsiz sofraların mümkün olabileceği üzerine kurulmuştur.

4.3. Kötü Tohum Belgeseli Analizi

Kötü Tohum Belgeseli yapımcılığını Petra Holzer ve Ethem Özgüven'e ait, yönetmenliğini yine Ethem Özgüven'in yaptığı bir yapımdır. Filmin

yapımcılığını üstlenen iki ismin Bozcaada Uluslararası Ekolojik Belgesel Film Festivali Koordinatör ve Yönetmenliğini üstlenen isimler olması, ekolojiye hizmet ve ekoloji için mücadele eden gönüllüler olarak düşünüldüğünde anlamlı bir yapımdır. Film 2018 yapım yılına ait üç farklı bölgede; İstanbul, Bozcaada ve Kaz Dağları bölgesinde çekimleri tamamlanmıştır. Filmde çıkış noktası olarak küçük ve geleneksel olanı korumanın önemine dikkat çekilmiştir. Yerel tarım ve gıda kültürü ile mevcut tarım ve gıda sistemi çatışmasında mevcut sistemin önemli bir bileşeni olan tüketim kültürü ile irdeleyerek sosyal, kültürel, ekonomik ve ekolojik gibi farklı değer noktaların yitimini ortaya koymuştur.

Film başlangıçta müzik eşliğinde konuşmacı tanıtıcı görüntü ve künye bilgileri ile başlamıştır. Müzik türü tehlike çanlarını andıran ritmi ve gerilim yapısı ile film daha başlamadan anlatılanların kurtarılmayı bekleyen tutsak gibi durumun önemini ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Belgesel devamında hayvan pazarındaki hayvanlar, hayvan tüccarlarının görüntülerin yer aldığı sık planlar ve kurgusal kesme montaj yapılmıştır. Kamera açıları yakın ve orta planları ile hayvanlar ve tüccarların masum, anlamsız bakışları ardıl olarak verilerek sinematik bir dil oluşturulmuştur. Bu planlar devamında pazardaki seyyar köfteci tezgahına geçiş yapılarak ürettiğini yiyecek olan insanlara gıda sağlığı ve güvenliği önemine vurgu yapılmıştır.

Film giriş bölümünü dolgu görüntüler ile devam ederken ani bir geçiş ile çarşı pazarda yer alan gıda görüntülerinin yakın plan çekimleri gösterilmiştir. İlk konuşmacı Yavuz Dizdar, *“Biz bir dönemi kaybetmiş görüyoruz. Ancak gelecek ve çocuklarımız içinde geleceğini kaybettiğimizi çok önemsendiğini zannetmiyorum. Zeytininde balığına kadar yiyeceğin kökünü kurutmayı kabul edebiliyorsak üç beş parça eşyaya yapacak bir şey yok demektir.”* Sözleri hem röportaj ve gıda çarşısı, pazar görüntüleri ile desteklenmiştir. Burada yönetmen özellikle gıda konusunda izleyicinin dikkatini olayın önemini ve durum tespiti yaparak ikinci konuşmacı sözleri yer almıştır. Arif Şen, toplumun sağlıklı gıdaya ulaşmasında birinci görevli devlet olduğunu gıdada fermentasyonun önemi aktarmıştır. Arif Şen’in söylemlerini destekleyecek uzman isim olan Dizdar, insanın ihtiyaç duyduğu besin değerlerinin bugünkü gıdalarda uzun raf ömürlü yapısı ile çeliştiğini aktarmıştır. Kendiside bir çiftçi olan Şen, şundaki tarım sisteminin yem ve kimya sanayisine dayalı bir sistem olduğunu köylünün de bu kıskacın içerisinde bir parça olduğunu vurgulamıştır.

Film arşı ve pazar görüntülerin ritimli yapısından keskin bir geçişle mezrada otlayan hayvanlara yakın plan bir geçiş yapılmıştır. Arif şen otlattığı hayvan arazisinde yapılan r portajla hayvan ve çiftçiliği ayırdığını, sistemin gıda üreticisi olmanızı teşvik ettiğini ifade etmiştir. Çiftçi ise ekolojik dengede hayvan ve toprak işlemesini birlikte yürütmek olarak birlikteliğine vurgu yapmıştır. Burada agroekoloji içinde önemli bir husus olan üretici çiftlerin kendi döngüsünü en az girdi ile sağlayan birbirleri ile etkileşimi olan bir sistemi savunur. Bu bilgiler ışığında söylemin önemli noktalarında dramatik müzik girişleri yapılarak mesajın etkinliğini arttırılmıştır. Film ata tohumu konulu bir söyleşinin yapıldığı açık alan toplantı görüntüleri yer almış konuklara verilen organik ikramlar yakın plan çekimleri ile gösterilmiştir. Toplantıda ata tohumu, tarım ve hayvancılık konularına ideolojik ilişkilerine dair kısa sözlü beyanlar verilmiştir.

Belgesel devamında başka bir sekansa geçilmiştir. Konuşmacı Zeki Dinlenmiş ata tohumlarına dair, torunu olan küçük bir kız çocuğuna ata tohumunu dair bilgilendirme sahnesi yer almıştır. Bu sahnede yönetmen yerel tohuma sahip çıkan ata, geleceği olan torununa aktarıyor olması temsili bir anlatıdan izleyici hedef kitleye etkin bir mesaj vermiştir.

Film büyükbaş hayvan görüntülerine ani bir giriş yapılmış, Arif şen'in yerli hayvan ırkların diğer hayvan ırklarına karşı bölge uyumu ve verimliliği üzerine teknik bilgiler verilmiştir. şen'in söylemleri ile agroekolojik üretimde ürün ve bölge uyumluluğuna dair bilgiler paralellik göstermektedir. Diğer bir konuşmacı Deniz Soysal yerli ırk ineklerinin bölgeye uyumunu, hazır yem kullanmadan doğal beslediğini girdi yükü az, eti kaliteli, sütü kaliteli ve ırkı korumak için sürüyü büyüttüğünü ifade etmiştir.

Film bir organizasyon ortamında doğal ürünlerden çeşitli sebze, meyve ve balık gibi ürünlerin estetik bir biçimde hazırlanış görüntüleri yer almıştır. Film yönetmeni Ethem  zg ven'in film kahramanı olan Arif şen ile telefon görüşmesi yer almıştır. Konuşma da şen'in belgeselin bitmek üzere olduğunu görmesini istediğini filmin diğer kahramanı Yavuz Dizdar ile buluşturacağını ifade etmiştir. Burada yönetmen filmde samimiyet ve aile ortamını gösterilmiş, aynı zamanda da izleyici ile arasına duvar örerek yabancılaştırıp film dışında tutulmuştur.

Yavuz Dizdar'ın yerel tohumu korumanın önemini vurguladığı röportajı ile film devam etmiştir. Dizdar, sağlıklı ve güvenilir gıda için devletin çiftçilere ata tohumunun dağıtım, çeşitlendirme noktasındaki üstlenmesi gereken misyonun

altını çizmiştir. Konvansiyonel tarım ve hayvancılığın verim üzerinden kandırmaca yöntemi yaptığını, sürdürülebilir olmadığını ifade etmiştir.

Film çiftçilerin çeşitli tarım arazilerinde uğraş görüntüleri yer almıştır. Devamında konuşmacı Abidin Ertuğrul'un doğal bir zeytinyağında olması gereken özellikleri ve besin değerini koruyacak işleme tekniğine ait bilgilere yer vermiştir. Deniz Soysal'ın bir grup köylüler ile yaptığı büyükbaş hayvancılık üzerine sohbetinde onlara yer ırk ile mevcut ırkların karşılaştırarak avantajlarını ve üretim metoduna dair bilgiler vermiştir. Filmde bu sahnenin önemi izleyici ve mevcut hayvancılık sistemi içerisinde yer alan üreticilere, ilham kaynağı olabilecek üretici örneği vurgulanmıştır. Bu durum tıpkı agroekolojinin yayımında önemli bir nokta olan çiftçiden çiftçiye aktarım hareketi ile paralellik göstermektedir.

Film çiftçi sohbetinden %100 ekolojik Pazar görüntülere geçilerek, kısa tanıtıcı planların ardından ürün satıcısının *"Benim sattığım havuca bakın birde marketten alın, karşılaştırın"* sözleri ile etkin bir söylem oluşturulmuştur. Başka bir söylem olarak pazar müşterisinin *"Çiftçi olabilmek için önümüzdeki senenin tohumunu şuan ki ürünlerden oluşturmaktan geçer."* Yine ardıl sıra farklı bir konuşmacı piyasa ürünleri ile burada satılan ürünlerden farklı olduğunu vurgular. Organik tarım yaptığını, kontrolden geçtiğini ve üretirken hiçbir kimyasal kullanmadığını söylemiştir. İfade edilen ata tohumu sürdürülebilirliği ve üretimde kimyasal kullanılmaması agroekolojik bir ilke taşımaktadır(Rosset ve Altieri, 2022). Burada yönetmen konvansiyonel ürünler ile ekolojik ürünler arasında keskin bir karşılaştırma yaparak izleyiciye net mesajlar vermiştir.

Pazar görüntüleri dramatik müzik ile son bulurken keskin bir biçimde arazide otlayan büyükbaş hayvan ve film kahramanı Arif Şen'in konuşmaları yer alır. Şen yerli ırkın yaşam süresi uzunluğunu yaptığı buzağı sayısını ve diğer ırklar karşısındaki üstünlüğü net ifadeler ile anlatmıştır. Yine Şen'e ait görüntüler ile küçük köylü pazarı görüntüleri eşlik ederek üretici Şen'in başka bir kişi ile sohbeti yer almıştır. Diğer kişi, *"Köylü yumurtayı pazardan alıp, köyüne götürüyor. Bu yanlış tavuğun kene ve zararlı böcekler yiyerek beslenir. Bu sefer ne oluyor zararlılar çoğalıyor."* Sözlerine karşılık Şen'in bunun ekonomik ve sosyal nedenlerine dair tespitleri yer almıştır. Burada örnek bir konuşma üzerinden yönetmen, çiftçinin mevcut üretim ve tüketim döngüsünde sorunları ve nedenlerine dair tespitleri ortaya koymaya çalışmıştır.

Film içinde klasik olan yine ani bir geçiş ile toplu ulaşım, insan yığını, avm, billboardlar, reklamlar, fastfood, gibi metropol görüntüleri ve tüketim kültürüne eleştirel çekim planları yer almıştır. Arif Şen'in kırsaldan kente olan göçe dair reklam ve oluşturulan algı üzerine tespitleri gerilim müziği ile verilmiştir. yönetmen kır ve kent çatışması kurmuş durum tespitleri Şen'in söylemleri ile desteklenmiştir. Film akışında Abidin Ertuğrul ve torunun ile zeytin sıkımı görüntüleri yer vererek, yönetmen geleceği kurtarma mesajı verilmiştir.

Film Bozcaada Film festivalinde küreselleşme, tarım ve ekolojiye dair söyleşi etkinliğinden kesitler sunularak film sona ermiştir. Film genel anlamda endüstriyel üretim ve tüketim döngüsünde yerel üretici sorunları, gıda güvenliği, yerel tohumun önemi irdelenmeye çalışılmıştır. Film ani geçişlerin olduğu keskin kurgusuyla, çekim planları dar açı ve kasvetli ortamı ile söyleme paralel izleyiciyi rahatsız eden yapı üzerine kurulmuştur. Samimi bir dil oluşturulmaya çalışılmış, dramatik ve gerilimli yapısı olan etkin müziği ile keskin mesajlar verilmiştir. Filmde özellikle yer alan yerel olanı koruma, ata tohumunun önemi, tarım ve hayvancılıkta organik üretim, ekosistem ve sürdürülebilirlik gibi temalar agroekoloji gerçekliği ile örtüşmektedir.

4.4. Goca Yörügün Tohumları Belgeseli Analizi

Goca Yörügün Tohumları Belgeseli, filmin yapım ve yönetmeni Mehmet Köprü'ye ait 2021 yılı yapımlı bir filmidir. Yönetmen Köprü aynı zamanda Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü Dr. Öğr. Üyesidir. Film Antalya Elmalı'ya yerleşen Yörük olan Mehmet Tığrel'in hayattaki amacı ata tohumlarıyla ürettiği 27 çeşit buğdayı, endüstriyel tarım sistemine karşı korumak ve sürdürülebilir bir alternatif yaratmaktır.

Film giriş sahnesi, film kahramanı Mehmet Tığrel'in orak tarım aletiyle ve parmaklarına eldiveni andıracak ahşap parmak koruma aparatlarını giymesi ile buğday biçme görüntüleri ile açılmıştır. Ağaçlar arasındaki arazisinden buğday biçtiği görüntüleri doğal ses eşliğinde buğday taneleri düzlemine konuşlanmış kameranın, buğday taneleri net Tığrel'in flu kaldığı estetik görüntü ile doğallığı ve buğdaya verilen önemi gösterilmiştir. Topladığı buğdayı öbek şeklinde toplamış, kamera kadrajına daha sonra öbek buğdayların üzerine uzanmış şekilde görüntüsü verilmiştir. Tam bu sırada fonda sakın bir müzik eşliğinde Tığrel, *“İnsan doğanın bir parçası, ayrı olarak düşünmüyorum. İnsanda tabiatın bir parçası nasıl bitkiler, toprak, hayvan, börtüler, böcekler, bir parçaysa biz insanda tabiatın bir*

parçasıyız. Onun bir bütünüyüz.” Bu sözler ekolojistlerin ekolojide holistik yaklaşımın ifadesi olmuştur (Heywood, 2013; s.263). Sözleri söylemin devamında rüzgardan sallanan başak taneleri sinematik görüntüler ile yer almıştır. Drone görüntüleri ile biçilmiş bir tarım arazisinde Tığrel’in yaba tarım aletini kolların arasında arkasına yaslandırılmış, uçsuz bucaksız tarım arazisine bakışıyla ova düzlemindeki tarım arazileri görüntüleri verilmiş filmin ismi belirlemiştir. Bu sahneyle yönetmen kahramanın veya filmin anlatılacak hikayenin arzuladığı büyük amacının ifadesi olarak yorumlanabilir.

Drone görüntüleri Tığrel’in evine kadar devam edilerek kurgusal kararma açılma geçişi ile evin iç mekan görüntülerine geçilmiştir. Evin içinde dekoratif başak taneleri ve kavanozdaki atalık tohumlar ardıl bir şekilde verilmiştir. Tığrel’in eşi Zeynep Hanım ev işleri uğraş görüntüleri ile film kahramanın tanışma hikayesini anlatırken şu önemli detayı vurgulamak gerekir. Tohum takas etkinliğinde başı kalabalık olan Mahmut Tığrel için Zeynep hanımın birlikte yer aldığı arkadaşına *“Bu adamın niye başı kalabalık ?”* Diye sorduğunda, Arkadaşı, *“O önemli biri buğday yetiştiriyor.”* Cevabı filmde izleyicilere kahramanın önemi ve atalık buğday yetiştiriciliğin saygınlığı vurgulanmıştır.

Film Antalya, Elmalı, Kızılca Köyü tanıtım planları ile devam etmiştir. Bu sırada film kahramanı üzerin farklı konuşmacıların kısa öz söylemleri ile tanıtıcı bilgilendirilmeler yer almıştır. Tarıma başlangıç hikayesi ile atalık tohumuna olan merakını açıklamıştır. Araştırarak çevre köylerde hibrid ve melez tohum kullanılmayan, endüstriyel tarım yapılmayan dağ köylüklerinde temin ettiğini, üretici diğer arkadaşlarla takas yöntemi ile yerel tohumları çeşitlendirdiğini ifade etmiştir. Tığrel, *“Yerel tohum ektiğimde kendimi rahat hissediyorum. Neden rahat hissediyorum? Kaybolmuyor. Manevi doyuma ulaşmış oluyorum. Öbür taraftaki arkadaşlar maddi doyuma ulaşmış oluyor.”* Bu sözlerle paralel tarım arazisinde biçerdöver tarım makinesinin tarım arazisinde hasat görüntüleri verilmiştir. Filmde endüstriyel tarım ve yöntemi ile geleneksel doğal tarım ve yöntemi çatıştırılmıştır. İzleyicilere işin maddi boyutunu düşünmeyen amaç uğruna mücadele eden kahraman ve karşısındaki endüstriyel tarım ve maddi çıkarları olarak metaforik bir mesaj verilmiştir.

Serada tarım ürünleri yetiştiren Doğan Selçuk kendisinin, *“Fideyi alıp gübreleyip yetiştir, işçi getir çalıştır ama bu adam traktörle ekiyor, tohumu ekiyor, yağmuru, karı var bireysel emeği ve içine kattığı sevgisi fazla”*, olduğunu

vurgulamıştır. Filmde geleneksel yöntem ile buğday işleyen Tığrel'in görüntüleri müzik eşliğinde şu sözlere yer vermiştir; *“Tohumlar saklanarak çoğalmaz. Tohumlar dikilerek çoğaltılır. Yerel tohumlar, sürdürülebilir devamlılığı olan tohumlardır.”* Sözlerine endüstriyel tohumların sürdürülebilir ve verimsizliğini vurgulayarak devam etmiştir. Başka bir konuşmacı çiftçi olan Mustafa Uysal Tığrel'i destekleyecek söylemleri yer almıştır. Diğer konuşmacı Çiftçi Hüseyin Oral kooperatiftan aldığı tohumların devamlılığı olmayan verimsiz tohumlar olarak ifade etmiştir. Çiftçi Hüseyin çetin ise Mehmet Tığrel'in endüstriyel tohumlar elde ürünlerle kıyasladığında az ancak katma değeri yüksek olduğunu, doğal ve atalık tohumu koruduğu için önemli olduğunu ifade etmiştir. Film bu söylemler ile atalık tohumu önemini, endüstriyel tarımın verim aldatmacasını vurgulamıştır. Filmde hem kahramanı hem anlatılanları kanıtlayıcı farklı konuşmacı çiftçiler ile desteklemesi filmde hakikati ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Burada agroekolojinin sorguladığı verimlilik, üretkenlik ve kâr maksimizasyonu üzerine kurgulanmış endüstriyel tarıma karşı; gıda egemenliği üzerinde temellenmiş agroekoloji hareketin yerel kaynak, yerel çiftçi ve yerel bilgiye dayanıp korunduğu sistemi (Örs; 2021, s.253), destekleyecek söylemler oluşturulmuştur.

Çiftçi bir konuşmacı, *“Her köye bir deli şart onu dinleyecek birileri çıkar.”* Söylemi ile Goca Yörük'ten alacağı tohumları ekeceğini kendisinde bir katkı vermek istediğini belirtmiştir. Bu ifade agroekolojide önemle yer alan yatay yayım olan agroekolojik üreticiden diğerine hareketini örneği sunulmuştur. Burada izleyiciye de işlevsel bir mesaj verilmiştir. Başka bir konuşmacı Tığrel'in amacının ülke genelinde yaymak olduğunu belirterek durumun önemi belirtilmiştir. Tığrel ise herkesin tohum istediğini, bunu değerini bilene vereceğini ifade etmiştir.

Filmde yer alan konuşmacı Selçuk, Tığrel'in yetiştirdiği tahıl ürünleri tüketici ile doğrudan aracısız sattığını ifade etmiştir. Serada yetiştirdiği ürünleri halden diğer satıcı ve tüketiciye ulaştığını ifade ederek kendi sistemin yani endüstriyel tarım ve gıda isteminin işleyişini ortaya koymuştur. Filmde bu söyleme paralel tüketiciye ulaştırmak üzere kahramanın hazırlık görüntüleri anlatımı desteklemiştir. Yine filmde sosyal medya canlı yayını ile atalık tohumundan yetiştirdiği ve kimyasal ilaç kullanmadığını ifade ederek canlı yayında pazarlama tekniği yer almıştır.

Tığrel genetiği ile oynanmış tükettiğimiz gıdalardan insan sağlığını etkileyecek olumsuz etkenler, diğer konuşmacıların paralel söylemleri ile vurgulanmıştır. Film bu mesajı ile gıda sağlığı vurgulanmıştır. Konuşmacı Hüseyin çetin, Mehmet Tığrel'in yedi metre kare alanı bile değerlendirdiğini küçük bir hareketin ülkemiz geneline de yayılabileceğini vurgulamıştır. Bu söylemlere paralel sürdüğü küçük tarım arazisini film kahramanı tohumları serpiştirirken şunları söylemiştir: *"Tohumu atarken; bu kurda, bu kuşa, bu eşe, bu aşa, bu dosta artanıda bize. Biz bunları unuttuk. Yeni sitemde kurdu, kuşu eşi, dostu düşünmez bir toplum olduk. Bunları gözetmediğimiz için bereketsizlik burada."* Sözleri ile izleyiciye film etkin bir mesaj verilmiştir.

Filmin son sahnesinde Mehmet Tığrel'in duygusal ve fon müziği eşliğinde buğday aşkıdan bahsetmiştir. Söylemlerin sonunda batmak üzere olan güneş ve buğday başağının estetik görüntüsü, Tığrel'in silüetinin görüldüğü buğday başakları ile uğraş görüntüleri ile bitmiştir. Film sinematik yönü güçlü yapısı ve anlatıda temas noktalar ile etkin mesajlar içermiştir. Tığrel'in özelinde mevcut tarım ve gıda sistemine karşı alternatif, sürdürülebilir yöntemin çatışmasında gıda sağlığından, gıda egemenliğine, tarımda verimlilikten, atalık tohumun önemine kadar geniş yelpazeli anlatım olmuştur. Film ayrıca kahramanı ve söylemleri destekleyecek diğer konuşmacı çiftçiler ile destekleyerek filmde hakikati arayan, izleyiciyi eylemselliğe geçirecek mesajlar yer almıştır.

4.5. Toprağın Uyanışı Belgeseli Analizi

Toprağın Uyanışı belgeseli, yapım yılı 2021 olan, yönetmenliğini Berkay Tunalı'nın yaptığı, senaryosunu Begonia Rodriguez Rueda'nın yaptığı bir yapımdır. Film Impact Hub İstanbul ve ABD'nin Türkiye Misyonu Tarafından desteklenen Project Zoom kapsamında hazırlanmıştır. Filmin konusu Edirneli çiftçi Barbaros ve arkadaşı Begonia'nın yardımı ile onarıcı tarım ile tanışması konu alır. İlk başta şüpheyile ve eski bildiklerini yapsa da arkadaşı ısrarı ile Tolga Havsa'nın çiftliğini ziyaret ederek hayatı değişir. Barbaros bu ziyaret ile onarıcı tarımın izini sürmeye çalışır.

Belgesel Filmin giriş bölümü Begonia'nın sesiyle bilgilendirici anlatım ile başlamıştır. Anlatımda onarıcı tarımın diğer tarım türlerinden ayıran önemli özellikleri vurgulanmıştır. Filmin çıkış noktası olarak Begonia'nın tarlayı aktaran çiftçilerin emek ve enerji maliyeti vurgulanarak, araştırmalar sonucu onarıcı tarım ile kesişmesi aktarılmıştır. Onarıcı tarım örneği gözlemlenmek üzere Tolga'nın

çiftliğine Begonia ve Barbaros yola koyulmuştur. Begonia Barbaros özelinde aslında tüm çiftçilerin izlek bağımlılığı kırıp, kendi gözüyle onarıcı tarım örneğini görmesi halinde ikna olacağını ifade etmiştir. Tolga'nın çiftliğini drone ile havadan bozkır topraklar arasında yemyeşil görüntüsü verilmiştir. Begonia'nın söylemi ile desteklenen anlatımda kupkuru arazinin içinde bir nefes gibi yeşil koridor estetik olarak sunulmuştur.

Tolga Havsa'nın ziraat mühendisi olduğunu 6-7 yıldır onarıcı tarım yaptığını, arazide dolaşan tavuk ve büyükbaş hayvanların görüntüleri ile toprak havalandıran işlevine değinmiştir. Klasik tarım metodu olarak pullukla sürülen arazinin yabancı otlar ve toprağı havalandırmak için yapıldığını ama işlevsel olmadığını söylemiştir. Toprak organizmalarına zarar verildiğini vurgulamıştır. Kendisi ise büyükbaş hayvanları otlatarak taban seviyesinde yeşilliğin üzerine doğrudan ektiğini ifade ederek, anlatım tabanı yeşil üzerine mısır tarlası görüntüleri verilerek anlatım desteklenmiştir. Topraktaki yeşilliğin devamı toprak sağlığını koruyan yöntemden geçtiğini sürekli canlı kalacağını ifade etmiştir. Bu ifadeyi destekleyecek havadan görüntüler ile kuruluk ve yeşil olan Tolga'nın arazisinin önemi vurgulanmıştır. Sürülen bir tarlaya göre gübre ihtiyacının daha az olduğunu toprağın üstündeki bitki örtüsünün organik gübre işlevi gördüğünü söylemiştir. Suluma ihtiyacının da sürülen tarlaya göre daha az olduğu vurgulanmıştır. Barbaros'un verim üzerine sorusuna mısır tarlasındaki koçanlara göstererek Barbaros iri ve büyük koçanı yerinde görmüş oldu.

Barbaros ve Tolga kendine ait başka mera arazisini görüntüleri ile bitki ve canlı çeşitliliğini Barbaros yerinde deneyimleyerek yan taraftaki kuru araziye gösteren Tolga, *"Yaşam nerede var? Siz karar verin."* sözleri hem işitsel hem görsel mesaj vurgulanmıştır. Begonia Barbaros'un kafasında soru işaretli olduğunu ve halen şüpheli yaklaştığını ifade etmiştir. Barbaros ise pulluksuz, çapasız, gübresiz verim alamayacağını ifade ederek, rotalarını Konya'da başka çiftçiye gözlemleyip net cevap alması gerektiğini ifade etmiştir.

Konya'da Mehmet Karlı, Tarım İl Müdürlüğü'nün öncülüğünde toprağı sürmeden doğrudan tohum ekme makinesini deneme çalışmasını, ilçelerine getirerek çiftlerle test edildiğini söyledi. Begonia dış ses bilgilendirmesiyle Karlı'nın öncülüğünde pulluksuz tarım yapan çiftçiler ile tanıştığını, bunun önemi çiftçilerin pulluksuz tarıma ikna olma noktalarının onarıcı tarım için önemi

vurgulanmıştır. Pulluksuz tarım yapan bir çiftçi deneyimini aktarırken konvansiyonel tarıma göre verimli ve avantajlı olduğunu dile getirmiştir.

Film devamında toprak ve verimlilik üzerine araştırmalar yapan ziraat mühendislerin konu dair görüşlerine yer vermiştir. Bu anlatıda çiftçi deneyimlerini ve verilen bilgileri bilimsel bir zemine dayandırılarak aktaracak olması oldukça önemli olmuştur. Ziraat Mühendisi İrfan Gültekin, çiftçini öz varlığı olan toprağın sürdürülebilir, verimi aktaracak koruyucu tarım işlemlerine dair kısa bilgi verilmiştir. Ziraat Mühendisi Rıfat Zafer Arısoy, organik maddelere sahip toprağın özelliklerini anlatırken, filmde sağlıklı bir toprak ve uzun süre geleneksel tarım uygulanan organik maddelerden yoksun toprak karşılaştırılması yapılmıştır. Daha sonra Arısoy'un söylemine paralel çiftçi deneyimine yer verilmiştir. Bu sayede bilimsel bir bilginin saha ve çiftçi düzeyinde karşılığı verilen mesajlar için önemli olmuştur. Filmde karanlık fon üzerinde *“Bir zararlıyı yok etmekte kullanılan kimyasal yöntemler yaklaşık 1700 faydalı böceği ve mikroorganizmayı öldürüyor...”* (Dr. Jonathon Lundgren) bilgisi dramatik müzik eşliğinde sabit bir görüntü ile bu önemli bilgiye dikkat çekilmiştir.

Gültekin toprağı sürmenin belirli derinlikte alt üst oluşu bitki ve köklerin, gün yüzüne çıkmasıyla organik maddelerin, inorganik maddeye dönüştüğünü vurgulamıştır. Başka bir çiftçi ise pulluksuz toprak ve sürülmüş toprağın su tutumu farkına ve tasarrufuna dair bilgiler vermiştir. Konu genişletilerek Begonia dış ses anlatımı ile iklim değişikliği, küresel ısınma etkilerini çiftçinin suya ve belirgin dört mevsime ihtiyacı olduğunu vurgulamıştır. Toprağı karbon tutan yapıya çevrildiğinde küresel ısınma için mücadelelerden biri olduğunu ifade etmiştir. Begonia söylemlerine ziraat mühendisi Gültekin'in toprağın karbon tutan yapısı küresel ısınma için önemine değinmiştir. Begonia onarıcı tarımı, gıda üretim sürecinde ekosistemleri, toprağı suyu ve her türlü canlı çeşitliliğini koruma ötesinde iyileştirici işlevi üstlenen yenilikçi, doğa dostu, bütünlükçü bir yöntem olarak tanımlamıştır. Yöntemsel olarak farklılıkları olan ancak temelde aynı ekolojik hassasiyeti barındıran birçok ekolojik üretim yaklaşımlarını agroekoloji bilimi içinde barındırır. Bu doğrultuda onarıcı tarım agroekoloji ile ilkesel olarak birçok ortak noktaları bulunan alt uzanım alanıdır.

Barbaros çiftçilere, doğrudan ekim ve işlemeli tarım karşılaştırma yapmalarını istediği sorusuna bütün çiftçiler pulluksuz tarımın işgücü, enerji ve ekonomik yönden daha avantajlı olduğunu ifade ettikleri söylemi ardıl sıra

verilmiştir. Bu söylemleri ziraat mühendislerce de tasdiklercesine çiftçi deneyimlerinin hemen akabinde verilerek subjektif olan deneyimi bilimsel ve objektif bir zemine getirilmiştir. Filmde onarıcı tarımın ana prensipleri Begonia'nın anlatımı ve ekrana verilen bilgi notları ile şu bilgiler yer almıştır: Bitki köklerini yaşatmak, biyoçeşitliliğin artırılması, hayvan entegrasyonu, bilgisi hem yazılı ve görsel işitsel olarak bütün duylara hitaben söylem oluşturulmuştur. Çiftçi Kamil Turan, Mehmet Karlı, onarıcı tarıma geçiş için mevcut tarımsal üretim içinde olan çiftçileri ikna etme ve kabul ettirmenin zor olduğunu bunu geçmişten gelen yerleşik bir algıya ve izlek bağlılığını kırmanın zorluğu dile getirilmiştir. Nusret Gül geleneksel tarım ve hayvancılık yapan bir çiftçi olarak Barbaros'un geleneksel tarımın olumsuzlukları üzerine sorularına Gül'ün şikayetleri verilmiştir. Bu bakış açısı ile onarıcı tarıma dair deneyimlerin yerine mevcut durumun tespiti ve izleyici için özdeşleşme kuracağı bir örneği gözler önüne getirmesi önemli bir nokta olmuştur.

Film gerilim müziği ile sürülen ve onarıcı toprağın yağmur ve rüzgar erozyonuna karşın dayanıklılığını karşılaştırmalı analizini çiftçiler ve ziraat mühendislerce ifade edilmiştir. Bu bilgiler esnasında bir çiftçi pulluksuz tarım arazisinin erozyona dayanıklılığını tarım arazisinde aktarırken ilersinde tarlasını süren çiftçinin çıkardığı toz bulutunu çiftçinin, *“Buyurun örneğini görüyorsunuz.”* diyerek izleyici filmin içinde iknacı mesaj oluşturulmuş. Bu anlatıdan sonra Begonia, *“Dünyada 25 milyar verimli toprak, ülkemizde yılda 168 milyon ton toprak kaybı yaşıyor. Sürülmüş, organik maddesini kaybetmiş toprak erozyonla kaybetmeye açık hale geliyor. Ülkemizin %80 erozyon riski altında.”* Bilgisi verilmiştir.

Barbaros tarım arazisinde işlenmiş bir toprağın ince ve dayanıksız yapısını yerinde kamera izleyen konumda olarak aktarmıştır. Doğrudan tarım yapan yandaki arazide ise yeşil bitkilere sahip olduğunu, yumuşak dokuda olduğunu, mikroorganizmaların varlığının görüldüğünü, nemli yapısını toprak sağlığını kamera izleyici konumda izleyiciye hitap eden yapısı ile doğrudan iletişim kurmuştur. Film sonlarında mikroorganizmalar gözle görülmeyen ekosistem zincirinin önemli bir parçası olduğunu buna uyumlu bir üretimin sürdürülebilirliğini ekolojiye olan katkıları ifade edilmiştir. Son olarak Barbaros'un Mehmet Karlı'nın çalışma ve bahçesinden etkilenerek, *“İkna olmuş gibiyim.”* sözleri ile izleyicilerin ve toprağı süren çiftçilerden bir temsilci ve

onların kamera önündeki gözü olarak film bitmiştir. Begonia'nın betimleyici anlatımı filmde onarıcı tarım için Barbaros'u ikna edici yapısı ile onarıcı tarımı temsil eden rolü ile filmde samimiyet kurulmuştur. Film hikaye üzerine dinamik yapı üzerine kurulmuş omurgasıyla bilimselliğe ve saha deneyime dayandığından eylemsel mesajlar taşımıştır. Film anlatıda temas noktaları ile mevcut çiftçi ve tarım üretiminde sorunlar, ekolojik ilişki, onarıcı tarımın incelikleri, ikna ve eylemsellik üzerine önemli tespitlerin aktarımı yapılmıştır.

4.6. Yeni Köylü Belgeseli Analizi

Yeni Köylü belgeseli yapım ve yönetmenliğini Aygün Filiz'in yaptığı, yapım yılı 2016 olan, 3 bölüm halinde TRT Belgesel kanalında yayımlanan bir iç yapımdır. Her bir bölümde farklı kahramanların kentten köye göçüyle doğanın içinde bir köy yaşamına ve yeni köylülerin bu yaşam tarzına uyumunu izleyicilerine aktarıyor. Belgesel analizine geçmeden önce yeni köylülük kavramının tanımlamasını yaparak, agroekoloji için önemine değinmek yerinde olacaktır. Yeni köylü kavramı yeni bir toplumsal yapılanmayı barındıran genel çerçevede ekolojik toplum tasavvuru ile küçük üretici topluluğunu içine alan analitik bir kavramdır. Bu bağlamda Van der Pleog (2008), yeni köylülük kavramını; çok uluslu tarımsal gıda endüstrilerini, yani yeni "imparatorluklar" olarak ifade ettiği küresel tarım ve gıda rejimlerinin yol açtığı ekonomik, sosyal ve ekolojik gibi krizler karşısında direnen, mücadele eden olgu olarak ele almıştır (s.1). Bu köylülük hareketini öz yeterliliği içinde barındıran, emeğin yoğunlaşması, karşılıklı yardımın değerlendirilmesi, ilerleme olarak özerlik zemininde tanımlamıştır (Pleog, 2008; s.2). Çok uluslu tarım ve gıda sistemleri ile köylülük hareketi üzerine yaptığı karşılaştırmalarında bu hareketin imparatorluklar tarafından nasıl engellediğini örnek vaka çalışmaları ile ortaya koymaya çalışmıştır.

ETC Group'un (Action Group on Erosion, Technology and Concentration) 2017 yılında yayımladığı "Who will Feed Us?" isimli "Bizi Kim Doyuracak?" Kitapçığında küçük ölçekli tarım üreticilerin Ekoloji ve dünya gıda tedarikinde önemi belirten veriler mevcuttur. "Köylüler dünyadaki insanların %70 birincil ve yegane gıda tedarikçileridir. Bu işi tüm dünyada sofralara yiyecek getirmek için kullanılan toprak, su fosil yakıt gibi kaynakların %25'inden daha azını kullanarak yapar."(ETC Group, 2017; s.6). Agroekoloji bilim ve politikası içinde köylülük hareketi veya yeni köylülük olgusu önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle

“Agroekoloji, kapitalist üretim ilişkilerini sorunsallaştıran ve tarımsal alandaki toplumsal hareketlerle ittifak kuran, toplumsal bağlama gömülü uygulamalı bir bilim olarak görülür.”(Rosset ve Altieri, 2022; s.66). Bu düşünsel zeminde yeni köylülük olgusunun belgesel film yansımalarını incelemek önemlidir.

4.6.1. Yeni Köylü Belgeseli 1. Bölüm Analizi

Bölüm başlangıç olarak iki farklı planla köyün doğa ile uyumunu estetik olarak sunulduğu görüntüler ile başlamıştır. Film karakterinin köy evinin kapısından çıkışı ile film ismi ve Arhavi, Dereüstü bilgisi verilmiştir. Film karakterinin geçmişi ile alakalı bilgiler ile İstanbul doğup büyüdüğünü ifade etmiştir. Zeki ve Gülmelek Karabulut’un röportaj görüntüleri ile tanıtılmıştır. Arhavi’ye şehrin karmaşıklığı ve doğayla iç içe olabilmek için geldiklerini ifade etmişler. Daha sonra Gülmelek hanımın köyde komşularıyla birlikte fındık ayırma işlemi ve kendi aralarındaki sohbet gözlemleyici gözle verilmiştir. İzleyiciye şehir yaşamından gelen bir bireyin uyumunu aktarılması öncelenmiştir. Filmde çevreyi estetik görüntülerle tanıtılarak izleyici köyün çekiciliği vurgulanmıştır.

Zeki Karabulut’un ekonomik geçim kaynaklarına dair köy yaşamında fazla paralar olmadığını, ancak kendilerine yetecek domates, salatalık gibi bahçe ürünlerinin yanı sıra bir çuval ununuz varsa bizde mutlu kimse olamaz sözleri önemlidir. Burada kahramanın ihtiyaçlar ve tüketim anlayışındaki söylemi tıpkı ekolojik bir yaşam biçimi için önemli olan ihtiyacın kadar tüket örneği sunulmuştur. Bu durumu kahraman şehir ve kırsal yaşamdaki ekonomi üzerinden karşılaştırmasıyla parasızda ihtiyacını karşılayabileceğini ifade etmiştir.

Tarım ve hayvancılık döngüsüne dair Zeki Karabulut, bir ineğin dışkısı ile toprağa doğal gübre olarak toprağı zenginleştireceğini, ineğin buzağısı ile de ekonomik katkısını ifade ederek, “İnsanlar bunu iyi düşünmesi lazım küçük paralara, küçük şeylere tamah edip, kendi topraklarını kimyasallarla bitirmemesi lazım.” İfadeleri ile ekolojik döngüsel mesaj verilmiştir. Devamında yeni köylü çiftin doğa ile iç içe olan kahvaltı hazırlıklarına ve bahçelerinden kopardığı salatalığı doğrudan sofralarına koyduğu görüntüler ile bu ayrıcalığa sahip olmayan izleyicilere doğal yaşam örneği gösterilmiştir. Zeki Korkmaz’ın “Burada ne yediğinizi biliyorsunuz. Yediğiniz her şey doğal, uzun ömürlü olsun diye kimyasalda kullanmıyorsunuz. Toprak ana verdiğinizin fazlasını alıyorsunuz.” Sözlerine karşılık Gülmelek Korkmaz ise “Şunu atlamayalım. Bu ürünleri almak için iki, üç yıla yakın zaman geçti. Çünkü toprağı iyileştirme sürecimiz oldu.”

Gülmelek Korkmaz ve komşusu Şengül Yılmaz'ın imece usulü yaptıkları birtakım uğraş görüntüleri yer almıştır. Şehir yaşamı ve köy yaşamı iş yükü kıyaslamasında çiftin yorulsa da sabah enerjik ve yorgunluğun bitmiş bir şekilde uyanıp, işlerini koyulabildiklerini ifade etmiş. Şehir yaşamında ise rutin yorgunluklarına ek başka aktiviteler ile zamanı ve enerjiyi kullanamadıklarını ifade etmiştir. Köy hayatını üretmeden tüketen yerine hep üreten, kendi kendine yetebilen döngüde olduğunu vurgulamıştır. Köyde bolluk olduğunu ufacık yerden kışlık yiyecek ürünlerin çıkardığını, Zeki Korkmaz “*Bir çuval un varsa ve bir paket zeytin varsa bizden mutlusu yok.*” Sözleri ile küçük şeyler mutlu olabilmenin gerçek ihtiyaçlar buna bağlı olarak tüketici anlayışı için önemli mesaj olmuştur.

4.6.2. Yeni Köylü Belgeseli 2. Bölüm Analizi

Belgesel 2. bölümünde İsmail Yenigün ve Reyhan Güler Yenigün hayallerini gerçekleştirip, Menemen ilçesi İmece Evi'nde doğal ve organik bir yaşam örneği ele alınıyor. İmece Evi'nin tanıtıcı planları ile film başlamıştır. Belgesel kahramanı diğer köylülerden farklı olarak modern yaşam deneyimi olduğunu ve iletişim araçlarını etkin kullanmaları olarak söylemiştir. Belgesel kahramanı burada yaşam diyalektiğini vurgulayarak, filmde izleyenler için önemli deneyim örneği oluşturabileceğini işaret edilmiştir. İmece Evi'nin kapısını doğal yaşam örneğini görmek isteyenlere açık olduğunu ifade etmiştir. Bu söylemleri destekleyecek planlar akabinde İsmail Yenigün laptopuna bakarak doğal yaşam örneği görme isteği talebi olan bir grubun gelmek istediğini Reyhan Yenigün ile paylaştığı görüntüler ile desteklenmiştir.

İsmail Yenigün yaşam tarzında değişikliğini süreçsel karar verdiğini ifade eden röportajında, geçmişinde kendi şirketinde yönetici olduğunu ekonomik anlamda refah düzeyi yüksek, klasik şehir yaşamı döngüsü içinde olduğunu ifade etmiştir. Ancak iş yaşamı arta kalan zamanında barış, demokrasi ve ekoloji aktivist olduğunu, bu işleri abarttığını şehir yaşam ve anlayışını sorgulayıp radikal bir değişiklik yaptığını söylemiştir. Pragmatik bir yaklaşım sergileyerek karar noktasındaki ölçüt önemli vurgu olmuştur. Reyhan Yenigün ise yoga yaptığı görüntülerle geçmişinde de aykırı biri olduğunu bilindik popüler kültür hayat anlayışı dışında alternatif bir yaşamı olduğunu ifade etmiştir. İsmail Yenigün 40-50 haneyi doyuracak bir tarlayı işlediklerini burada ise organik ürünler yetiştiriyoruz. “*Bizim gibi dayanışma yardımlaşmayı yüreğinde hisseden yolu imece evine düşmüş ancak zorunluluk gereği şehirde olan dostlar*” olarak

söylemiştir. Yeni köylü çift burada kolektif sosyal hareket oluşturma potansiyelini belirtilmiştir.

İmece Evi'nin başka bir üyesi olarak Gizem Dalgıç lisans eğitimini sonrası İngiltere'de Halkla ilişkiler üzerine master yapıp, üç yıl ajansta çalıştığını ve sonrasında burada olduğunu ifade etmiştir. Köy ve şehir yaşamına dair benzer hiçbir şey olmadığını vurgulamıştır. En cazip gelen şey ise uyandığında toprağa basmak ve müthiş bir doğa manzarası olarak ifade etmiştir. Bu söylemler sonrası doğadan estetik planlar ve doğadan gelen doğal ses ile sunulmuş anlatım perçinleştirilmiştir. İsmail Yenigün İmece Evi'nin konumuna dair Turgutlu köyüne 500 metre mesafede çevresi ormanlarla kaplı bir düzlemde yer aldığını ifade etmiştir. Çevresindeki birkaç farklı köyler görsel planlarla gösterilmiştir. Film devamında çevresindeki bir köylünün İsmail Yenigün ile birlikte soğan ekimi görüntüsü verilmiştir. İsmail Yenigün 4 yıl önce geldiğini sürekli köylüler ile irtibatlı olduğunu onlara dair yaşamına ve üretim pratiklerine dair öğreniyorum. Daha önceki kuşak yaşam ve üretim pratiklerini öğrenmek istediğini söylemiştir. Köylünün organik üretip ve beslenmenin önemini farkında olduğunu ancak mevcut piyasa ve koşullar onları endüstriyel, yoğun ilaçlı tarıma yönlendirdiğini vurgulamıştır. Burada sosyal bir tespit yapan kahraman mevcut tarım ve köylü durumunu gerekçeleri ile ifade etmiştir.

Gizem Dalgıç burada teoriyi pratikte görmek için önemli olduğunu, kendinin de ilerde uygun bir alanda ekolojik bir ev kurup doğal bir hayat sürmek olduğunu söylemiştir. Çevre köylü Rıza Kul ise hiç köyü olmayan insanlar gördüğünü ve burayı sevdiğini köyleri olmalarını istediğini ifade etmiştir. Burada İmece Evi kendi kurduğu sistemle de köy yaşamı doğal ve organik yaşama özleme sahip olan kişilere açık olması, böyle bir ihtiyacın varlığında göstergesi olarak yorumlanmalıdır.

Reyhan Yenigün teknolojiyi doğaya zarar vermeden kullanmanın önemine değinmiştir. Güneş enerji sistemli oluşumu ilerleye zamanlarda yapmayı çamaşırlarını bu enerji ile makinede yıkayabileceğini söylemiştir. Burada sosyolojik bir kavram olarak yeni köylülerin teknolojiye olan ekolojik bakış açısı olarak değerlendirilebilecek önemli nokta olmuştur. İsmail Yenigül ateş külünü geri dönüşüm ile temizlik malzemesi olarak kullandığını ifade etmiştir. Sözlerine bir iki kuşak öncesi köy yaşamına dair bilgilere ihtiyaç söyleyerek bir yaşlı çift bu ihtiyacına karşılık verdiğini söylemiştir. Film bu esnada görüntüler ile yaşlı çift

gösterilmiştir. Yaşlı çift yeni köylülerin bizlere köy yaşamına dair her konuda danışıklarını söylemişlerdir. Burada yeni köylü çiftin yaptığı tıpkı agroekolojinin tarımsal üretimde kadim bilgilere dayandırılmasının örneği görülmüştür (Rosset ve Altieri, 2022). İsmail Yenigün köylülere kültürel yozlaşmayı değil, aksine geçmişin unutulmuş kültürü ayağa kaldırmak istediğini söylediğini ifade ederek ekolojik köy kurmak istediğini söylemiştir. Reyhan Yenigün ise diğer köylülerin kimyasal bir şey kullanmadan organik üretebileceğini onlar bizden görüp motive oluyorlar demiştir. Mevcut köylü bir gencin İmece'nin kazanımlarını gördüğünü modern tarıma karşılık geleneksel tarımı canlandırmak istediğini ifade etmiştir. Burada yeni İmece Evi'nin ilham kaynağı olduğunu sosyal bir etki örneği gösterilmiştir. Köylü gencin bakış açısı ile dedesinin doğal tarıma bakış açıları çatıştırılmıştır. Mevcut sistem sarmalını kanıksamış olan dede ilaçsız, gübresiz ürünün başarılı olmayacağını savunurken torunu bunu gerçekleştirecek bir hayal olarak gerekçesiyle açıklamıştır. Yeni köylü çift herkesin doğaya gelmesi mümkün olmasa da beton içinde sıkışmış yaşamın içersinde bir parça temiz gıda ve doğal olana ulaşma isteği olan insanları harekete geçirebileceğini savunarak bölüm sona ermiştir.

4.6.3. Yeni Köylü Belgeseli 3. Bölüm Analizi

Doğanın eşsiz sesi ve Kandıra, Nar Çiftliği tanıtıcı planlar ile 3. bölüm başlamıştır. Belgesel kahramanı Nardane Kuşçu'nun çocukluk zamanındaki doğa ve üretim anlayışındaki biyoçeşitliliği aktarırken; *“Bir şeyler oldu. Tarım arazileri değişti. İçinden geçen ölür oldu. Çocuklar her önüne geleni koparıp yiyemez oldu. Ve o zaman babaannem kurda kuşa yem olsun derdi. Tohum sadece bizim hakkımız değil. Tüm canlıların hakkı.”* Sözleri ile farkındalık sürecini ifade etmiştir. Bu sözler derin ekolojinin doğanın tüm değerleri ile içsel uyumunun ifadesi olmuştur (Session ve Deavall, 1985). Aslında Kuşçu, antroposen müdahalenin artan sonucu olarak doğa ve tarım durumunu derin ekolojik bakış açısıyla ifade etmiş olmuştur. Sözlerine mevcut tarım ürünlerini zehir olarak gördüğünü insanların ise zehir ürettiklerinin farkında olmadıklarını vurgulamıştır.

Film devamında Kandıra'da bir köylü olan Şaban Kan tarım üretimdeki kimyasal ilaçların insan sağlığı için zararlı olduğunu ancak bir mahkûmiyeti ifade eden söylemlere yer vermiştir. Nardane Kuşçu'nun alternatif mücadele yöntemine başvurmayıp işin kolayı olan ilaç satın aldığını ifade etmiştir. Burada köylünün bir temsilcisi rolüyle filmde yer alan Şaban Kan mevcut köylü durumunun bakış

açısını yansıtmıştır. Nardane Kuşçu ise eko-köylülerin bulunduğu coğrafya yapısını iyi bilmeleri gerektiğini bölgeye ve köylü uyumu için önemli olduğunu vurgulamıştır. Başarının birliktelik üzerine geleceğini söylemiştir.

Nardane Kuşçu'nun oğlu olan Ozan Kuşçu ise Annesinin organik çiftlik hayali ile benim eko-eğitim oteli yapma hayalini birleştirdiğini ifade etmiştir. Ekolojik tarım çiftliği ve eğitim oteli olduğunu söylemiştir. Beste Kuşçu ise çiftliğin yapım aşamasından işletme aşamasına kadar ekolojik prensiplerini aktarmıştır. Daha sonra Nardane Koçak'ın torunu ile beraber 1200 adete yakın olduğunu söylediği ata tohumu ambarına dair bilgiler ve görüntüler yer almıştır. Bu sahne atadan toruna bu önemli mirasın geleceğin ekolojik kurtuluşu olarak anlatıya önemli katkı sağlamıştır. Nardane Koçak tohumların saklanarak değil ekilerek çoğalacağını vurgulamıştır. Doğada insan ve diğer canlılar için insanın ekosistemde bozduğu matematiği tekrar onarmak istediğini ifade etmiştir. Film kahramanı güçlü ekolojik bakış açısına sahip oluşu ile kurduğu çiftlik ve hayaline, çiftliğinden üçüncü kişilerin bakış açılarındaki değişikliğe dikkat çekerek başarabileceğinin ölçüsü olarak dile getirmiştir. Çiftlikteki gönüllüler ve yabancı ziyaretçilerin görüşleri deneyimleri yer almıştır. Yabancı ziyaretçiler kendi ülkelerinde de tarım ve gıda sisteminin farksız olduğunu bu tarz çiftliklerin önemini vurgulamışlardır. Gönüllüler ise diğer canlılara ve doğa zarar vermeden de üretmenin mümkün olduğunu gördüklerini vurgulamışlardır. Film çiftlik gönüllüleri ile yemek sahnesiyle Nardane Koçak'ın öğrenmenin ve öğretmenin, birlikteliğin önemine değinerek film sona ermiştir.

SONUÇ

Belgesel filmler geçmiş ve gelecek arasında bir köprü, bulunduğu çağ ile toplumlar arası etkileşime açık sanatsal bir kitle iletişim aracıdır. Belgesel filmler kaynağını yaşamsal gerçeklikten alan önemli bellek taşıyıcısıdır. Belgesel sinema doğası gereği toplumsal sorunlar karşısında sorumluluk üstlenen sanattır. İçeriğine aldığı meseleleri ile daha iyi ve güzeli arayan bir yapıdadır. Belgesel filmler bilimsellik ve gerçeklik minvalinde içeriğinde yer verdiği meseleleri, izleyenlerin meselesi olarak aslında izleyenlere kitlesel çözüm ortaklığı için belgelerini serimler. Bu doğrultuda belgesel sinema toplumlarda üstendiği misyon gereği çok ayrı bir yere sahiptir. Özellikle insanın doğa üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğu zaman olan antropesen çağda, ekolojik bilinçlenme için belgesel filmler önemli bir kitle iletişim aracıdır. Belgesel sinema bu bilinçlenme gerekliliğine kayıtsız kalmayarak, ekoloji ve çalışmamızın da odağı olan agroekolojiyi odağına almıştır.

İnsan ve doğa ilişkilerinde doğal olan ilişki, insanın doğa üzerindeki hakimiyetinin aratması sonucu bozulmuştur. Bu durum insanın ekosisteme müdahalesini artırmış, hayati ekolojik sorunlar ortaya çıkarmıştır. İnsanın doğa ilişkilerinde belirleyici rolü düşünüldüğünde, ekolojik restorasyon için yine insan belirleyici bir noktadır. Tarımsal faaliyet gibi insanın diğer ekosistem paydaşları ile yoğun etkileşimde olduğu bu yaşamsal faaliyeti ekolojik açıdan duyarlı hale getirmek oldukça önemlidir. Endüstriyel tarım sistemi ekolojik, ekonomik ve sosyal açıdan sorgulandığında sorunlu bir üretim faaliyetidir. Agroekoloji ise; ekolojik açıdan duyarlı, sağlık açısından güvenilir, sosyal açıdan adil olan bilim ve politikalarıyla önemli çözümler sunar. Agroekoloji bilim ve politikasını yaygınlaştırmak, toplumsal bellek ve katılım oluşturmak için belgesel filmlerin üstelendiği ve üstelenebileceği olası sorumlulukları ortaya koyabilmek oldukça önemlidir. Çalışmada bağımsız ve televizyon belgeseli yapım özelliğine sahip beş farklı film ile sınırlandırılmıştır. Hakikatin ortaya çıkması söylemlerin özgürlüğünden geçeceği bilinci ile örneklem filmler farklı yayım ortamlarından tercih edilmiştir. Bu doğrultuda agroekoloji bilim ve politikasını içinde barındıran “Zehirsiz Sofralar”, “Kötü Tohum”, “Goca Yörügün Tohumları”, “Toprağın Uyanışı” ve “Yeni Köylü” belgeselleri incelemiştir.

Zehirsiz Sofralar belgeseli, Avrupa Birliği Sivil Toplum Diyalogu V Programı finansörlüğünde Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği'nin yürüttüğü belgeseller olması, söylem özgürlüğüne sahip ekolojik ve agroekolojik ilkeler üzerine dizayn edilmiştir. Film agroekoloji bilimselliğinin Türkiye için önemli akademik isimlerin görüşlerine yer vermesiyle bilimsel, uygulama yönünü ise ekolojik çiftçi görüşlerine indirgemıştır. Bu yapı bilimsel bilginin sahadaki karşılığı görülmesi çiftçiden doğrudan mesajlar içermiştir. Belgeseller içeriklerinde gerçeğin ve yaşamın kendisini işlediğinden izleyicilerin mesajları alımlaması yönüyle de düşünüldüğünde toplumsal katılım ve bellek oluşumu için önemli olduğu gerçeği ortadadır. Bu açıdan örnek çiftçi ve bilimselliğe dayandırılan Zehirsiz Sofralar belgeseli işlevsel yapıdadır. Genelde endüstriyel tarım üretiminde yoğun olarak kullanılan; Herbisit, pestisit gibi başlıca kimyasal ilaçların ekosistem zararlarına ve alternatif yöntemleri ele almıştır. Tarımda hakim paradigmaya karşı, alternatif yöntemleri üretici, tüketici ve ekosistemdeki tüm paydaşlar düzeyinde karşılaştırmalı yararları vurgulanmıştır.

Kötü Tohum belgesel filmi, genel anlamda konvansiyonel tarım ve hayvancılık sistemine karşı, yerel tohum ve yerel ırkın önemi vurgulanmıştır. Yerel ve geleneksel olanı korumanın önemini çiftçiler, tüketiciler, ekolojik, sosyal ve ekonomik gibi farklı düzey değerlerinde çok yönlü ifade edilmeye çalışılmıştır. Film bu bakış açısını tüketim kültürü ekseninde de irdelemesi, konuyu ekolojik bir dünya için insanlığın tüketim pratiklerini de sorgulaması gerekliliğini ön plana çıkarmıştır. Agroekolojik tarım ve gıda sisteminde tüketicilerin satın alma eğilimlerini mevcut sistemin dayatmalarına karşı, gerçek ihtiyaç doğrultusunda sağlıklı güvenilir ve adil gıda vaadindedir. Film endüstriyelleşmiş tarım ve gıda sistemi ile yerel ve küçük ekolojik köylü üreticilerin çatışma omurgasında anlatı kurulmuştur. Küçük aile çiftlikleri agroekoloji içinde bir çıkış noktası olarak düşünüldüğünde film önemli noktalara temas etmiştir. Yerel ve küçük çiftçiler korunup agroekolojik bir sisteme döndüğünde ekonomik, sosyal, kültürel ve ekolojik anlamda daha bütünsel ifade ile ekosistemin tüm paydaşları için sürdürülebilir yönetime dönüşmüş olur. Film bu söylemleri ile agroekolojiye kapı aralayarak, gıda güvenliği ve bağımsızlığı içinde önemli mesajlar ve sorgulamalar içermektedir.

Tarım ve gıda sisteminde mevcut istemin dayatmaları ve çiftçilerin izlek bağımlılığını kırmada çiftçiden çiftçiye yayma modeli önemlidir. Agroekoloji

bilim ve politikası içinde örnek çiftçi modellerinin bir çember gibi kitlesel bir harekete, küçük bir adımın bile sosyal bir hareketi dönüşebileceği vurgulanmıştır. Goca Yörüğün Tohumları belgeseli, ata tohumu ve buğdaya adanmış Yörük bir çiftçinin mücadelesini ele alır. Filmde Yörük çiftçinin karşısında endüstriyel tarım ve gıda sistemi olduğu onun hayatına tanık olanlarca ile ifade edilmiştir. Ata tohumu ile ekolojik üretimin gıda egemenliği için önemini Yörük çiftçi üzerinden anlatılarak, filmde yer alan endüstriyel tarım ve gıda sistemi üreticilerin mevcut üretim modellerini insan ve doğa için sağlıklı olduğu bilinci vurgulanmıştır. Ekolojik tarıma geçmeme sebepleri ise mevcut sistemin ekonomik kısılacı olarak gösterilmiştir. Yörük çiftçinin mücadelesine tanık olan örneklem çiftçilerle çevresine olan ekolojik etki gösterilmiştir. Yörük çiftçinin ata tohumu ile endüstriyel tohuma karşı ulusal bir mücadele olarak ikincil kişilerin söylemleri ile desteklenmiştir. Endüstriyel tarım ve gıda sisteminin kâr maksimizasyonunu önceleyen yapısını irdeleyerek Yörük çiftçinin doğrudan satım ve katma değerli ürün olarak vurgulanmıştır. Film bütünsel bir bakış açısıyla ata tohumu özelinde tüm canlılar ve doğaya ekolojik iyiliği düşünülmüştür. Goca Yörüğün Tohumları belgeseli sinematik anlatı yapısıyla da güçlü bir yapılmıştır. Filmin ekolojileştirik çerçevede görüntü estetiği düşünüldüğünde film izleyenlerin, sinema sanatının estetik anlatımı ile işlevsel mesajlar içermiştir. Film ayrıca ulusal ve uluslararası birçok başarıya imza atması açısından da değerlidir.

Yabanıl bir doğa kendi doğal döngüsünde her bir varlığın işlevi ile bir sistem içerisindedir. Bu yapı içerisinde toprak ekosistem için önemli bir misyonu vardır. Toprak morfolojik olarak birçok mikroorganizmayı içinde barındıran ekolojik hizmet kaynağıdır. İnsan ve toprak özellikle tarımsal faaliyet ile yoğun ilişki içindedir. Endüstriyel tarım yoğun kimyasal kullanımı yapısıyla toprak kendisini ve ekosistem içerisinde tüm doğa unsurlarını olumsuz şekilde etkilenmektedir. Toprağın Uyanışı belgeseli, tarımda toprağın ekolojik bir yöntem ile hem verimli ve ekolojik anlamda duyarlı tarım üretimi gözler önüne serimlenmiştir. Bu anlatıyı tarımda hakim paradigmayı kabullenmiş, izlek bağımlısı temsili bir çiftçi üzerinden alternatif tarım uygulamalarına ikna sürecini kapsamaktadır. Filmde konu alan çiftçi Barbaros, mevcut tarım üreticilerin temsil örneğidir. Bu açıdan izleyici çiftçilerin temsili örnek ile özdeşleşmesi ve filmin betimleyici anlatım üslubu düşünüldüğünde filmin mesaj etkinliği için önemli olmuştur. Toprağın uyanışı belgeseli toprağın besin değerlerinin koruyup,

geliştirildiği onarıcı tarım metodunu ikna olmaya çalışan çiftçi gözüyle alanında uzman isimler, uygulayıcıları ile anlatı oluşturulmuştur. Konvansiyonel tarıma karşın pulluksuz tarımın verim ve ekolojiye olan katkılara değinilmiştir. Agroekolojinin şemsiye bir kavram ve alternatif üretim modellerinin içerisine alan yapısı düşünüldüğünde Toprağın Uyanışı belgeseli önemli mesajlar içermiştir.

Yeni Köylü belgeseli, TRT Belgesel kanalında yayınlanmış televizyon belgeselidir. Yeni köylü kavramı yeni bir toplumsal yapılanmada ekolojik umudu temsil eder. Bu doğrultuda filmde yeni bir toplum tasavvurunda bulunanları ekolojik bir dönüşümün izleri sunulmuştur. Şehirli yaşam tarzının standartlarından kırsal hayata geçiş yapan üç bölümde üç farklı yeni köylünün hayatını konu almıştır. İlk bölümde bir çiftin şehir hayatı tecrübesi sonrası emekliği birlikte köy hayatı konu alınmıştır. Bölümde kent ve kırsal çatışmasında doğal olanın önemi vurgulanmıştır. İkinci bölüm ise İmece Evi'nde hayatlarında radikal bir değişiklik ekolojik köy çiftliği hayali kuran bir aileye konu almıştır. Bölümde doğal ve ekolojik yaşamın önemi vurgularken, bireysellikten sosyal bir etkiye dönüşebileceği gösterilmiştir. Üçüncü ve son bölümde Nar Çiftliği'ne konu alan filmde geleneksel yerel bir yaşamın öneminde ekolojik öğrenme ve öğretmenin önemi vurgulanmıştır. Yeni köylülerin ekolojik açıdan duyarlı bir dönüşüme umut olabileceği gösterilmiştir. Ancak diğer belgesellerde mevcut sistem eleştirisi ile alternatif yöntemler karşılaştırılmış yaşanan sorunların sebep ve sonuç ilişkisi içerisinde irdelenmiştir. Yeni köylü belgeselinde daha az karşılaştırılmaya yer verilerek, yeni köylülerin ekolojik örneği ve söylemleri gösterilmiştir.

Bütünsel bir bakış açısıyla filmlerin bulgularından yola çıkarak, film içeriklerinin bilimselliğe dayandırıldığı görülmüştür. Filmlerde bilimsel bilgi yoğunluğu arttıkça film biçiminin röportaj söylemleri üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum izler kitleyi filmde tutmayı, mesaj alımlamasını zorlaştıracak etken olarak görülebilir. Özellikle *Zehirsiz Sofralar* belgeselinde daha çok rastlanan bu durum güçlü söylemler üzerine anlatı inşa edilerek mesaj etkinliği öncellenmiştir. Ancak *Goca Yörügün Tohumları* filminde olduğu gibi çiftçi bilimselliği ve deneyimlemenin aktarıldığı, estetik açıdan güçlü yapımlar daha işlevsel olarak ön plana çıkmaktadır. Bir başka nokta ise mevcut tarım ve gıda sistemi yerleşik algısına karşın agroekolojik gerçeğini, film içeriklerinde çatıştırılması agroekolojik bilinçlenmeyi kolaylaştıracaktır. Bu doğrultuda izlek bağımlılığının temsili anlatısı olan *Toprağın Uyanışı* belgeselinde ikna edici

yöntem oluşturulmuştur. Diğer yandan mevcut tarım ve gıda sistemi tahakkümü ile yerel olanın önemi sıkça çatıştırıldığı, tüketim kültürünün irdelendiği *Kötü Tohum* belgeseli keskin, sorgulayıcı mesajlar içermiştir. Yeni köylülerin agroekolojik toplum dönüşümü için önemli bir olgudur. Bu olgunun ekolojik boyutta özellikle mevcut sistemi eleştiren tanıklar niteliğindedir. Dolayısıyla *Yeni Köylü* belgeseli ekolojik ve agroekolojik hassasiyetleri yansıtsa da mevcut sistem eleştirisi daha az yer aldığı görülmüştür. Bu durum potansiyel yeni köylü izler kitlenin eylemsel mesaj aktarımını etkilemiştir. Sonuç olarak incelenen tüm filmler farklı özellikleri ile ön plana çıksa da ortak bir çıkarım olarak ekolojik ve agroekolojik açıdan birçok izler taşımaktadır. Filmler mevcut tarım ve gıda sisteminin sorunlarını dile getiren söylemleri barındırdığı, özgür yapım sayılabilecek filmlerin tarım ve gıda sistemine politik eleştirilere, hegemonik ve tahakkümcü yapılarına da yer verildiği görülmüştür. Mevcut sistemin yarattığı özellikle ekolojik, ekonomik, sosyal, demografik, gıda sağlığı ve güvenliği gibi konular noktalarında önemli irdelemeler mevcuttur. Agroekolojiye toplumsal bir bellek ve katılım oluşturmak için görece niceliksel ve niteliksel olarak belgesel film yapımların sayısı artmalıdır. Agroekoloji bilim ve politikasını sadece organik, ekolojik tarım gibi isimlere indirgenmeden kendi bilimsel isminin yer alacağı yapılara ihtiyaç vardır. Belgesel sinema hakikate ulaşma ve söyleme işlevine sahiptir. Ancak hakikatin, söylem özgürlüğünden geçtiğini tekrar yineleyerek belgesellerin, özellikle önemini ve önceliğini koruyan bir kitle iletişim aracı olarak televizyon ve ana akım medyada daha fazla görünür kılınması önemlidir. Agroekolojik bir toplum için belgesel filmler tek başına yeterli olamayacağı, çok ayaklı bir onarımın bir parçası olabileceği gerçeğinde topyekûn bir mücadele gerekliliği de unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında APA 6 atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Adamson, J., M. Evans ve R. Stein (Ed.). (2002). *The Environmental Justice Reader: Politics, Poetics ve Pedagogy*. Tucson: The University of Arizona Press.
- Adamson, J ve S. Slovic. (2009). Guest Editors Introduction: The Shoulders We Stand On: An Introduction to Ethnicity and Ecocriticism. *MELUS* 34.2: 5-24.
- Alı, A.M. (2022). *Çevre İçerikli Belgesel Filmlerin Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Sözcük Dağarcığı Gelişimine Katkısı: Yuva Belgeseli Örneği*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Anderson, R. C. (1975). Ecocinema: A Plan For Preserving Nature. *American Institute of Biological Sciences*, 25 (7).
- Arda, Ö ve Temel, E. G. (2019). Globalleşen Dünyada Teknolojik İlerlemenin “Qatsi Film Üçlemesi” Bağlamında Ekolojik İzini Sürmek. *International Social Innovation Congress*, İstanbul: 16-17 Ekim 2019.
- Assmann, Jan (2008). *Communicative and Cultural Memory*. Cultural Memory Studies an International and Interdisciplinary Handbook, A. Erll, A. Nünning. Berlin-New York, 109-118.
- Aytekin, H. (2018). Belgesel Sinemacı Bir Parrhesiastes Olabilir Mi? Hakikati Söylemek Üzerinden Türkiye’de Belgesel Sinema Tarihine Bir Bakış. *SineFilozofi*, 3(5), 45-66.
- Azızkhanlı, E. (2022). *Çevre Belgesel Film Festivalleri ile Topluluk Oluşturma: Bozcaada Uluslararası Ekolojik Belgesel Film Festivali Örneği*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Buell, L. (2005). *The Future of Environmental Criticism: Environmental Crisis and Literary Imagination*. Malden, MA : Blackwell Publishing.
- Bilgin, H. (2006). *Eko-faşizm*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Birol, O. (2022). *Toplumsal Duyarlılık Oluşturmada Belgesel Film:Kurak*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Isparta.
- Bülbül, A. E. (2015). Bak Yeşil Yeşil: Ekosinema Kuramı Üzerine. *Sinecine: Sinema Araştırmaları Dergisi*, 6 (2), 7-25.
- Bookchin, Murray. (2015). *Özgürlüğün Ekolojisi: Hiyerarşinin Ortaya Çıkışı ve Çözülüşü*, (Çev. M. K. Çoşkun), İstanbul: Söner Yayıncılık.
- Bäcman, F ve Nieminen, A. (2021). *The Experience of Environmental Documentary Films. A Qualitative Study Examining Millennials Values, Mindsets and Experiences*. Lund University, Sweden.
- Cacho ve Giraldo, vd. (2021). Agroekoloji: Başka Bir Tarım Mümkün. T. Özkaya, M. Yıldız, F. Özden ve U. Kocagöz (Haz.) *Agroekoloji Yaygınlaştırmak: Anahtar Faktörler ve Örnek Olgular* içinde (s. 167-198). İstanbul: Metis Yayınları.
- Cihanalp, C. (2019). Derin Ekoloji ve Tarım. *Akademia Doğa ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 5 (1), 35-45.

- Çelen, E. (2021). Agroekoloji: Başka Bir Tarım Mümkün. T. Özkaya, M. Yıldız, F. Özden ve U. Kocagöz (Haz.) *Agroekoloji ve Döngüsel Tarım* içinde (s. 78-86). İstanbul: Metis Yayınları.
- Çelik, E. E. (2013). Gadamer'in Hermeneutik Ufku ve Nietzsche'nin Perspektivizmi. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*:14, 127-144.
- Çelik, H. ve Ekşi, H. (2008). Söylem Analizi . *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27, 99-117.
- Çelik, Z. (2021). Agroekoloji: Başka Bir Tarım Mümkün. T. Özkaya, M. Yıldız, F. Özden ve U. Kocagöz (Haz.) *Agroekoloji, Biyoçeşitlilik ve Yerel Tohumlar* içinde (s. 87-99). İstanbul: Metis Yayınları.
- Çetin, Erol (2019). Gadamer'in Felsefi Hermenötiğinde Öne Çıkan Hususlar. *Kahramanmaraş Sütcü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 33 (Haziran 2019): 65-95.
- Çobanoğlu, (2021). Agroekoloji: Başka Bir Tarım Mümkün. T. Özkaya, M. Yıldız, F. Özden ve U. Kocagöz (Haz.) *Tarımsal Üretimde Verimlilik: Endüstriyel Tarım Sisteminin Agroekolojik Eleştirisi* içinde (248-266). İstanbul: Metis Yayınları.
- Çokuysal, (2021). Agroekoloji: Başka Bir Tarım Mümkün. T. Özkaya, M. Yıldız, F. Özden ve U. Kocagöz (Haz.) *Agroekoloji-İnsan Bağının Yaratılmasında Üç Etik İlke: Agroekolojinin Felsefesi* içinde (s. 47-57). İstanbul: Metis Yayınları.
- Devall, B ve Sessions, G. (1985). *Deep Ecology: Living As If Nature Mattered*, Peregrine Smith Books: Salt Lake City.
- Durgeç, P. (2022). Ekoloji, Çevre ve Medya. Feriâl Örs ve Petek Durgeç, (Ed.) *Çevre Etiği Kavramı Bağlamında Medyanın Sorumluluğu Üzerine Düşünmek: İnsan Merkezli Etik Mi? Çevre Merkezli Etik Mi? İçinde* (s. 327-354). İstanbul: Doruk Yayınları.
- Etc Group. (2017). *Who Will Feed Us? (Bizi Kim Doyuracak?)*. 3. Basım. (çev. Özgürel Başaran ve Ceyhan Temürçü).
- Foucault, Michael. (2012). *Doğruyu Söylemek*. (Çev: Kerem Eksen). 3. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gadamer, H.G. (1975). *Truth and Method*. New York: The Seabury Press.
- Garrard, G. (2020). *Ekoeleştirme, Ekoloji ve Çevre Üzerine Kültürel Tartışmalar*. 3. Baskı (Çev.E. Genç) İstanbul: Kolektif Yayınları.
- Gliessman, S. (2016). Transforming Food Systems with Agroecology. *Agroecology and Sustainable Food Systems*, 40 (3), 187-189.
- Glottfelty, C. (1996). Introduction: Literary Studies in an Age of Environmental Crisis. C. Glottfelty and H. Fromm (Ed.), *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology* içinde (s. xv-xxxvii). Athens: The University of Georgia Press.
- Grainge, Paul (2003), *Memory and Popular Film*, Manchester: Manchester University Press.
- Heywood, A. (2013). *Siyasî İdeolojiler*, 5. Baskı, (Çev. Ahmet Kemal Bayram vd.), Ankara: Adres Yayınları.
- Kanbak, G. A. (2018). Endüstriyel Tarımın Ekolojik Krizine Karşı Kentsel Tarım Bir Çözüm Olabilir Mi? *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(3), 193-204.
- Karapınar A. (2018). *Hermeneutik Metodoloji; "2001 A Space Odyssey" Filmi Üzerine Hermeneutik Bir İnceleme*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

- Kaymakcı, (2021). Agroekoloji: Başka Bir Tarım Mümkün. T. Özkaya, M. Yıldız, F. Özden ve U. Kocagöz (Haz.) *Dünya ve Türkiye’de Tarımsal Kapitalist Paradigmaya Karşı Seçenek* içinde (s. 199-214). İstanbul: Metis Yayınları.
- Keskin, L. (2022). *Belgesel Sinemada Ekolojik Yasın Temsili: Hasankeyf Örneği Üzerinden Bir İnceleme*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Artuklu Üniversitesi Yüksek Lisans Eğitim Enstitüsü, Mardin.
- Kır, A. (2021). Agroekoloji: Başka Bir Tarım Mümkün. T. Özkaya, M. Yıldız, F. Özden ve U. Kocagöz (Haz.) *Tarımsal Araştırmalarda Agroekolojik Yöntem* içinde (s. 64-77). İstanbul: Metis Yayınları.
- Kırıışık, F. (2013). Ekolojik Sorunların Çözümünde Derin Ekoloji Yaklaşımı. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (9), 279-303.
- Kutay, Uğur. (2006). *Kamera Gerçek İlişkisi ve Belgesel Sinemada Gerçek*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Naess, A. (1995). A Summary, Deep Ecology for the Twenty First Century, Ed:George Sessions, *The Shallow and The Deep, Long-Range Ecology Movements* içinde (s.225-239). Boston, London: Shambhala Publications.
- Nichols, Bill. (2017). *Belgesel Sinemaya Giriş*. (Çev. Duygu Eruçman), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Oppermann, S. (2012). Ekoeleştirir: Çevre ve Edebiyat Çalışmalarının Dünü ve Bugünü. S. Oppermann (Editör), *Ekoeleştirir: çevre ve edebiyat* içinde (s. 9-57). Ankara: Phoenix.
- Ökten, H. Kaan. (2022). *Hermeneutik*. Tubitak Toplum ve Bilim Başkanlığı. Popüler Bilim Yayınları.
- Örs, B. Onur (2021). Agroekoloji: Başka Bir Tarım Mümkün. T. Özkaya, M. Yıldız, F. Özden ve U. Kocagöz (Haz.) *Agroekolojinin “Sınırlılığı” ve “Sınırsızlığı”* içinde (s. 235-249). İstanbul: Metis Yayınları.
- Örs, F. (2022). Ekoloji, Çevre ve Medya. Feriâl Örs ve Petek Durgeç, (Ed.) *Toplumsal Çevre Politikaları ve Ekolojik Kent İletişimi: Daha Yaşanabilir Bir Kent Mümkün Mü?* içinde (s. 43-62). İstanbul: Doruk Yayınları.
- Özdağ, U. (2017). *Çevreci Eleştiriyeye Giriş*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Özdemir, C. (2015). *Muhalif Söylem Biçimi Olarak “Çevre” Temalı filmler: Rüya Arzu Köksal Sineması Üzerine Bir İnceleme*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özden, Z. (2004). *Film Eleştirisi*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Özgüven, E. (2011). *Olmayan Ergi Yöntemiyle Bir Formatı Sorgulamak: Belgesel Var Mıdır?* (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özkaya, T. (2016). Yeni Köylülük Tarımsal Sorunlara Çözüm Olabilir mi? *XII Tarım Ekonomisi Kongresi*, 25-27 Mayıs 2016, 869-876, Isparta.
- Özkaya, T. ve Özden F. (2021). Agroekoloji: Başka Bir Tarım Mümkün. T. Özkaya, M. Yıldız, F. Özden ve U. Kocagöz (Haz.) *Agroekoloji: Bir Bilim, Bir Uygulama ve Bir Hareket* içinde (s. 17-44). İstanbul: Metis Yayınları.
- Özön, N. (2008). *Sinema Sanatına Giriş*. İstanbul: Agora yayınları.
- Palmer, R. (2008). *Hermenötik*. (Çev. İbrahim Görener). İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları.
- Rosset, P. M. Ve Alteri, M. A. (2022). *Agroekoloji Bilim ve Politika*. (Çev: Fatih Özden). İstanbul: Notabene Yayınları.

- Rotha, P. (2000). *Belgesel Sinema*. (Çev: İbrahim Şener). İstanbul: İzdüşüm Yayınları.
- Rust, S. ve Monani, S. (2013). Introduction: Cuts to Dissolves-Defining and Situating Ecocinema Studies. S. Rust, S. Monani and S. Cubitt (Ed.), *Ecocinema Theory and Practice* içinde (s. 1-13). New York: Routledge.
- Silici, L. (2014). Agroecology: What it is and What It Has Tooffer. IIED Issue Paper. IIED, London <https://www.iedd.org/pdfs/14629IIED.pdf> (Erişim tarihi: 20.11.2022).
- Slovic, S. (2010). The Third Wave of Ecocriticism: North American Reflections on The Current Phase of The Discipline. *Ecozon@*, 1 (1).
- Şah, U. (2020). Eleştirel Söylem Analizi: Temel Yaklaşımlar. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (7), 210-231.
- Şerifoğlu, T. (2022). *Gaziantep Platosunun Agroekolojik Kuşakları*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Şişman, B. (2022). *Tarımsal Gıda Sistemlerinde Agroekolojinin Yeri ve Öneminin İncelenmesi: Ankara Güdül Örneği*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Temürcü, C. (2021). Agroekoloji: Başka Bir Tarım Mümkün. T. Özkaya, M. Yıldız, F. Özden ve U. Kocagöz (Haz.) *Köylülük ve Agroekoloji* içinde (s. 234-248). İstanbul: Metis Yayınları.
- Tezcan, T. (2021). Agroekoloji: Başka Bir Tarım Mümkün. T. Özkaya, M. Yıldız, F. Özden ve U. Kocagöz (Haz.) *Çevrecil (Agroekolojik) Tarımda Bitki Koruma Uygulamaları* içinde (s. 108-113). İstanbul: Metis Yayınları.
- URL-1 ve URL-2: MTV Film, “Suha Arın’la Bir Röportaj” 14.06.2001. (<http://www.mtvfilm.com.tr>) Erişim Tarihi: 18.03.2023.
- URL-3: Belgesel Sinemacılar Birliği, “Belgesel Sinemacılar Birliği Kuruluş Manifestosu” (1997). (www.bsb.org.tr) Erişim Tarihi: 11.04.2023.
- URL-4: Türk Dil Kurumu Sözlükleri, “Bellek” (www.sozluk.gov.tr). Erişim Tarihi: 25.04.2023.
- Van der Ploeg, J. (2008). *The New Peasantries (Yeni Köylülük Biçimleri)*. Earthscan, London.
- Van Dijk, T. (2003). Critical Discourse Analysis. D.Schiffrin., D. Tannen, E., H. Hamilton (Ed.), *In The Handbook of Discourse Analysis* içinde (352-372). Oxford: Blakwell Publishing.
- Wezel, A., Besllon, S., Dore, T., Francis, C., Vallod, D., David, C. (2009). Agroecology as a Science, a Movement and a Practice. A Review. *Agronomy for Sustainable Development*, 29, 503-515.
- Willoquet-Maricondi, P. (2010). Shifting paradigms: from environmentalist films to ecocinema. P. Willoquet-Maricondi (Ed.), *Framing the world: explorations in ecocriticism and film* içinde (s. 43-61). Charlottesville: University of Virginia Press.
- Yeşiltuna ve Alkan, (2022). Ekoloji, Çevre ve Medya. Feri Örs ve Petek Durgeç, (Ed.) *Edebiyat Alanında Eko-Eleştirel Yaklaşımın Gelişimi* içinde (s. 109-150). İstanbul: Doruk Yayınları.
- Yılmaz, Ç. (2021). *Türk Film Çalışmalarında Yeni Yönelimler: Ekoeleştri, Ekosinema ve Ekolojik Bir Metin Olarak Film*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Zegers, P. (2003). *Politik Ekoloji’nin Karanlık Yüzü*, Toplumsal Ekoloji, Kasım, sayı (3).
- Zengin, H. S. (2017). Eko-Anarşizm İçin Karşılaştırmalı Bir Analiz: Kropotkin/Bookchin Örneği. *İdealkent*, 8 (21), 229-258.